

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА ФІСКАЛЬНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ**

**ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА:
ДОСЯГНЕННЯ, ІННОВАЦІЇ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

ЗБІРНИК ТЕЗ
студентської наукової інтернет-конференції

Ірпінь
2023

УДК 336.221.4(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)261.41-18я431
Ф 63

*Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету податкової справи, обліку та аудиту
(протокол № 10 від 30 травня 2023 року)*

Фіскальна політика: досягнення, інновації та перспективи розвитку : збірник тез кафедральної наукової інтернет-конференції. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. – 208 с. – PDF-формат.

У збірнику опубліковано тези здобувачів вищої освіти – учасників кафедральної наукової інтернет-конференції.

Видання призначене для молодих учених, аспірантів, студентів.

**Матеріали розміщено в авторській редакції.
Відповідальність за зміст матеріалів, їх відповідність
вимогам чинного правопису і достовірність фактів
та статистичних даних несуть автори.**

УДК 336.221.4(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)261.41-18я431

ЗМІСТ

Альохіна Олена Сергіївна НЕПРЯМІ ПОДАТКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ	9
Базильчук Лілія Олександрівна ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ	13
Балта Василь Валерійович РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	17
Бєну Аліна В'ячеславівна ЕЛЕКТРОННЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ	21
Бобик Артем Васильович РОЗВИТОК СЕРВІСНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ЯК ОСНОВА НАЛАГОДЖЕННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН	25
Бойко Єлизавета Миколаївна ПОДАТКОВА ІНТЕГРАЦІЯ В ЄС	29
Варважицька Тетяна Володимирівна СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	33
Воронюк Тетяна Віталіївна ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	37
Демінська Дарія Віталіївна ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	40

Денисюк Вікторія Олегівна ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ	45
Довгаль Ірина Юрїївна ДІЯ.CITY – СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ	49
Дудник Марія Русланівна ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ	56
Кирий Юлія Вікторівна ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	59
Кондаурова Домініка Олександрівна ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	63
Кондратюк Марина Сергїївна ПРАВОВІ ВАЖЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ.....	67
Конончук Катерина Олександрівна ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	72
Коханчук Катерина Олександрівна ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ДПС У СФЕРІ КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	76
Крижанівська Олександра Миколаївна ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В ЕПОХУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ТА ВОЄННОГО СТАНУ	79

Крутень Христина Олегівна ЦИФРОВІЗАЦІЯ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ	83
Лінник Оксана Петрівна ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНО-ПЕРЕВІРОЧНОЇ РОБОТИ ДПС УКРАЇНИ.....	87
Лукашенко Лілія Артемівна ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА СИСТЕМУ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ	92
Ляшук Надія Юріївна ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ТІНЬОВОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА ЗБІЛЬШЕННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО БЮДЖЕТУ	97
Манзюк Вероніка Володимирівна ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ: НОРМАТИВНО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ	101
Нікончук Анастасія Андріївна ІНДИКАТОРИ УСПІШНОСТІ ДПС УКРАЇНИ ЩОДО АДМІНІСТРУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	105
Некраса Ганна Сергіївна АНАЛІЗ ЗМІН У ПОДАТКОВІЙ ПОЛІТИЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	109
Нестерчук Юлія Юріївна ПРАГМАТИКА ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ НА ОСНОВІ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ ВІДБОРУ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ	113
Пельовін Ярослав Владиславович ДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ.....	119

Перчук Олександр Сергійович ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ НА ДОХОДИ БЮДЖЕТІВ.....	122
Петренко Анастасія Станіславівна ПРОБЛЕМИ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ	127
Радкевич Уляна Віталіївна СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ	131
Романишина Вікторія Олександрівна ОСОБЛИВОСТІ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	135
Рудик Наталія Дмитрівна УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ АСПЕКТІВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З ОГЛЯДУ НА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ.....	139
Савчук Тетяна Олександрівна ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ	143
Сапожнікова Ліна Олександрівна ПРОЦЕС ДЕОФШОРИЗАЦІЇ В РАМКАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПЛАНУ ДІЙ BEPS.....	146
Сверба Анна Володимирівна РОЛЬ ШТРАФНИХ САНКЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВИКОНАННЯ ПОДАТКОВОГО ОБОВ'ЯЗКУ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ	152

Сергійчук Аліна Миколаївна КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ.....	157
Синиця Владислав В'ячеславович УДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ.....	163
Сущенко Ірина Михайлівна ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗВІТУВАННЯ З ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ	168
Терещук Софія Вікторівна ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІД ЧАС КАРАНТИНУ.....	172
Тритинник Христина Ігорівна ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ	177
Хоменко Юлія Ігорівна ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	180
Циганкова Софія Леонідівна ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	186
Чепіль Софія Олександрівна ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЙОГО В УКРАЇНІ	190

Шейко Наталя Михайлівна
ОЦІНКА ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ АДМІНІСТРУВАННЯ
АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ..... 194

Яковчук Альона Віталіївна
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЧЕРЕЗ ЗМІНУ
НОРМ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА 200

Яцунь Юлія Віталіївна
ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ 205

Альохіна Олена Сергіївна,
здобувачка групи ФБі-21-1
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

НЕПРЯМІ ПОДАТКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

В умовах ринкових відносин важливе значення мають саме непрямі методи державного втручання в економіку. Одним із основних засобів державного регулювання є оподаткування. Податкові надходження є основним джерелом доходів до Зведеного бюджету України. Вагомим завданням непрямих податків у системі регулювання фінансово-економічних відносин держави є посилення дієвості бюджетно-податкової політики у сфері непрямих податків та використання відповідних процедур державного регулювання обсягу виробництва товарів та послуг. Саме ці твердження, розкривають їх головне фіскальне значення-забезпечити фінансування державних функцій та завдань.

У вітчизняній науковій літературі приділяється значна увага вдосконаленню податкової системи України, податковій політиці держави, у тому числі питанням непрямого оподаткування та його впливу на соціально-економічний розвиток держави. Це відображено у наукових розробках Андрущенко В.Л., Азарова М.Я., Данілова О.Д., Іванова Ю. Б., Кощука Т. В., Крисоватого А.І., Майбурова І.А., Мельника В.М., Нікітішина А.А. та ін [1].

Метою роботи є дослідження сутності непрямих податків як інструмента регулювання економіки.

Непрямі податки – податки на товари і послуги, що встановлюються у вигляді надбавки до ціни або тарифу, оплачуються покупцями при купівлі товарів та отриманні послуг, а в бюджет вносяться продавцями чи рідше виробниками цих товарів та послуг [1]. Важливу роль у національній податковій системі відіграють непрямі податки. Ось чому питання їхнього впливу на економічний процес і використання цього впливу в напрямку стимулювання стають все більш важливими. Непрямі податки є важливим і ефективним інструментом впливу на економіку країни, ділову активність і споживання населення, оскільки через рівень цін держава впливає на реальні доходи споживачів.

За сучасних умов непрямі податки мають стимулювати економічний розвиток країни, сприяти інвестиціям, створювати умови для розвитку підприємств, отримувати стабільні надходження до бюджету, сприяти зниженню податкового тиску тощо. Проте ці завдання сьогодні не повністю виконані.

Для створення надійної основи для подальшого розвитку держави, отриманню стабільних надходжень до бюджету та розвитку підприємництва роль непрямих податків є надзвичайно ваговою. Посилення стимулюючої та регулюючої функції оподаткування та удосконалення системи непрямого оподаткування покликане покращити функціонування національної економіки.

Використання податку на додану вартість, акцизного податку, ввізного і вивізного мита як інструментів регулювання економіки залежить від рівня соціально-економічного розвитку, специфіки внутрішньогосподарської діяльності, пріоритетності бюджетної та податкової політики. Значна частка надходжень від непрямих податків у доходах бюджету значною мірою залежить від рівня інституційного забезпечення податкової системи.

За допомогою ставки податку на додану вартість держава може не тільки стимулювати споживчий попит у період економічної кризи, а й стримувати споживчий попит у період надмірного економічного зростання. На цьому етапі непрямі податки характеризуються зниженням рівня використання диференційованих ставок ПДВ та уніфікацією переліку винятків із загальних правил оподаткування. Знижується або звільняється від оподаткування 98 видів соціально значущих товарів або видів господарської діяльності, які є складними для обчислення об'єктами оподаткування, а також товарів, щодо яких держава підтримує розвиток споживчого ринку.

Держава стягує акцизи з предметів розкоші, за які споживачі можуть сплатити ці податки, тобто використовуючи фіскальну функцію податку. Обмежуючи споживання шкідливих товарів, держава впливає на рівень споживання товарів, які завдають шкоди здоров'ю людини та навколишньому середовищу, що тісно пов'язане з більшістю країн світу на даний момент. Для визначення оптимальної ставки податку на алкогольні напої та тютюнові вироби доцільно використовувати апробовані наукові методи регулювання споживання окремих підакцизних товарів. Якість реалізації активної акцизної політики значною мірою залежить від передового досвіду практики

податкового адміністрування з контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів, а також можливості електронного подання та контролю таких операцій.

За допомогою ставок мита, держава регулює імпортерський та експортерський бізнес, стимулює експорт і захищає національного виробника від конкуренції з боку імпортерських товарів.

Важливим чинником, що впливає на показники реалізації фіскального і регулюючого потенціалу непрямого оподаткування, є рівень використання податкових пільг [2].

Запровадження пільг щодо податку на додану вартість та акцизного податку вплинуло на фіскальну ефективність непрямих податків. Ефективність механізмів податкового стимулювання сплати непрямих податків безпосередньо залежить від структури таких стимулів та їх цільового використання. Хоча акцизні стимули покликані регулювати структуру ринків споживчих товарів, ефективність цих податкових інструментів залежить від налагодженої системи контролю за якісними показниками виробництва та реалізації споживчих товарів.

Пріоритетними напрямками підвищення ефективності використання непрямого оподаткування в регулюванні соціально-економічних процесів є зниження рівня мінімальних податкових зобов'язань за відповідного спрощення адміністрування непрямих податків, визначення обов'язкових критеріїв для надання податкових пільг, сприяння розвитку внутрішнього ринку через формування додаткової вітчизняної товарної пропозиції та стимулювання платоспроможного попиту.

Застосування непрямих податків у податковій системі – один із шляхів формування раціональної галузевої структури вітчизняної економіки, однак при цьому основним інструментом залишається надання пільг і преференцій. У такому випадку важливим є здійснення оцінки ефективності їх застосування і врахування отриманих результатів у процесі вдосконалення вітчизняного механізму непрямого оподаткування. У розвинених 99 країнах розширення практики використання стандартної ставки податку на додану вартість та відповідно скорочення пільг з його сплати, у тому числі через звільнення від оподаткування, а також застосування знижених ставок є одним із основних напрямів здійснюваних заходів із гармонізації цього виду непрямого оподаткування [3].

Отже, в сучасних умовах актуальним завданням є вдосконалення непрямих податків, оскільки вони не лише забезпечують значні надходження до бюджету, а й є важливим інструментом державного регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податкова система : навч. посіб. / Ю. Б. Іванов, В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко [та ін.] ; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. Електрон. текстові дан. (6,06 МБ). Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 407 с. : іл. Загол. з титул. екрану. Бібліогр.: С. 387–403.
2. Чечель О. М. Принципи та механізм державного регулювання економіки. *Демократичне врядування*. 2014. Вип. 13. С. 18–30.
3. Чугунов І. Я., Жукевич О. М. Непряме оподаткування у системі регулювання економіки. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 1–2(1). С. 61–64.

Базильчук Лілія Олександрівна,
здобувачка групи ФАБ-19-1
Науковий керівник:
Калита Т. А.,
канд. екон. наук

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Фінансове забезпечення функціонування держави, її соціально-економічний розвиток значною мірою обумовлені податковими надходженнями, які справляються до Державного бюджету України. Серед великої кількості податкових надходжень, які відображені в нашій законодавчій практиці, особливе місце посідає податок на додану вартість (далі-ПДВ).

Проте на сьогоднішній день механізм функціонування даного податку характеризується значною кількістю недоліків. А саме складність механізму адміністрування, нестабільність нормативно-правової бази, несвоєчасне бюджетне відшкодування та наявність значної кількості способів ухилення від сплати податку та отримання безпідставного бюджетного відшкодування. Саме тому, виникає необхідність в аналізі механізму справляння ПДВ з метою пошуку оптимальних напрямів його удосконалення.

Податок на додану вартість є одним із загальнодержавних податків, який забезпечує стабільність грошових надходжень до державного бюджету. Це зумовлено тим, що він є частиною ціни товарів (робіт, послуг) і відшкодовується виробнику покупцем [1].

ПДВ – це непрямий податок, який є часткою новоствореної вартості, входить до ціни реалізації товарів і сплачується споживачем до державного бюджету на кожному етапі виробництва товарів. Серед усіх податків ПДВ є лідером за кількістю змін, що вносяться до законодавчих актів, які визначають порядок його застосування. Тому виникає необхідність проведення заходів планування та прогнозування надходжень від цього податку [2].

В Україні надходження від ПДВ є суттєвою частиною податкових надходжень у структурі доходів Зведеного бюджету та становлять помітні суми порівняно з ВВП країни (таблиця 1).

Таблиця 1 – Статистика щодо надходжень ПДВ за 2016–2021 роки

Рік	Надходження, млн грн (фактичні ціни)	% податкових надходжень	% ВВП
2016	235 506,03	36,19	9,87
2017	313 980,59	37,91	10,52
2018	374 508,19	97,97	10,52
2019	378 690,22	35,38	9,52
2020	400 600,10	35,24	9,52
2021	491 965,00	38,41	11,09

Джерело: Мінфін – все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>

Надходження від ПДВ (навіть з урахуванням бюджетного відшкодування) за той самий проміжок часу сягали від 35% до майже 39% податкових надходжень, або 9,8% ВВП у середньому за аналізований період.

В Україні з початку 2000-х років почали здійснюватися заходи та їх законодавче оформлення щодо більш широкого впровадження цифрових техніки і технологій у суспільне життя та економічні, господарські процеси. Зокрема, система електронного адміністрування ПДВ регламентується:

- Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг»,
- Наказом «Про затвердження Порядку функціонування електронного кабінету»,
- Податковим кодексом України.

Безпосередньо систему електронних рахунків-фактур (e-Invoice) в Україні було запроваджено у 2014 р., коли відбувся початок її роботи для окремих груп платників податків. Починаючи з 2015 р. – використання системи стало обов’язковим для великих платників податків, з 2016 р. усі підприємства мали бути охоплені даною системою з одночасним відкриттям спеціальних рахунків у Державній казначейській службі, а з квітня 2017 р. у системі реалізовано опцію автоматичного відшкодування ПДВ експортерам) [4].

Зазначені зміни є позитивними: по-перше, це є свідченням реалізації в Україні найсучасніших трендів і тенденцій, орієнтації на спрощення та прискорення процесів обліку й адміністрування ПДВ;

по-друге, система e-Invoice в Україні сприяє вирішенню такого проблемного протягом тривалого часу питання, як відшкодування експортного ПДВ.

Також, наразі, в Україні також дуже широко обговорюються питання зниження ставки ПДВ. З одного боку, це могло б дати можливість суб'єктам господарювання знизити податкове навантаження, а з іншого – призведе до різкого зменшення доходів державного бюджету, тим більше, що в Податковому кодексі України не наведено достатніх компенсаційних джерел, які б дали змогу покрити бюджетні витрати.

В той же час, якщо Україна стосовно ПДВ та податку на прибуток підприємств прямуватиме тим самим курсом, який передбачають експерти для країн ЄС та ОЕСР, то це означатиме усунення з її податкової системи податку на прибуток підприємств і необхідність підвищення ефективної ставки ПДВ для компенсації втрати надходжень до бюджету податку на прибуток підприємств.

Вимога щодо підвищення ефективної ставки ПДВ в Україні не є новою. Вона є необхідною з метою гармонізації ПДВ в Україні з ПДВ країн-членів ЄС у рамках євроінтеграційних процесів ефективна ставка цього податку в Україні має бути збільшена до 15%.

Тобто навіть для наближення до реалій стратегічно важливого партнера ефективна ставка ПДВ в Україні має бути збільшена на 4 відсоткових пункти порівняно з тією, яка спостерігалася в країні у 2014-2021 рр.

Оскільки стандартна ставка ПДВ в Україні є наближеною до ставок у більшості країн-членів ЄС, підвищення ефективної ставки цього податку може бути реалізовано шляхом звуження податкової бази, до якої застосовуються знижені ставки ПДВ, збільшення значень цих ставок або навіть зменшення їх кількості. Ці самі рекомендації можуть бути використані й у разі потреби у збільшенні надходжень від ПДВ для компенсації усунення з податкової системи України податку на доходи підприємств.

На початку 2021 р. Кабінетом Міністрів України було прийнято «Національну економічну стратегію на період до 2030 року». У цьому документі є окремі положення, що стосуються податку на прибуток підприємств та ПДВ. Але в який спосіб, унаслідок чого, у які строки це має бути здійснено, не аргументовано. Можливості та напрями цифровізації ПДВ у цьому документі фактично також не висвітлено [4].

Щодо останніх нововведень в сфері нарахування об'єктів ПДВ, варто відзначити закон[5], що вносить зміни до Податкового кодексу України. Згідно з його положеннями цифрові корпорації (такі як Google, Youtube, Netflix, Amazon, Facebook та ін.), що надають свої послуги фізичним особам на території України, будуть зобов'язані нараховувати та сплачувати ПДВ до її бюджету.

Закон спрямований на збільшення доходів держбюджету від ПДВ за рахунок залучення до оподаткування ПДВ нерезидентів, що надають фізособам електронні послуги, місце постачання яких розташоване на митній території України. Крім цього, він передбачає сплату податкового зобов'язання нерезидентом у валюті, спрощену процедуру реєстрації платника ПДВ - нерезидента (може відбуватись в віддаленому режимі).

Отже, ПДВ є одними з найважливіших джерел податкових надходжень до бюджету України. Для дійсно ефективного адміністрування ПДВ в Україні запроваджується його цифровізація за допомогою e-Invoice, проте цей процес тривалий та вимагає багато часу, адже наразі законодавство постійно змінюється.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Подолянчук О. А. Податок на додану вартість: сутність та стан первинного обліку. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 1. С. 82–102.
2. Шаповал Т. Б. Податок на додану вартість: генеза та сучасна трансформація в умовах реформаційних правотворчих процесів. Серія ПРАВО. Випуск 47. Том 3. С. 16–19.
3. Мінфін – все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
4. Гаркушенко О. М., Кувалдіна О. О. Перспективи ПДВ та податкуна прибуток підприємств в умовах цифровізації економіки: наукова доповідь; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2021. 59 с.
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо скасування оподаткування доходів, отриманих нерезидентами у вигляді виплати за виробництво та/або розповсюдження реклами, та удосконалення порядку оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання нерезидентами електронних послуг фізичним особам : Закон України від 03.06.2021 № 1525-IX. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/view/t211525?an=&ed=20210603&dtm=>

Балта Василь Валерійович,
здобувач групи ФБі-21-1
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Під безпекою держави рекомендовано розуміти комплексну категорію, яка характеризує можливість національних інституцій системно та комплексно нейтралізувати негативний вплив різноманітних загроз з метою захисту суверенітету та національних інтересів держави.

Як наслідок вторгнення російських військ на територію України, 53% населення, яке було працевлаштованим до війни, стали безробітними, 22% надалі так і працюють у звичному режимі, 21% працюють онлайн і тільки 2% знайшли собі нову роботу. Найбільше постраждали жителі Сходу України, де ведуться найбільші бої, 74 % з яких залишилися без роботи. Більше половини були вимушені залишити своє місто [1].

Тобто економічне становище населення значно погіршилося, а серед основних завдань держави відтепер – підтримати громадян та утримати економіку від різкого спаду, встановивши тимчасові обмежені та нові правила оподаткування. Зміни з 7 березня, які стосуються оподаткування діяльності бізнесу [2]:

- На сайті українського президента було оприлюднено інформацію, що на всіх територіях, де ведуться бойові дії бізнеси будуть тимчасово звільнені від сплати податку на землю та орендної плати за землю державної та комунальної власності.

- Всі ФОПи 1 та 2 групи були звільнені від сплати ЄСВ.

- Перебіг строків які визначаються податковим законодавством припиняються для платників податків контролюючих органів.

- Згідно з новим законом платник податку який не спроможний дотриматись строків виконання своїх податкових зобов'язань звільняється від відповідальності, передбаченим цим Кодексом за умови виконання даних зобов'язань протягом 1 місяця з моменту зникнення умов які унеможлилювали виконання даних зобов'язань.

Від 15 березня було прийнято додаткові нововведення, оскільки воєнні дії продовжилися, а економічний стан населення продовжував погіршуватися [3]:

- Для ФОП 1-ї та 2-ї груп сплата єдиного податку стала необов'язковою.

- Впровадження зниження ставки ПДВ до 7 %.

- Оподаткуванню не підлягає пальне яке примусово вилучили на потреби держави, чи передали ЗСУ, а також пальне яке передали як гуманітарну допомогу. Окрім цього на всі види палива тимчасово скасували акциз.

- ФОПам та юридичним особам з оборотом до 10 млрд грн була надана можливість сплачувати єдиний податок з обороту в обсязі 2 % зі звільненням від податку на прибуток, ПДВ та інших платежів, за правилами, встановленими для 3-ї групи платників єдиного податку. Також зняті обмеження які стосувалися кількості найманих працівників та видів діяльності (окрім підакцизних товарів та грального бізнесу).

- Території які знаходяться у зоні проведення бойових дій звільняються від екологічного податку на 2022 рік.

- Території які знаходяться у зоні проведення бойових дій не сплачуватимуть загальне мінімальне податкове зобов'язання за земельні ділянки за 2022 та 2023 звітні роки.

- Від оподаткування ПДФО звільнено гуманітарні допомоги для постраждалих від війни.

- Було надано право на податкову знижку у розмірі 16% (замість 4% на момент прийняття Закону) на пожертвування для неприбуткових організацій.

- За порушення Податкового кодексу до завершення воєнного стану санкції не будуть застосовуватися, крім санкцій за недотримання при продажу підакцизної товару.

- Не сплачуватимуть ЄСВ за себе особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність, ФОПи та члени фермерського господарства, від 1 березня 2022 року до завершення воєнного стану і після ще протягом 12 місяців.

- Дозволено не сплачувати ЄСВ за мобілізованих працівників ФОП-ам 2 та 3 груп, так як вони будуть відшкодовуватися за допомогою держбюджету.

- Скасували сплату ПДВ на ліквідовані товари, а також ті, які були передані на потреби держави.

- Платники чий земельні ділянки знаходяться на територіях де ведуться бойові дії до кінці 2022 року звільняються від плати за землю.

- Штрафи а також пеня за несплату ЄСВ не застосовуватимуться під час воєнного стану а також протягом 3 місяців після його завершення.

Україна має за мету вступити до Європейського Союзу і одними з вимог для вступу являється покращення судового та фінансового секторів до західних стандартів. Впроваджені зміни не завжди відповідали ситуації в країні і були прийняти спираючись на досвід членів ЄС, таких як Польща чи Румунія, не дивлячись на те, що особливість вітчизняної економіки та даних країн трошки різні. Згідно з чим і реформи прийняті у цих країнах не будуть мати аналогічний ефект в Україні.

Однак через війну с росією, державне керівництво змінило основне завдання і тепер ним є не покращення економіки, а її збереження. Так як більша частка населення зазнала збитків, залишилися без робочих місць та прийняла рішення про виїзд із країни як біженці. Для України це є відтоком грошової маси та робочої сили, що потенційно негативно вплине на дохідну частину бюджету. Однак доки бойові дії не припинилися держава змушена підтримувати фінансову сферу через пом'якшення податкових обмежень та зниження контролю за діяльністю підприємств.

Для ефективного функціонування податкової політики в умовах військових дій необхідно здійснити такі невідкладні заходи:

- сформувані нове інституційне середовище оподаткування, сприятливе для реалізації принципу рівності всіх платників перед законом;

- не допускати будь-які прояви податкової дискримінації, відповідального ставлення платників податків до виконання своїх зобов'язань;

- підвищити фіскальну ефективність податків за рахунок розширення податкової бази, покращення адміністрування та контролю, що сприятиме зменшення масштабів ухилення від сплати податків;

- підвищити регулюючий потенціал податкової системи на основі запровадження преференцій щодо стягнення податків в особливих умовах;

- забезпечити більш рівномірний розподіл податкового тягаря між платниками податків;
- розробити систему пільг з ввозу та реалізації паливно-мастильних матеріалів;
- оновити спрощену систему оподаткування та надати пільги із сплати податків;
- відмінити ПДВ для певних галузей;
- звільнити від сплати податків та акцизів майно, речі (каска, бронежилети, лікарські засоби тощо), гуманітарну допомогу оборонного призначення тощо, яку завозять та постачають на територію України;
- дозволити відносити благодійну допомогу, перераховану закладам охорони здоров'я або на спецрахунок ЗСУ, до витрат без обмежень (раніше такі обмеження були встановлені у розмірі 4% від прибутку);
- дозволити включити до податкового кредиту з ПДВ сум, за якими ще не зареєстровані податкові накладні, але наявні первинні документи;
- звільнити підприємства, які знаходяться на території активних бойових дій від оподаткування;
- встановити справедливий перерозподіл фінансових ресурсів з податків [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шосте загальнонаціональне опитування: адаптація українців до умов війни (19 березня 2022). URL : https://ratinggroup.ua/research/ukraine/shestoy_obschenacionalnyu_opros_adaptaciya_ukraincev_k_usloviyam_voynu_19_marta_2022.html
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України. *Голос України*. Електронне видання. URL : <http://www.golos.com.ua/article/356851>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15 березня 2022 року № 2120-IX.
4. Ізмаїлов Я., Єгорова І., Томчук Ю. Удосконалення податкової системи як складової міжнародної безпеки України. URL : <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/2030/6565657086>

Бену Аліна В'ячеславівна,
здобувачка групи ОПБ-19-1
Науковий керівник:
Герасименко О. М.,
канд. екон. наук

ЕЛЕКТРОННЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

Розвиток економіки в постіндустріальний період суспільного розвитку значною мірою залежить від ступеня використання інформаційних технологій у тій чи іншій інфраструктурі. Одним із стратегічних завдань середньо- та довгострокового соціально-економічного розвитку економіки України є створення стабільних та прогнозованих умов, які забезпечують підвищення ефективності, конкурентоспроможності та прозорості податкової системи на основі запровадження нових технологій та формування єдиного інформаційного простору адміністрування доходів бюджетної системи.

Сучасна система адміністрування податкових платежів формується з урахуванням недопущення мінімізації податків платниками внаслідок їх неправомірних дій і поступово стає інструментом контролю державних органів влади по відношенню щодо діяльності суб'єктів підприємництва. Застосування системи електронного адміністрування забезпечує ефективне здійснення камерального контролю, дозволяє знизити трудомісткість системи адміністрування як з боку платників податків, так й з боку контролюючих органів, а тому дасть змогу підвищити ефективність системи, зменшив податкові ризики [4].

Передумовами для впровадження системи електронного адміністрування стали недоліки існуючої системи оподаткування, до яких належить можливість недобросовісних платників уникати податкових зобов'язань та безпідставно отримувати відшкодування ПДВ із бюджету через так звані податкові ями, недосконала система адміністрування ПДВ, а також ринок податкових мінімізаторів, що створює нерівні умови діяльності законослухняних платників податків, оскільки саме на них лягає найбільше податкове навантаження [2]. Крім цього, шахрайські схеми є джерелом неврахованої готівки, яка забезпечує ухилення від сплати інших податків, таких, наприклад, як ПДФО та ЄСВ.

Ефективна податкова система має відповідати потребам держави та забезпечувати розумне навантаження на платників податків, гарантуючи при цьому прозорість порядку оподаткування та достатній рівень контролю з боку податкових органів. Мета такої системи та, відповідно, податкового адміністрування - зробити кращою для платника податків чесну сплату всіх податків та оптимізувати роботу контролюючих інстанцій.

Виходячи з того, що електронне урядування є невід'ємною складовою проведення економічної реформи в Україні, Державна податкова служба цілеспрямовано впроваджує сучасні інформаційні системи, які дозволять здійснити автоматизацію процесів адміністрування податків та запровадити нові форми обслуговування платників.

На сьогодні в роботі податкової служби впроваджуються нові інтернет-технології, серед них – інтегрована автоматизована інформаційна система «Податковий блок», система «Електронний кабінет», єдиний веб-портал органів податкової служби, сервісні центри з обслуговування платників податків, тощо.

Інформаційна система «Податковий блок» складається з чотирьох сегментів операційної діяльності податкової служби: реєстрації платників податків, обробки податкової звітності та платежів, обліку платежів, податкового аудиту у вигляді модернізованих процедур (форм), програмного забезпечення, посадових інструкцій, навчання [5].

Створення у 2017 році інформаційно-телекомунікаційної системи «Електронний кабінет» забезпечено на базі існуючого електронного сервісу «Електронний кабінет платника». Електронний кабінет має функціональні частини: відкрита (загально-доступна) частина та приватна частина (особистий кабінет). Для забезпечення взаємодії засобами Електронного кабінету в приватній частині (особистий кабінет), яка є індивідуальною персоніфікованою веб-сторінкою користувача, платник податків здійснює електронну ідентифікацію з використанням єдиного цифрового підпису відповідальних осіб платника (директора, бухгалтера, осіб, які мають право підпису), наданого будь-яким акредитованим центром сертифікації ключів відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис». Приватна частина (особистий кабінет) Електронного кабінету забезпечує надання платнику податків послуг, перелік яких передбачено Податковим кодексом України [4].

Система електронного адміністрування ПДВ, організована на центральному рівні ДПС, забезпечує автоматичний облік у розрізі платників податку:

- сум податку, що містяться у виданих та отриманих податкових накладних, зареєстрованих в Єдиному реєстрі податкових накладних, та розрахунках коригування до них;
- сум податку, сплачених платниками при ввезенні товарів на митну територію України;
- сум поповнення та залишку коштів на рахунках у системі електронного адміністрування ПДВ;
- суми податку, на яку платники мають право зареєструвати податкові накладні в ЄРПН [3].

Водночас система електронного адміністрування ПДВ не внесла кардинальних змін до загальних принципів справляння ПДВ, затверджених Податковим кодексом України. Норми Кодексу, які визначають коло платників ПДВ, об'єкт і базу оподаткування, підходи у формуванні податкових зобов'язань та податкового кредиту, залишилися сталими.

Крім того, запроваджені електронні рахунки для платників ПДВ – рахунок, відкритий платнику податку в Казначействі, на який платником перераховуються кошти з власного поточного рахунку для збільшення розміру суми, на яку платник податку має право зареєструвати податкові накладні та розрахунки коригування кількісних і вартісних показників до податкової накладної в ЄРПН [2].

Таким чином, основним механізмом запровадження система електронного адміністрування ПДВ було встановлення дієвого одночасного онлайн контролю відразу за усіма платниками податку та аналіз емітованих ними податкових накладних (ЕПН). Робоча гіпотеза: забезпечення транспарентності ланцюжків – процесів постачання товарів і послуг між контрагентами - дасть можливість податковим органам усунути з ланцюжка поставок «податкові ями», «конверти» та «скрутки» [5].

Проте складність електронного адміністрування ПДВ, зокрема в частині реєстрації податкових накладних / розрахунків коригування (ПН/РК), має, поряд з перевагами, певні недоліки. Серед таких варто відмітити:

- 1) складність механізмів нарахування і сплати податку;
- 2) високу вірогідність ухилення від сплати податку внаслідок недосконалості системи податкового обліку;
- 3) недостатній рівень прозорості надходжень до бюджету і, як слідство, виникнення бюджетної заборгованості;

- 4) тривалу в часі адаптацію до нововведень платників податків;
- 5) розмиванням податкової бази та виведенням прибутку з під оподаткування тощо [2].

Отже, з усього, що було зазначено можна зробити такі висновки, що розвиток нових форм податкового контролю, передбачає оперативне вирішення питань щодо зниження ризиків проведення необґрунтованих перевірок, виявлення прихованої інформації, підвищення рівня виконання обов'язків зі сплати податків та зборів, у тому кількості на добровільній основі, що дає змогу підвищити податкову культуру, податкову дисципліну та сприяє ефективній мобілізації доходів до бюджетної системи.

З метою створення оптимальних умов для розвитку бізнесу та підвищення якості обслуговування платників податків в Україні розроблено низку електронних сервісів, які дають змогу централізовано отримувати необхідні довідки та дозволи, подавати податкову звітність, отримувати податкові консультації та дізнаватися про нововведення податкового законодавства. Одним із головних завдань політики адміністрування податків є мінімізація контактів платника податків з податковими органами та розширення спектру електронних послуг з використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Успішна реалізація цієї політики дозволить максимально скоротити марну витрату часу платниками податків та зробити взаємодію з податковими органами максимально комфортною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Електронне оподаткування: сутність та перспективи застосування / за заг. ред. П. В. Мельник. Ірпінь : НУДПС України, 2010. 332 с.
2. Оніщенко Г. Адміністрування податку на додану вартість в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Фінансовий простір*. 2020. №3(39). С. 195–204.
3. Синютка Н. Г., Курило О. Б., Побурко О. Я. Аналіз фіскальної ефективності системи електронного адміністрування ПДВ в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. URL : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/6_2020/78.pdf (дата звернення: 10.10.2022).
4. Андрущенко В. Л. Адміністрування податків і платежів : навчальн. посіб. Ірпінь : УДФСУ, 2018. 314 с. URL : http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/2863/3/3087_IR.pdf (дата звернення: 10.10.2022).
5. Синютка Н. Г., Курило О. Б., Побурко О. Я. Аналіз фіскальної ефективності системи електронного адміністрування ПДВ в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. URL : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/6_2020/78.pdf (дата звернення: 10.10.2022).

Бобик Артем Васильович,
здобувач групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Панура Ю. В.,
канд. екон. наук

РОЗВИТОК СЕРВІСНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ЯК ОСНОВА НАЛАГОДЖЕННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН

У діяльності Державної податкової служби України визначено, що основний вектор розвитку спрямований на створення повністю прозорої, сучасної та технологічної податкової служби, яка надає якісні та зручні послуги платникам, ефективно адмініструє податки, збори та платежі і виявляє нетерпимість до корупції, та пріоритетів діяльності Державної податкової служби України, а саме:

ефективне управління діяльністю шляхом удосконалення та автоматизації робочих процесів та процедур і розвитку ефективної, сучасної, стабільної та захищеної ІТ-інфраструктури;

ефективне адміністрування податків, зборів, платежів шляхом удосконалення підходів та процедур податкових перевірок, удосконалення погашення податкового боргу, упровадження сучасної стратегії дотримання податкового законодавства, спрямованої на просування концепції добровільної сплати податків та удосконалення системи здійснення контролю за обігом підакцизних товарів;

формування іміджу ДПС як сервісної служби європейського зразка з високим рівнем довіри у суспільстві шляхом упровадження зручних та доступних сервісів для платників, забезпечення якісного та швидкого консультування платників, покращення системи зворотного зв'язку з платниками та удосконалення процедури адміністративного оскарження, налагодження діалогу з платниками за рахунок впровадження практики медіації;

протидію ухиленню від оподаткування шляхом запровадження міжнародних стандартів та вдосконалення аналітичних інструментів шляхом ефективного управління ризиками та підвищення аналітичної спроможності, запровадження методики оцінки податкових розривів («taxgaps»), розроблення механізму для реалізації порядку оподаткування прибутку контрольованої іноземної компанії;

контроль за трансфертним ціноутворенням, ефективну та скоординовану міжнародну співпрацю та посилення міжнародного обміну інформацією та відображення в «Електронному кабінеті» наявних ризиків несплати податків платниками податків, які використовуються ДПС при формуванні плану-графіка проведення документальних перевірок;

формування кваліфікованої, ефективної та мотивованої команди шляхом організації підвищення рівня професійної компетентності працівників протягом проходження служби, контролю за дотриманням Правил етичної поведінки, ефективного впровадження заходів з питань запобігання та виявлення корупції в системі органів ДПС, у тому числі виконання заходів, передбачених Антикорупційною програмою ДПС, тощо [1].

Відповідно до ст. 14 п. 1 п.п. 226-1 Податкового кодексу України сервісне обслуговування платників - надання адміністративних, консультаційних, довідкових, інформаційних, електронних та інших послуг, пов'язаних з реалізацією прав та обов'язків платника відповідно до вимог податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючий орган [1].

Згідно з п.п. 69.18 п. 69 підрозд. 10 розд. XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI зі змінами та доповненнями тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України, з метою захисту прав платників, збереження та захисту даних надання електронних сервісів та приймання електронних документів від платників податків здійснюються у робочі дні з 8 до 18 години [4].

Для зручності, комфортності платників податків в умовах дії правового режиму воєнного стану відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», від 14 березня 2022 року № 133/2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» сервісне обслуговування платників податків (платників єдиного внеску), зокрема, надання адміністративних послуг, виконання інших функцій сервісного обслуговування здійснюється органами ДПС незалежно від місця обліку платника податків.

ДПС України у 2021 році було вжито комплекс організаційних та практичних заходів щодо забезпечення виконання завдань із надходження платежів до бюджетів, визначених Законом України «Про

Державний бюджет України на 2021 рік», а також виконання завдань, передбачених Податковим кодексом України, актами Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 471, а також реалізації заходів, передбачених планом пріоритетних дій Уряду на 2021 рік, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 року № 276-р, та іншими стратегічними документами [2].

Також ДПС проводиться робота щодо ініціювання законодавчих змін, спрямованих на вдосконалення чинного податкового законодавства України, наближення його до законодавства Європейського Союзу, у т. ч. у співпраці з представниками компетентних органів іноземних держав.

З моменту визначення нової «сервісної» ролі органів виконавчої влади, що задекларована Концепцією адміністративної реформи, почалася якісна перебудова, зокрема органів, які реалізують податкову та митну політику в Україні. Обслуговуючу роль Державної податкової служби України на даному етапі перебудови системи публічного управління переоцінити неможливо, оскільки саме ефективне обслуговування платників податків є пріоритетним завданням цього органу у світлі європейського вектору розвитку України та загострення питання формування сприятливого інвестиційного клімату. Огляд останніх досліджень і публікацій [3].

Однак, зважаючи на чергові зміни податкового законодавства, виникає необхідність оновлення змісту окремих категорій, зокрема поняття «сервісне обслуговування», зміст якого зазнає трансформації у процесі такого нормотворення. Крім того, формулювання поняття з виокремленням ознак, які можуть неоднозначно розтлумачуватися, у подальшому призведе до проблем практичного застосування норм, що його закріплюють.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний вебпортал Державної податкової служби України. URL : <https://tax.gov.ua/diyalnist-/elektronnyi-servisi/>
2. Офіційний вебпортал Міністерства фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/one-time_voluntary_declaration-530

3. Підгайна Є. Тримаємо стрій: добірка корисних хмарних сервісів для відновлення роботи бізнесу в умовах війни. Інтерфакс-Україна. URL : <https://mind.ua/publications/20238662-trimaemo-strij-dobirka-korisnih-hmarnihservisiv-dlya-vidnovlennya-roboti-biznesu-v-umovah-vijni>

4. Податковий кодекс України від 02.12.2010. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Бойко Єлизавета Миколаївна,
здобувачка групи МEB-20-1
Науковий керівник:
Андрущенко В. Л.,
д-р екон. наук

ПОДАТКОВА ІНТЕГРАЦІЯ В ЄС

Міжнародна економічна інтеграція - характерна особливість сучасного етапу розвитку світової економіки. Наприкінці ХХ ст. вона стала потужним інструментом прискореного розвитку регіональних економік і підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку країн - членів інтеграційних угруповань. Слово "інтеграція" походить від лат. *integratio* - заповнення або *integer* - цілий. Міжнародна економічна інтеграція - це процес зрощення економік сусідніх країн у єдиний господарський комплекс на основі стійких економічних зв'язків між їхніми компаніями. Регіональна економічна інтеграція, що набула найбільшого поширення, можливо, у майбутньому стане початковою стадією глобальної інтеграції, тобто злиття регіональних інтеграційних об'єднань. Так, обговорюється ідея створення зони вільної торгівлі на базі ЄС і НАФТА[5].

Розвиток інтеграційних процесів є найважливішою характеристикою сучасного світового господарства. Інтернаціоналізація господарського життя в другій половині ХХ століття стала провідною тенденцією розвитку сучасного світового господарства. Одна з основних тенденцій глобальної інтернаціоналізації світового господарства як результату розвитку міжнародного поділу праці та міжнародної кооперації виробництва виявляється в утворенні великих зон впливу тієї чи іншої держави або групи найрозвиненіших країн. Ці країни і групи держав стають своєрідними інтеграційними центрами, навколо яких групуються інші держави, утворюючи своєрідні материки в океані світогосподарських зв'язків [5].

ЄС - могутня економічна сила. На частку ЄС припадає істотна частина світового ВВП і міжнародної торгівлі (відповідно, 23 і 24 %). Усередині союзу створено наднаціональні інтеграційні інститути, складається єдиний правовий простір. Громадяни наднаціональних держав-членів є одночасно громадянами ЄС. Завершується будівництво Єдиного внутрішнього ринку - простору, де існує "чотири свободи"

(вільний рух товарів, послуг, капіталів і людей). Утворено економічний і валютний союз з єдиною колективною валютою - євро. Проводиться спільна політика в основних галузях соціально-економічного життя. Дедалі вагомішою стає зовнішня політика і політика в галузі безпеки.

По-перше, ЄС - це не міждержавне об'єднання, що базується на нормах міжнародного права, на кшталт міжнародних економічних організацій або регіональних торговельних блоків. Система європейських інтеграційних інститутів має зовсім іншу політичну, економічну та юридичну природу. В її основі лежить принцип наднаціональності, тобто передання національними державами частини свого суверенітету наднаціональним інститутам і органам. ЄС - це насамперед спільне право, спільні інститути і спільна політика.

По-друге, місце і роль ЄС у сучасному світі непорівнянні з місцем і роллю будь-якого торгового блоку або міжнародної організації. ЄС - це згуртована політична та економічна сила, один із головних полюсів світової політики та економіки поряд і нарівні з найбільшими національними державами - США і Японією.

У Договорі про заснування Європейського економічного співтовариства (ЄЕС), підписаному в 1957 р., є спеціальний розділ про податки. Але його положення стосуються тільки непрямого оподаткування, що має прямий вплив на торгівлю, і здебільшого обмежуються викладом деяких загальних принципів. Зокрема, забороняється оподатковувати товари, імпортовані з країн-членів, внутрішніми податками в більшому розмірі, ніж вітчизняні товари, а також повертати податки під час експорту в сумах, що перевищують ті, що були дійсно стягнуті. Стаття 99 уповноважує Комісію розробляти пропозиції щодо гармонізації непрямих податків в інтересах спільного ринку без зазначення будь-яких термінів.

Єдиний європейський акт також ставить на чільне місце непряме оподаткування. Згідно зі статтею 17 ЄСД, гармонізацію непрямих податків потрібно здійснювати тією мірою, якою вона "необхідна, щоб забезпечити створення і функціонування внутрішнього ринку в строки, передбачені в статті 8а" (тобто до початку 1993 р.).

Положень, що безпосередньо стосуються прямих податків, у жодному із зазначених договорів немає. Правовим підґрунтям для розроблення заходів у сфері прямого оподаткування є стаття 100 Договору про ЄЕС, яка передбачає "зближення законодавчих положень, приписів та адміністративних дій держав-членів, що прямо зачіпають створення або функціонування спільного ринку".

Слід зазначити, що ні в установчих договорах, ні в ЄСА немає визначення поняття "податкова гармонізація". У період створення Європейського співтовариства західні економісти трактували цей термін по-різному. Одні мали на увазі під ним тільки координацію податкової політики - взаємні консультації та неофіційні домовленості між країнами-членами щодо ставок окремих податків; інші вважали, що гармонізація означає перехід до єдиної податкової системи та передавання всіх повноважень щодо визначення бази і ставок основних податків органам Співтовариства. У міру розвитку процесу інтеграції акцент зміщувався в бік запровадження однакового оподаткування, не доходячи, однак, до повної уніфікації[1].

На практиці основним методом ліквідації податкових бар'єрів у ЄС є поступове зближення податкових систем країн-членів. При цьому допускається збереження між ними деяких відмінностей, які не чинять істотного впливу на умови конкуренції і не перешкоджають нормальному функціонуванню єдиного ринку. Такий прагматичний підхід до здійснення податкової гармонізації знайшов відображення в "Білій книзі" про завершення створення єдиного внутрішнього ринку ЄС (1985) та інших документах Європейської Комісії, де розглядаються ці проблеми.

Інтеграції національних систем оподаткування в ЄС переслідує такі цілі:

- привести у відповідність структури податкових систем, порядку справляння основних видів податків у всіх країнах співтовариства;
- забезпечити нейтральність податків з точки зору умов конкуренції на єдиному ринку, іншими словами, недискримінаційний податковий режим для всіх його учасників;
- створити умови для скасування контролю на внутрішніх кордонах Співтовариства;
- усунути можливість подвійного оподаткування прибутків компаній, що здійснюють діяльність у двох або більше країнах ЄС;
- виключити можливість ухилення від сплати податків і гарантувати надходження відповідних доходів до бюджетів країн-членів.

Основними напрямками податкової інтеграції стали гармонізація ПДВ і акцизів, а також уніфікація оподаткування компаній. При цьому не ставлять за мету передавання всієї податкової виручки органам ЄС. Доходи країн-членів від справляння податків продовжують надходити до їхніх національних бюджетів, окрім певної частини податку на

додану вартість (ПДВ), що відраховується до єдиного бюджету Співтовариства (у 1997 р. - 1,4 % від стягнутої суми цього податку). Фактично в ЄС досі не створено єдиного податкового простору, що ускладнює функціонування єдиного внутрішнього ринку [3].

Важливо підкреслити, що законодавчі акти, які стосуються прямих або непрямих податків, ухвалюються Радою ЄС одногосно. Такі акти мають форму директив, які визначають мету і терміни проведення тих чи інших заходів. Конкретні методи їх здійснення є прерогативою національної влади, яка ухвалює відповідні закони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Точиліна Ю. Аналіз досвіду західних країн щодо управління розвитком людського капіталу. *Економіка та суспільство*. 2022.
2. Мудра Я. Досвід країн західної Європи у формуванні засад корпоративного управління в умовах поведінкової економіки.
3. Ковалевич Н., Долженко І. Податкова система в контексті парадигми інтеграційних процесів. *Молодий вчений*. 2019.
4. Архієреєв С. І., Волоснікова Н. М., Климова С. О. Міжнародна економіка і міжнародні економічні відносини : навчальний посібник / за ред. проф. С. І. Архієреєва. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 234 с.
5. Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. Вінниця : Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2018. Вип. 58. 424 с.

Варважицька Тетяна Володимирівна,
здобувачка рупи ФАБ-19-1
Науковий керівник:
Калита Т. А.,
канд. екон. наук

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Фіскальна політика держави є одним з основних інструментів макроекономічного регулювання, її сфера та сила впливу настільки велика, що значимість оптимальної фіскальної політики важко переоцінити. На сьогоднішній день фіскальна політика знаходиться під впливом ряду негативних як макроекономічних так і мікроекономічних викликів, що зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Значний внесок у дослідження фіскальної політики зробили такі вчені: В. Андрущенко, А. Даниленко, А. Крисоватий, А. Луцик та інші.

Фіскальна політика — це сукупність фінансових заходів держави щодо формування величини і структури державних витрат, трансфертних виплат і системи оподаткування [1]. Фіскальна політика є важливою складовою економіки будь-якої держави та являє собою сукупність державних заходів у сфері оподаткування та видатків для правильного розподілу бюджету і фінансування державних соціальних програм [2].

Україна в продовж останніх років постійно стикається з рядом викликів, спочатку пандемія Covid-19, далі війна з лютого 2022, то ж варто проаналізувати реалії здійснення фіскальної політики, щоб розробити план дій на майбутнє.

Підчас пандемії з боку фіскальної політики було запроваджено програми державної допомоги бізнесу:

- підприємства мають можливість отримати одноразову допомогу в розмірі 8000 грн;
- податкові канікули для підприємств до травня 2021 року;
- списано частину податкових боргів в розмірі до 3030 грн.

Крім того, постановою Кабінету Міністрів України від 27.05.2020 № 534 було затверджено «Державну програму стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню

гострої респіраторної хвороби Covid-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки». Її метою є впровадження протягом зазначеного періоду комплексної системи нових можливостей стабілізації та сталого розвитку економіки України, підвищення рівня зайнятості населення шляхом збереження існуючих і стимулювання створення нових високопродуктивних робочих місць з гідними умовами праці. Програмою передбачається надання дієвої підтримки підприємницькому сектору, насамперед, малому.

Слід зазначити, що скасування (зменшення) єдиного податку для ФОП було однією з найпопулярніших форм підтримки бізнесу в регіонах, причому в багатьох випадках – чи не єдиним інструментом на місцевому рівні.

Досліджуючи фіскальні надходження в розрізі індустрій, можна зробити висновок що у 2021 рік ІТ-галузь була однією з найбільш динамічно розвинених та дійшла до оцінки експорту в 6,8 млрд дол. з фіскальними надходженнями для держави у розмірі 23,5 млрд грн, в той час як частка експорту комп'ютерних послуг становить 2,7 % ВВП [3].

Для України на сьогодні є максимально важливим подальший розвиток ІТ-галузі та залучення в неї інвестицій. Окрім створених вже особливих умов у вигляді спрощеного оподаткування або ж можливості онлайн реєстрації бізнесу, необхідно провадити політику державного захисту усіх інвесторів, а особливо тих, які планують працювати саме з ІТ-сферою. В такий спосіб держава може не лише розвивати окрему галузь, а й створювати абсолютно нову, інноваційну модель економіки, що застосовується вже деякими провідними європейськими та азійськими державами.

Також варто звернути увагу на те, що в Україні вже багато років поспіль спостерігається дефіцит бюджету. Згідно Закону України «Про державний бюджет України на 2022 рік» дефіцит бюджету становить 188,8 млрд грн [4]. Тому держава зацікавлена всіма способами збільшити державний дохід, а головною метою податкової політики є наповнення державного бюджету.

Невдовзі після початку війни уряд змінив систему оподаткування враховуючи особливості воєнного стану, основні зміни включають [5]:

– можливість не сплачувати єдиний податок фізичними особами – підприємцями – платниками 1 та 2 груп на усій території країни з 1 квітня 2022 року до припинення воєнного стану;

– розширення кола платників, що можуть знаходитись спрощеній системі оподаткування — на 3 групі за рахунок юридичних осіб – суб’єктів господарювання будь-якої організаційно-правової форми;

– збільшення для платників 3 групи межі доходу до 10 млрд грн на рік та зняття обмежень по кількості найманих працівників;

– збільшення кола платників, якими не сплачуватиметься земельний податок за рахунок платників податків, що перейдуть із загальної системи оподаткування на спрощену;

– зменшення ставки єдиного податку для платників 3 групи до 2% від доходу;

– встановлення ставки акцизного податку на пальне у розмірі 0 євро до припинення воєнного стану;

– скасування оподаткування земельним податком та орендною платою за землю з березня 2022 року до кінця року наступного, за яким скасовано воєнний стан;

– відміна сплати мінімального податкового зобов’язання за 2022 та 2023 роки;

– скасування оподаткування екологічним податком за 2022 рік.

Окрім того, мораторій на податкові перевірки, встановлений у 2020 році у зв’язку з пандемією COVID-19 зупинено і замінено іншим аналогічним мораторієм на період воєнного стану.

Незважаючи на послаблення податкового навантаження фіскальний дефіцит виріс, оскільки податкові доходи впали на 80% (переважно через спад економічної активності), а воєнні витрати уряду значно виросли. Згідно з МВФ, Україна уже має проблеми з обслуговуванням боргів станом на березень 2022, оскільки економічна активність скоротилася, а тиск війни на публічні фінанси збільшився.

Наразі фіскальний дефіцит переважно фінансується за рахунок міжнародної допомоги (3 млрд дол. від МВФ та двосторонніх позичок) та Національним банком (близько 0,6 млрд дол). Міжнародний валютний фонд може надавати короткострокове фінансування, щоб забезпечити доступ до іноземної валюти та покрити тимчасові фіскальні дисбаланси. ЄС може створити (чи робити внески) трастовий фонд для реконструкції України чи використовувати спеціальні процедури, щоб надати Україні доступ до структурних фондів ЄС, які доступні для країн ЄС.

Отже, інтенсивність нормотворчої роботи в податковій сфері дуже велика. Податкове законодавство сильно змінилось і продовжуватиме змінюватись. Держава намагається адаптувати податкове навантаження і податкові правила до воєнних умов, для сприяння виживанню бізнесу в умовах війни. Перш за все змін зазнали процедури адміністрування, контролю та обліку платників податків. Подальші законодавчі зміни цілком можливі тому варто продовжувати аналізувати усі зміни, щоб мати змогу швидко та ефективно на них реагувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бантон В. Д. Л., Тарангул В. І. Фіскальна політика та механізм її реалізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 21. С. 30–35.
2. Бандрівський О. А. ОСОБЛИВОСТІ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ. *Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні* : матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених і студентів, м. Львів, 25 січня 2022 р. : тези доповідей. Львів : Львівський торговельно-економічний університет, 2022. С. 100–101.
3. Інфографіка: українська ІТ-галузь за 2021 рік. URL : <https://itc.ua/news/infografikaukrayinska-it-galuz-za-2021-rik-v-czifrah/>
4. Про державний бюджет України на 2022 рік : Закон України від 02.12.2021 № 1928-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>

Воронюк Тетяна Віталіївна,
здобувачка групи ОМП-22-4
Науковий керівник:
Прокопенко І. А.,
канд. екон. наук

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Бізнес та його постійний розвиток є однією із важливих складових економіки держави. Розвиток бізнесу це насамперед забезпечення населення робочими місцями, це наповнення дохідної частини бюджету, це вирішення проблем соціально-економічного та суспільного характеру. Сьогодні суб'єкти бізнесу так, як і економіка України в цілому опинились в складному становищі через воєнні дії. Однак в такий важкий час дуже важливо, щоб економіка працювала та наповнювався бюджет держави. Більшість суб'єктів бізнесу зменшили свою активність, а в деяких регіонах взагалі припинили діяльність, це все негативно відображається на економіці держави.

На сьогодні, як ніколи, важливим питанням є розробка ефективної державної політики підтримки бізнесу та створення сприятливих умов для його розвитку, особливо у частині оподаткування.

Значний внесок у дослідження питання щодо стимулювання та підтримки бізнесу зробили Стрілець В. Ю., Гордієнко А. О., Дикань О. В., Сидоренко І. М., Дячун О. Д., та інші. Проте сьогодні бізнес через воєнні дії, які мають вкрай негативний вплив на його розвиток та економіку країни загалом, потребує особливої уваги з боку держави та уряду щодо його підтримки насамперед засобами оподаткування.

Існують різні підходи до покращення ефективності податкової політики у воєнний та післявоєнний період. «Податкова політика у воєнний час має бути максимально спрощеною з точки зору обліку та сплати податкових платежів до державного та місцевих бюджетів, не повинна накладати надмірне пряме податкове навантаження на підприємства та населення, оскільки підприємства будуть вимушені припинити діяльність або ліквідуватися. Необхідно розуміти, що окрім простих ризиків комерційної діяльності під час війни існують надзвичайні ризики, пов'язані із загрозою життю та втратою активів. Тому аргумент про підвищення прямих податків, оскільки в умовах

війни немає грошей на фінансування видатків у державному та місцевих бюджетах, є некоректним і вкрай небезпечним для держави» [2].

Ще один важливий фактор – закладення основи для якнайшвидшого відновлення економіки. Основні проблеми, з якими стикається економіка: падіння ВВП, прямі задокументовані збитки, еміграція значної частини населення, високий бюджетний дефіцит тощо. Ці вихідні умови мають відповідні наслідки для української економіки: зростання безробіття, брак інвестицій, обмежений доступ до грошей тощо.

Фахівці вважають, що «під час воєнного періоду постає необхідність у зменшенні ставки на ПДФО до 10 %, а в районах активних бойових дій – 5%, адже потрібно стимулювати громадян України, які залишаються в країні, офіційно декларуючи доходи, та підприємства, що намагаються працювати далі, легально виплачуючи заробітну плату робітникам. Проте в післявоєнний період – підняти ставки та протягом 3–5 рр. залишити всі кошти в місцевих бюджетах від сплати ПДФО. Також під час воєнного періоду потрібно скасувати військовий збір, складової ПДФО, який тисне на фонд оплати праці й сприяє тінізації. У такому випадку кращим рішенням є збільшення ставки ПДВ на 1–2 %, який зможе перекрити надходження від військових зборів» [3].

Також не менш важливим є протягом «воєнного та післявоєнного періоду – цифровізація у сфері оподаткування для зручності, мінімізації спілкування з податковими органами, підвищення прозорості та пришвидшення процесу подання звітності. Зараз процес діджиталізації оподаткування України проходить успішно, адже платники податку вже можуть користуються такими цифровими послугами як ID14, «Малюток», шеринг документів, цифровий податковий номер, довідками про доходи, розмитнення авто» [4].

Важливим фактором також є вдосконалення й забезпечення стабільності податкового законодавства, оскільки часті зміни в ПКУ за інших законодавчих документах не стимулюють суб'єктів господарювання дотримуватись процесу сплати податків чи подання звітності.

Варто зазначити, що з метою підтримки бізнесу урядом вже «прийнято ряд змін до податкового законодавства на період дії воєнного стану, основними серед яких є: часткова відміна проведення перевірок; звільнення від відповідальності за недотримання норм податкового законодавства; податкові пільги для платників єдиного податку

та єдиного соціального внеску; відміна штрафних санкцій у сфері застосування реєстраторів розрахункових операцій» [1]. Прийняті зміни забезпечать суб'єктам бізнесу подальший їх розвиток та відновлення економіки загалом.

Таким чином, сьогодні податкове регулювання держави спрямоване на підтримку та розвиток суб'єктів бізнесу і значною мірою відрізняється від довоєнного періоду. До завершення воєнного стану в податкове законодавство також необхідно продовжувати вносити зміни щодо зменшення податкового навантаження на бізнес, для їх підтримки та для розвитку економіки країни в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жук О. І., Гой Н. В. Податкове стимулювання розвитку бізнесу в умовах війни. URL : http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23309/Zaika_Bakalavrskaja_robota.pdf?sequence=1

2. Заїка А. В. ефективність податкової політики як передумова соціально-економічного розвитку. URL : http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23309/Zaika_Bakalavrskaja_robota.pdf?sequence=1

3. Кушнірук Б. Податкова система під час війни та у повоєнний період. 2022. URL : <https://blog.liga.net/user/bkushniruk/article/45440>

4. Статистичні дані Державної податкової служби України. URL : <https://tax.gov.ua/>

5. Податки під час війни: все, що треба знати бізнесу URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375>

6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15 березня 2022 р. № 2120-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20>

Демінська Дарія Віталіївна,
здобувачка група ФБД-21-2
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Сьогодні актуальним стає питання зміцнення уваги до економічних проблем, що сприяє актуалізації проблемного пошуку спрямованого на інновації під час надзвичайного стану нашої країни. З 24 лютого У 2022 році в Україні запровадили воєнний стан, що, серед іншого, спричинило необхідність внесення змін до діючої системи оподаткування з метою запровадження одночасно додаткових стимулів і послаблень для бізнесу забезпечення функціонування економіки України. А це, в свою чергу, вимагає комплексний підхід до вивчення та рецензування з детальним поясненням останніх змін у Податковому кодексі.

Податкова перевірка - це один із методів податкового контролю, за допомогою яких контролюючі органи у сфері оподаткування попереджають, виявляти, забезпечувати, припиняти порушення податкового законодавства платників податків і зборів.

За сучасною класифікацією всі податкові перевірки (які проводилися до повномасштабного вторгнення) здійснюються органами ДПС і поділяються на такі види:

1) камеральна перевірка: головна ознака цього виду податкової перевірки полягає в тому, що вона проводиться виключно в приміщенні ДПС і базується лише на отриманих цифрах з податкових декларацій, поданих платниками податків.

2) документальна податкова перевірка: її основна мета полягає у виявленні своєчасності, достовірності та повноти не тільки нарахувань, а й виплат, передбачених Податковим кодексом України (ПКУ); контроль за валютним та іншим дотриманням законодавства; перевірка дотримання роботодавцем норм праці законодавства в частині оформлення трудових відносин з найманими працівниками;

3) фактична податкова перевірка: проводиться на місці фактичної діяльності суб'єкта господарювання та забезпечує контроль за дотриманням законодавства в частині обігу готівки; порядок ведення розрахунково-касових операцій; наявності у платника податків сертифікатів та ліцензій, у тому числі обігу та виробництва підакцизних товарів, дотримання роботодавцем законодавство щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з найманими працівниками [2, с. 27].

На період дії воєнного, надзвичайного стану нормотворець зупинив дію пункту 52-2 підрозділу 10 розділу XX ПКУ, який встановлює мораторій на проведення більшості документальних перевірок на час карантину.

Але разом із тим до припинення або скасування воєнного стану підрозділ 10 розділу XX ПК доповнили новим підпунктом 69.2. А саме, податкові перевірки не розпочинають, а розпочаті перевірки зупиняють, окрім:

1. камеральних перевірок;
2. документальних позапланових;
3. фактичних перевірок.

У ЗПР, категорії 130.01, вказано, що камеральні перевірки декларацій з ПДВ та уточнюючих розрахунків до них проводять за звітні періоди:

— лютий, березень, квітень, травень 2022 року — у період із 21.07.2022 по 20.09.2022;

— червень, липень 2022 року — із 21.08.2022 по 20.10.2022 [4].

Розглянемо детально зміни в частині проведення податкових перевірок контролюючими органами до і після повномасштабного вторгнення рф в Україну (табл. 1).

Таблиця 1 – Зміни у проведенні податкових перевірок в Україні
у 2021–2022 рр. [3, с. 5]

Види перевірок	Здійснення до введення надзвичайного стану	Здійснення після введення надзвичайного стану
Камеральна	Існуюча інформаційна база – податкові декларації та дані СЕА ПДВ, ЄРПН, ЄРАН, СЕА реалізації пального та спирту етилового. Перевірки можуть бути проведені протягом 30 кал. днів після закінчення строків подачі звітності (або з дня її подачі, якщо воно відбулося з запізненням) (п. 200.10 ПКУ)	Існуюча інформаційна база має винятки згідно наступних товарів, визначених у пунктах ПКУ: (215.3.1., 215.3.2 та 215.3.3-1) Перевірки можуть бути проведені протягом 90 кал. днів, що настають за останнім днем граничного строку подання ПДВ-декларацій, а якщо такі документи були надані пізніше, - за днем їх фактичного подання
Документальна	планова	Не проводять
	Поза планова	За зверненням платника податків та/або з підстав за підпунктами 78.1.7 та 78.1.8 ПК, та/або якщо орган контролю отримав інформацію, яка свідчить про те, що платник порушив валютне законодавство щодо дотримання граничних строків надходження товарів за імпортними та/або валютної виручки за експортними операціями, що їх розпочали та не завершили до 24 лютого 2022 року, поновлюють і закінчують протягом 60 днів із 28.05.2022. Такі перевірки триватимуть невикористаний строк.
	виїзна	Не проводять
	невиїзна	Не проводять
Фактична	Існуюча інформаційна база – здійснюється за місцем діяльності платника податку. Фактична перевірка не повинна перевищувати 10 діб (п. 82.3 ПКУ)	Існуюча інформаційна база – здійснюється за місцем діяльності платника податку. Особливе значення набуло проведення перевірок представників бізнесу, які реалізують товари першої необхідності — продукти харчування, засоби особистої гігієни, лікарські засоби, медичні препарати, тютюнові вироби, пальне[4, с.150]. нова підстава для фактичних перевірок: незабезпечення можливості проведення розрахунків за товари з використанням електронних платіжних засобів.

Відповідно до результатів досліджень встановлено, що фактичні та камеральні перевірки зазнали змін у проведенні податкових перевірок, а проведення документальних перевірок під час воєнного стану скасовано крім позапланових за певних умов.

Також, слід зазначити, що дозвіл на проведення камеральних перевірок декларацій з ПДВ свідчить, що при введенні надзвичайного стану в підприємства можуть отримати бюджетне відшкодування. [1, с. 108] Оскільки тільки у цьому випадку зазначена сума відшкодування може бути узгоджена.

На відміну від документальних перевірок, фактичні взагалі не проходили під оновленою мораторією. Навпаки, вони зазнали значних позитивних змін.

Також можна додати про зміни до фактичних перевірок були необхідні для того, щоб відстеження рівня цін на товари першої необхідності та підакцизні товари.

Отже, можна зробити такі висновки:

1. Податкова перевірка є найефективніший вид контролю діяльності платників податків у сфері оподаткування.

2. Контролюючі органи в період дії воєнного стану на території України мають право на проведення камеральних, фактичних перевірок та документальні (лише позапланові), які мають здійснюватися з урахуванням особливостей податкового законодавства.

3. Проведення податкових перевірок в умовах воєнного стану є необхідною мірою, оскільки дані заходи податкового контролю забезпечують наповнення бюджетів коштами, необхідних для функціонування держави, виявлення недобросовісних підприємців та притягнення їх до відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васькович І. М., Баран М. М. Податкові перевірки: сучасний стан та процедури проведення / Національний університет «Львівська політехніка». URL : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/22840/1/17-104-109.pdf>

2. Голоядова Т. О. Податкові перевірки як форма податкового контролю: особливості електронної перевірки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 27. С. 26–28 (Серія «Юриспруденція»). URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2017_27_9

3. Про внесення змін до ПКУ та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. С. 5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

4. Податкові перевірки під час воєнного стану. URL : <https://buhplatforma.com.ua/article/9358-yak-podatkvts-provodyat-perevrki-uprodovj-vonnogo-stanu>

Денисюк Вікторія Олегівна,
здобувачка групи ФАБ-19-1
Науковий керівник:
Калита Т. А.,
канд. екон. наук

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ

Проблема співвідношення інтересів держави та суб'єктів господарювання є досить давньою, тому важко знайти людину, ментальність якої не відображала б певного ставлення до дій такого суспільного інституту, як держава. Як суспільний інститут держава виступає по відношенню до особистості як інститут примусу, наголошуючи на суспільних цілях, але прагне досягти їх за рахунок особистості, змушуючи її платити податки на утримання самого апарату примусу і соціальної сфери.

Дослідження в сфері фіскальних відносин знайшли своє відображення в працях: Безгубенко Л.М., Стоян В.І., Парижак Н.П., Юрія С.І., Кириленко О.П., Крисоватого А.І., Вакуліча І.П., Іващук І.О. та інших науковців.

Оскільки кожна людина позитивно сприймає отримання доходу в будь-якій формі і негативно його втрату (якщо це не пов'язано із задоволенням її проблем), то сплата платежів державі в будь-якому розмірі не тягне за собою задоволення для особи. Отже, психологічне сприйняття дій країни у сфері фіскального тиску на індивіда має два основні прояви в його поведінці:

- фізична особа або утримує державу, сплачуючи податки в повному обсязі;
- або робитиме все можливе, щоб зменшити фіскальний тиск (тобто виявлятиме опір).

Для країни з низьким рівнем особистого споживання не останнє значення має психологічне сприйняття фіскальних дій. Саме вона формує мотивацію індивіда по відношенню до держави: легалізовані (тобто відомі державі) всі доходи людини чи ні. Проблема полягає в тому, що через свідомість економічних агентів, їхні психологічні оцінки «щирості» обіцянок з боку держави та наслідків довіри цим обіцянкам свідомість індивіда довго «не відпускає». Це загрожує

неефективним використанням фіскальних інструментів, оскільки суб'єкти господарювання певний час залишаються нечутливими до державного впливу. Результатом цього є відсутність змін об'єкта впливу фіскальної політики та досягнення поставлених цілей [1].

Регіональна фіскальна політика є різновидом регіональної економічної політики; сукупність дій регіональних органів державного регулювання щодо забезпечення функцій держави на регіональному рівні. Не може бути ефективного управління регіоном, якщо фіскальна політика на регіональному рівні не забезпечує управлінські дії необхідним обсягом коштів. Тобто регіональна фіскальна політика виступає своєрідною основою (фундаментом) регіональної економічної політики. Ресурси, на які може спиратися регіональна фіскальна політика, зазвичай дуже жорстко обмежені. Першим із регіональних обмежень є диференціація (наявність широкого асортименту) виробництва в регіоні та його якісна характеристика.

Проблема полягає в тому, що коли певна галузь стає домінуючою (її доходи складають основу дохідної бази обласного бюджету), то її проблеми гальмують розвиток цілого регіону (наприклад, в окремих районах Східного Донбасу 60% республіки в Україні). доходи генерує вугільна промисловість). Це дуже слабка диференціація, яка включає високий ступінь ризику.

Все це впливає на гнучкість державної фіскальної політики та здатність влади трансформувати її з огляду на процеси, що відбуваються всередині країни. Відповідно, сучасна ефективна фіскальна політика є одним із найважливіших завдань держави, оскільки визначає основні джерела поповнення державного бюджету, напрями розподілу та використання фінансових ресурсів держави.

Фіскальна політика є важливою складовою економіки будь-якої держави і являє собою комплекс державних заходів у сфері оподаткування та витрачання коштів щодо правильного розподілу бюджету та фінансування державних соціальних програм [1]. Крім того, це інструмент державного регулювання з метою залучення коштів шляхом стягнення податків з усіх суб'єктів господарювання, які мають будь-який дохід.

Формування правильної фіскальної політики є дуже важливим для держави, оскільки вона визначає основні джерела доходів державного бюджету. В Україні однією з головних проблем фіскальної політики є неефективне та негнучке витрачання коштів, слабкий фіскальний менеджмент, постійне перевищення та швидке зростання зобов'язань за бюджетними ресурсами, що призводить до постійного

коригування бюджетного та податкового законодавства та ускладнює адміністрування та прогнозування податки.

Основними принципами фіскальної політики є:

1) проведення прозорої бюджетної політики для ефективного соціально-економічного розвитку;

2) впровадження справедливої, раціональної податкової політики, яка передбачає зниження податкового тягаря в обмін на розширення податкової бази;

3) здійснення прозорої політики державних закупівель;

4) детінізація економіки та інші [2].

Проведення фіскальної політики має певні особливості та проявляється через певні форми та значення. Відповідно до цього виділяють такі види фіскальної політики: нейтральну, стимулюючу та стримуючу. Нейтральна політика запроваджується, коли державні доходи повністю покривають державні витрати. Експансіоністська фіскальна політика характерна для фази економічного спаду, коли державні витрати перевищують податкові надходження. Така політика характеризується збільшенням державних витрат і зменшенням податків.

Політика скорочення має місце при позитивному сальдо бюджету. Характеризується зменшенням державних витрат і збільшенням податкового тягаря. У сучасних умовах функціонування фіскальної політики її ефективність найчастіше визначається показником податкового навантаження. Реалізуючи фіскальну політику, держава повинна узгоджувати свої інтереси з інтересами платників податків.

Оцінюючи ефективність податкової політики шляхом порівняння обсягу витрат на адміністрування окремих податків і обсягу прямого надходження цих податків до бюджету, держава може переглянути систему оподаткування (ставки та інші податкові показники). Ефективність фіскальної політики безпосередньо залежить від узгодженості окремих її складових – з урахуванням необхідності узгодження бюджетної і податкової політики, особливостей національного розвитку, поточної економічної ситуації та довгострокової стратегії розвитку держави. Забезпечити підвищення ефективності реалізації фіскальної політики можна, врахувавши особливості розвитку економіки України, зокрема наступні:

1. Вагомий вплив політичної компоненти на прийняття економічних рішень, несформованість більшості державних інститутів, що зумовлено руйнуванням старої державної системи та повільною розбудовою нової.

2. Неєфективна приватизація, яка не сприяла формуванню ефективного власника, створенню корпорацій на зразок західних, що поставило у глухий кут розвиток фондового ринку та вимагає від держави значних витрат на підтримку реального сектора економіки.

3. Домінування старих стереотипів командно-адміністративної економіки, низький рівень фіскальної культури, що робить реакцію економічних суб'єктів на зміни у фіскальній політиці непередбачуваною та такою, якане відповідає загальновідомим макроекономічним моделям.

4. Бідність населення, яка виключає ймовірність формування заощаджень і обмежує можливість збільшення запасів національного капіталу. Складання, розгляд та затвердження бюджету вимагає чіткої взаємодії різних державних органів, особливо на етапі формування.

Україна вже багато років відчуває дефіцит бюджету, що супроводжується перевищенням видатків над доходами. Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» доходи державного бюджету визначено у сумі 1323,9 млрд грн, видатки – 1499,4 млрд грн, дефіцит – 188,8 млрд грн [3]. Це вказує на те, що в Україні існує стимулююча фіскальна політика. Держава повинна бути зацікавлена у всіх способах збільшення доходів держави, що, в свою чергу, приведе до наповнення державного бюджету.

Тому фіскальна політика має бути спрямована в тому ж руслі, що й монетарна. Неможливо, щоб ці конкретні політики існували окремо, оскільки вони є основними регуляторами економіки держави. Вони спрямовані на досягнення соціально-економічних цілей, довгострокову стабілізацію цін, забезпечення сталого економічного розвитку, збільшення державного бюджету, скорочення заборгованості тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Скоропад І. С., Гарасимчук О. В. Фіскальна політика як спосіб наповнення державного бюджету. URL : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12884/1/080F%D1%96skalna%20pol%D1%96tika%20ja_529_533_714.pdf.

2. Дуліба Є. В. Особливості формування та реалізації фіскальної політики держави. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука. Сер. Юридичні науки*. 2018. № 4(9). URL : [file:///C:/Users/USER/Downloads/mnjju_2018_4_5%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/mnjju_2018_4_5%20(1).pdf)

3. Про державний бюджет України на 2022 рік : Закон України від 02.12.2021 № 1928-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>

Довгаль Ірина Юріївна,
здобувачка групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Панура Ю. В.,
канд. екон. наук

ДІЯ.CITY – СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

«Американська мрія» – створити успішний бізнес, купити великий будинок і машину та жити в гармонії з сусідами й собою. Українська мрія для багатьох молодих, освічених, кваліфікованих й амбітних – виїхати з України за можливостями, інвестиціями та верховенством права.

ІТ-галузь в Україні кілька років поспіль займає помітне місце в структурі українського ВВП. Торік обсяг експорту послуг становив \$6 млрд, однак це досі ресурсна складова – українському ІТ як і раніше не вистачає доданої вартості – продуктів, які могли б конкурувати із західними [1].

Дія.City – це сприятливе економічне середовище всередині країни, в якому український сектор високих технологій зможе повністю реалізувати свій потенціал і зробити український ІТ-бізнес конкурентоспроможним на міжнародній арені.

«Наші пропозиції наближають умови ведення ІТ-бізнесу до таких прогресивних світових моделей, як у Франції, Великій Британії, Ізраїлі та в інших країнах, на чий успіх слід орієнтуватися», – відзначають в Мінцифри [1].

Таким чином, Дія.City – це найкоротший шлях ІТ-індустрії до власної історії успіху.

Резиденти Дія.City отримають особливий правовий статус, спеціальне оподаткування і лібералізовані трудові відносини. Звісно ж, резидентство – виключно добровільне, переходити на особливий правовий статус – не обов'язково. Однак, в Мінцифри очікують, що представники ІТ-бізнесу оцінять переваги, що надасть їм Дія.City.

Резиденти Дія.City – як українці, так і іноземці – працюють не в рамках чинного в Україні законодавства, а за спеціальними правилами, прописаним у ряді законопроектів, які вже приготувала команда.

Перерахуємо ключові моменти програми оподаткування для резидентів Дія.City:

- спеціальна система оподаткування – з податком на виведений капітал замість податку на прибуток;

- лібералізація трудових відносин – дозволено як класичне працевлаштування за КЗпП, так і контрактне (альтернатива ФОП);

- європейська система набуття та захисту інтелектуальних прав;

- захист своїх інтересів з використанням елементів англійського права, а не в районному суді [4].

Податкова система у резидентів, як уже зазначалося вище - особлива. Детально вона прописується в проекті змін до податкового кодексу України. Якщо коротко рис. 1.

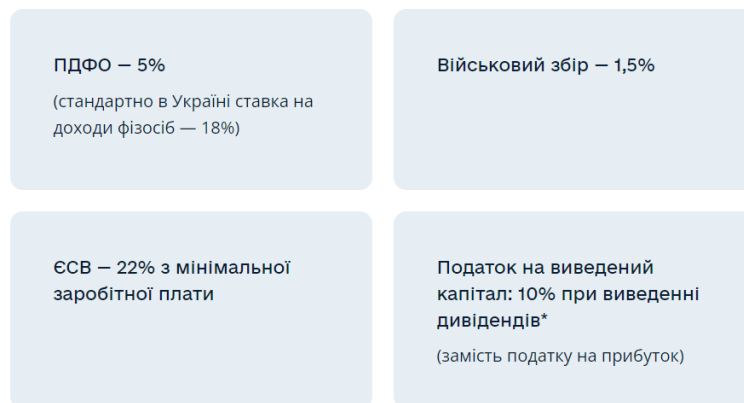

Рисунок 1 – Ставки податку в Дія.City [1]

Це означає, що податок на прибуток резиденти Дія.City не платитимуть зовсім, а платитимуть податок на виведений капітал. Як і подавати відповідні звіти. А податок на виведений капітал стосується тільки транзакцій, пов'язаних з виведенням грошей з компанії. Завдяки цьому стане простіше залучати інвестиції в стартапи. Бізнеси зможуть швидше рости, даючи нові робочі місця і генеруючи валютний виторг.

Співробітники отримають офіційне працевлаштування, а відповідно — більше прав і гарантій. Інакше кажучи, люди зможуть отримувати високі зарплати, "працюючи в білу". Це дозволить ІТ-галузі "вийти з тіні", що, своєю чергою, полегшить роботу на міжнародному ринку.

Іноземні компанії зможуть відкривати в Україні свої центри розробки, не побоюючись корупційних ризиків. Це приведе до України ще більше валютного капіталу, який залишиться працювати на країну. А це — нові будинки, школи, дороги, парки та може колись навіть Starbucks.

За підрахунками Мінцифри, в результаті запуску Дія.City обсяг ринку ІТ в Україні зросте з \$6 мільярдів, до \$12 мільярдів на рік. До 2025 року кількість робочих місць в галузі збільшиться до 450 000. Це позитивно позначиться на економіці загалом, а також на розвитку суміжних індустрій: освіті - оскільки треба готувати більше фахівців з сучасними, актуальними для ринку знаннями; інфраструктурі – у висооплачуваних фахівців відповідні фінансові можливості, так само як і вимоги до сервісу і навколишнього середовища [4].

Спеціальний правовий режим "Дія.City" почав працювати вже з 8 лютого 2022 року, і незважаючи на повномасштабні воєнні дії в Україні – реєстр "Дія.City" зріс більш ніж утричі: 24 лютого там було 79 підприємств, наприкінці червня – 271. Найвідомішими резидентами "Дію.City" є Samsung, Revolut, Monobank, NIX, SoftServe, Ajax Systems, "Нова пошта", LetyShops, Luxsoft, "Розетка", EPAM. "Дію.City" вже називають першою у світі віртуальною бізнес-країною [5].

Варто зазначити, що умови оподаткування в рамках Дія.City більш, ніж сприятливі, а особливо до 2024 року, поки не обмежена співпраця з платниками єдиного податку. Отож, перерахуємо основні переваги режиму Дія.City:

- добровільність обрання правового режиму Дія.City;
- на всіх резидентів Дія.City і їх учасників поширюється система державних гарантій захисту інвестицій;
- захищеність від надмірного втручання держави в діяльність: зокрема, позапланові перевірки держнагляду – тільки за підписом керівника, забороняється безпідставно проводити обшуки та вилучати техніку тощо;
- легалізуються відносини між резидентом Дія.Сіті та фахівцями-фізичними особами, не виникають ризики перекваліфікації у працевлаштування зі сплатою податків за вищими ставками, спрощується оформлення таких відносин та допускаються різні їх форми (найм працівників у межах трудових відносин; фізичних осіб, у тому числі й іноземних фахівців – за гіг-контрактами; залишається можливість укладення договорів із ФОП гр. 3). Надані умови для встановлення сторонами додаткових компенсацій, соціальних гарантій, використання опціонів (надавати фахівцю на певних умовах частки в резиденті Дія.Сіті), чим досягається залучення і заохочення талановитих ІТ-фахівців. Прописана можливість укладати з фахівцями договір про нерозголошення та договір про неконкуренцію;

- чинність правового режиму Дія.Сіті та стабільність його умов (оподаткування, презумпція правомірності діяльності тощо) держава гарантує протягом аж 25 років.

Усе це дає резидентам Дія.Сіті можливість не займатись аутсорсингом, а самостійно виробляти ІТ-продукти та акумулювати основний дохід.

Проте режим Дія.City має і недоліки, а саме: з 2024 року стане не надто вигідним працювати з платниками єдиного податку : як із ФОП, так і з юридичними особами; оподаткування ПВК деяких операцій, які за своєю суттю не є виведенням капіталу.

До недоліків можна віднести й вимогу аудиторських підтверджень звітів про відповідність статусу резидента Дія.Сіті. Але до 1 січня календарного року, що настає за роком, наступним за роком припинення чи скасування воєнного стану, подання резидентом Дія Сіті звіту про відповідність та незалежного аудиторського висновку згідно з постановою КМУ від 29.03.2022 № 382 не має вимагатися [2].

Резидентами Дія Сіті не можуть бути нерезиденти та/або їх постійні представництва в Україні. Юристи ще відносять до недоліків відсутність правозастосовної практики щодо гіг-контрактів та незабезпечення базових гарантій трудових прав для гіг-спеціалістів та інші.

Резидентом Дія.Сіті може бути юридична особа, яка відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15.07.2021 № 1667-IX (далі — Закон № 1667) набула статусу резидента Дія Сіті та перебуває у зазначеному статусі згідно з інформацією, що міститься в реєстрі Дія Сіті (ч. 1 ст. 1 Закону № 1667) [6].

Щоб стати резидентом Дія.Сіті, компанія має бути зареєстрована за українським законодавством, провадити кваліфіковані види діяльності, відповідати умовам вступу і підготувати відповідні документи.

Компанії, що вже діють, мають відповідати таким вимогам:

- середня місячна винагороди залученим працівникам та гіг-фахівцям становить не менше ніж еквівалент 1200 євро;
- кількість працівників / гіг-спеціалістів за звітний період – не менше ніж 9 осіб;
- сума кваліфікованого доходу – не менш як 90 % суми загального доходу (за його наявності).

Кваліфікований дохід – сума чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і роялті (якщо суми роялті не врахували у чистому дохід від реалізації продукції), отриманих у результаті провадження видів діяльності, передбачених у частині 4 статті 5 Закону № 1667 (ст. 1 Закону № 1667).

Щоб отримати статус резидента Дія.Сіті, юрособа має звернутися до Мінцифри з відповідною Заявою про набуття статусу резидента Дія.Сіті або подати її через державний веб-портал правового режиму Дія.Сіті. Статусу резидента Дія.Сіті особа набуває із дня, коли відповідний запис внесли до реєстру Дія Сіті, з урахуванням положень частини 7 статті 2 Закону № 1667.

Дія Сіті має також і зарубіжні аналоги: ледь не перша країна, яка асоціюється із сприятливою для ІТ екосистемою – Сполучені Штати. Дійсно, в США існує спрощена система реєстрації ІТ-бізнесу, для цього не потрібно фізично перебувати на території країни. Достатньо знайти юриста або будь-який сервіс-посередник. Найчастіше нові ІТ-компанії реєструють у штатах Делавер, Невада та Вайомінг, які відомі своєю лояльністю до новостворених бізнесів та спрощеною системою оподаткування. В усіх інших штатах податки будуть відчутно високими. Серед інших недоліків – потреба в кваліфікованих юридичних та бухгалтерських послугах місцевих спеціалістів. Вони досконало знають закон, і за досить велику платню (до \$750/годину) можуть спростити виконання низки процедур, таких як подання щорічних корпоративних звітів. Натомість, серед переваг – безпосереднє використання доларової системи, вихід на інвестиційні ринки, надійні банки та правова система, яка здатна відстояти права підприємця.

Втім, не лише Сполучені Штати створили сприятливе середовище для ІТ.

Близько 6 % працездатного населення Естонії залучено саме в ІТ-сектор. Країна стала батьківщиною багатьох відомих проєктів у цій сфері, серед яких — Skype, Bolt, Playtech.

Естонія стала першою країною у світі, що ввела e-Residency – систему, що дозволяє підприємцю з будь-якого куточка світу отримати естонський ідентифікаційний податковий код та цифровий підпис.

А відтак – зареєструвати власний ІТ-бізнес не перебуваючи на території країни. Внаслідок введення е-резидентства в 2014 році, в Естонії вже зареєстровано 15 тис. компаній.

Майже кожне третє підприємство в Естонії засноване е-резидентом. А це приносить країні мільйони євро до державного бюджету.

Серед інших сприятливих для сфери факторів: підтримка грантами від державної організації Enterprise Estonia, прозора податкова система, а також легка процедура найму ІТ-спеціалістів з-за кордону.

Естонський уряд зацікавлений у розвитку технологій, тому попит на кваліфіковані кадри стабільно високий.

Щоб залучити іноземних інвесторів та стимулювати розвиток бізнесу, в Грузії ввели вільні індустріальні зони, а також статус "Суб'єкт віртуальної зони" з певними податковими пільгами.

Однією з головних переваг цього статусу в Грузії є звільнення від податку на прибуток (15 %) та ПДВ (18 %), якщо компанія надає свої послуги іноземним клієнтам за межами Грузії.

Процедура реєстрації ІТ-компаній позбавлена бюрократичної тяганини: весь процес може зайняти лише два дні.

Достатньо оформити хоча б 1 співробітника, а ним може бути керівник бізнесу, який не зобов'язаний мати грузинський паспорт чи навіть перебувати на території країни – зареєструвати ІТ-бізнес можна віддалено за дорученням.

Грузія поки що не підписала міжнародний протокол CRS, що зобов'язує ввести єдиний стандарт фінансової звітності та обміну інформацією.

Це означає, що фінансові та банківські установи Грузії не передають фінансові відомості про своїх клієнтів жодним іншим країнам та організаціям.

Дія.City - це шанс для української ІТ-індустрії розвиватися в правовому полі і залучати інвестиції. Гіг-контракти - це можливість працювати в штаті, мати додаткові соціальні пільги із зрозумілою для іноземних інвесторів схемою. Система оподаткування, за нашими підрахунками, ставить Україну поза конкуренцією.

Цілком зрозуміло, чому режим Дія City зустрічає певний опір з боку окремих представників ІТ-галузі, адже багато компаній звикли до поточних умов і не хочуть нічого змінювати. Звичайно, повне дотримання податкового законодавства несе певні витрати. Але тільки на початку шляху. У перспективі це стане величезним плюсом. Причому не тільки фінансовим, а й іміджевим. Адже відомо, що міжнародні партнери високо цінують прозорість і чесність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Що таке Дія.City – спеціальний правовий режим для IT-індустрії. AIN.UA – Інтернет-бізнес в Україні. URL : <https://ain.ua/special/diia-city-faq-ua/> (дата звернення: 05.10.2022).

2. Дія Сіті: гіг-контракти, переваги та недоліки для працівників і компаній. Legal Support. URL : <https://legal-support.top/diia-city/> (дата звернення: 05.10.2022).

3. Офіційний портал Верховної Ради України. Офіційний веб-портал Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69599 (дата звернення: 05.10.2022).

4. Оподаткування під час воєнного стану - European Business Association. European Business Association. URL: <https://eba.com.ua/opodatkuвання-pid-chas-voennogo-stanu/> (дата звернення: 05.10.2022).

5. Економічна правда. Не спізнитися на “український потяг”. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/18/689232/> (дата звернення: 05.10.2022).

6. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15.07.2021 р. № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 12.10.2022).

Дудник Марія Русланівна,
здобувачка групи ФБД-21-2
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ

Фіскальна політика відіграє важливу роль на будь-якому етапі суспільного розвитку, особливо в період економічної та соціальної нестабільності. Реформи в Україні та супутня соціально-економічна трансформація вимагають зміцнення економічної ситуації та підвищення довіри суспільства до уряду та його програм підтримки.

Усе це впливає на гнучкість фіскальної політики країни та здатність влади її реформувати з урахуванням процесів, що відбуваються в країні. Тому сучасна та ефективна фіскальна політика є одним із найважливіших завдань держави, оскільки визначає основне джерело поповнення державного бюджету, напрями розподілу та використання державних фінансових ресурсів.

Фіскальна політика є важливою складовою економіки будь-якої країни і являє собою сукупність загальнодержавних заходів у сфері оподаткування та видатків для правильного розподілу бюджету та фінансування національних соціальних програм [1]. Крім того, це інструмент державного регулювання, покликаний залучати капітал шляхом оподаткування всіх суб'єктів господарювання, які мають прибуток. Формування правильної фіскальної політики є дуже важливим для держави, оскільки вона визначає основне джерело доходів державного бюджету.

Також виступаючи фундаментальною частиною комплексних стратегічних заходів національної фіскальної політики щодо забезпечення довгострокової курсової та макрофінансової стабільності, фіскальна політика впливає на ситуацію на грошовому ринку не прямим, а опосередкованим способом через низку факторів, таких як: валовий внутрішній дохід (ВВП), пропозиція грошей, процентні ставки, рівні цін і режими валютного курсу.

Фіскальній політиці властиві такі основні принципи:

1) впровадження прозорості бюджетної політики для ефективного соціально-економічного розвитку;

2) запровадження справедливої, раціональної податкової політики, яка передбачає собою зниження податкового тягаря взамін на розширення бази оподаткування;

3) реалізація прозорої політики державних закупівель;

4) детінізація економіки та інші [2].

Реалізація фіскальної політики має певні особливості, які відображаються у певних формах та обґрунтованому змісті. Тому фіскальну політику поділяють на такі види: нейтральну, стимулюючу та репресивну.

Нейтральна політика реалізується, коли державні доходи повністю покривають державні витрати.

Стимулююча фіскальна політика характерна для стадій рецесії, коли державні витрати перевищують податки. Така політика характеризується збільшенням державних витрат і зниженням податків.

Стримуюча політика реалізувалася при позитивному сальдо бюджету. Характеризується зменшенням державних витрат і збільшенням податкового тягаря. У сучасних умовах, в яких діє фіскальна політика, її ефективність часто залежить від показника податкового тягаря (навантаження).

Реалізуючи фіскальну політику, держава має узгоджувати власні інтереси та інтереси платників податків. Держави можуть переглядати податкову систему (податкові ставки та інші податкові показники), оцінюючи ефективність податкової політики шляхом порівняння суми адміністративних витрат певних податків і суми прямих надходжень від цих податків порівняно з бюджетом.

Ефективність фіскальної політики безпосередньо залежить від узгодженості різних її складових. Розробка, розгляд і затвердження бюджету вимагає чіткої взаємодії між різними національними відомствами, особливо на стадії формування.

В Україні дефіцитний бюджет спостерігається вже роками, а видатки перевищують доходи. Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України» у 2022 році доходи державного бюджету становлять 1323,9 млрд грн, видатки – 1499,4 млрд грн, дефіцит – 188,8 млрд грн [3]. Це свідчить про те, що Україна прийняла стимулюючу фіскальну політику. Держава зацікавлена різними способами збільшення доходів держави, а головною метою податкової політики є наповнення державного бюджету.

Проаналізувавши вище зазначені фактори, можна сформувати остаточну думку, що фіскальна політика має запроваджуватися в тому ж напрямку, що й грошово-кредитна політика. Ці політики не можуть існувати окремо, оскільки вони є основними регуляторами економіки держави. Вони спрямовані на досягнення соціально-економічних цілей, стабілізацію цін у довгостроковій перспективі, забезпечення сталого економічного розвитку, збільшення державного бюджету, скорочення заборгованості тощо [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Скоропад І.С., Гарасимчук О.В. Фіскальна політика як спосіб наповнення державного бюджету. URL : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12884/1/080F%D1%96skalna%20pol%D1%96tika%20ja_529_533_714.pdf
2. Дуліба Є. В. Особливості формування та реалізації фіскальної політики держави. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука. Сер. Юридичні науки*. 2018. № 4(9). URL : [file:///C:/Users/USER/Downloads/mnjiu_2018_4_5%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/mnjiu_2018_4_5%20(1).pdf)
3. Про державний бюджет України на 2022 рік : Закон України від 02.12.2021 № 1928-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>

Кириї Юлія Вікторівна,
здобувачка групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Швабій К. І.,
д-р екон. наук

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Для впровадження ефективної системи КРІ в ДПС України дуже цінною є світова практика розробки, імплементації та функціонування таких систем у фіскальних органах. Вона полягає в тому, що результативність фіскальних служб вимірюється на трьох основних рівнях:

а) «стратегічному – проводиться оцінка результативності організації в цілому за допомогою ряду ключових показників, що, як правило, спрямовані на вимірювання фінансових результатів, рівня задоволення клієнтів, якості менеджменту та компетенції персоналу;

б) операційному – у фокусі вимірювання перебувають безпосередні процеси та операції, направлені на досягнення цілей організації, а саме: якісне виконання покладених на неї функцій, що є необхідною умовою ефективного функціонування організації;

в) індивідуальному – спрямований на оцінювання результативності окремих працівників на основі визначених стандартів та цілей» [1].

Світовий досвід вказує на те, що найкраще зарекомендували себе два підходи до розробки та імплементації систем КРІ фіскальних органів: функціональний та програмно-цільовий.

Функціональний підхід передбачає поділ діяльності фіскального органу на основні функціональні сфери, під якими слід розуміти ключові бізнес-процеси, здійснення яких є невід'ємною складовою процесу адміністрування податків та зборів. Для кожної з таких сфер розробляється декілька КРІ (як правило, 2-3), які дозволяють комплексно оцінити результативність діяльності кожної функціональної сфери.

Програмно-цільовий підхід застосовується для оцінювання результативності виконання стратегічних планів реформування та розвитку фіскальних органів. У межах даного підходу розробляється КРІ за допомогою яких оцінюється досягнення стратегічних цілей, визначених нормативними документами фіскальної служби. Тобто через

оцінювання прогресу в досягненні окремих стратегічних цілей здійснюється моніторинг реалізації конкретних програм та стратегічних планів у цілому.

Варто відмітити, що програмно-цільовий підхід оцінювання результативності діяльності фіскальних адміністрацій має суттєвий недолік. Справа в тому, що стратегічні плани реформування та розвитку фіскальних органів перебувають під значним впливом політичної кон'юнктури. Як наслідок, програмні документи, що є базисом формування системи КРІ, часто змінюються. В результаті такої нестабільності базису формування системи КРІ моніторинг результативності організації у часі стає неможливим. Адже разом зі змінами програмних документів та стратегічних цілей виникає потреба у розробці нових КРІ.

Саме тому у світовій практиці в управлінні фіскальними органами перевага надається функціональному підходу. Побудова системи КРІ при цьому підході у цілому є більш раціональною, оскільки дає змогу послідовно оцінювати результативність у часі [1].

З метою імплементації в Україні ефективної системи ключових індикаторів ефективності діяльності податкових органів важливо дослідити наявний позитивний досвід функціонування подібних систем оцінювання ефективності податкових органів зарубіжних країн.

В.о. Голови ДПС Тетяна Кірієнко на зустрічі з іноземними колегами наголосила, що «Реформа податкової служби триває і ми зацікавлені у вивченні успішного практичного досвіду наших міжнародних партнерів, що надасть можливість зробити українську податкову службу ще зручнішою та непомітнішою для платників податків та ефективнішою для держави»[2].

Розглянемо практику функціонування систем ключових індикаторів результативності діяльності податкових органів на прикладі Великобританії (Таблиця 1).

Оцінка ефективності та продуктивності діяльності Служби доходів та митних зборів Великобританії здійснюється на основні ключових показників ефективності, які відомі під назвою індикаторів бізнес-плану (HMRC's business plan indicators). Така назва вказує на близькість функції управління адмініструванням податків до оперативних бізнес-процесів на підприємстві. Для HMRC характерною є зацікавленість податкових органів у ефективній діяльності бізнесу, а також високий рівень суспільного діалогу з платниками податків.

Таблиця 1 – Типові стратегічні цілі та індикатори результативності діяльності для податкових органів

Типові стратегічні цілі	Типові ключові індикатори
<p>Покращення дотримання податкового законодавства;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Врахування інтересів платників податків; – Оптимізація організаційної структури, підвищення етичних норм працівників; – Підвищення продуктивності та ефективності витрат; – Задоволення вимог платників податків; – Підтримка довіри з боку суспільства; – Полегшення механізму сплати податків; – Забезпечення наявності коштів для фінансування урядових програм; – Забезпечення отримання коштів платниками податків, на які вони мають право; – Створення середовища довіри для добровільної сплати податків; – Упровадження та розвиток інноваційних технологій при адмініструванні податків. 	<p>Загальний обсяг чистих податкових надходжень порівняно з прогностичними показниками;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Загальні витрати порівняно із затвердженим бюджетом; – Відношення витрат до надходжень; – Частка добровільно сплачених податків та заповнених декларацій; – Рівень задоволеності платників податків діяльністю податкових органів (за результатами проведення опитувань)

Джерело: складено автором за даними [2].

Отже, така система ключових індикаторів результативності роботи податкових органів Великобританії може бути використана при розробці системи ключових індикаторів оцінювання діяльності податкових органів в Україні. Така система повинна базуватися на комплексному рейтинговому оцінюванні ефективності різних елементів адміністрування податків: обліку платників податків, податкового консультування, опрацювання податкової звітності, інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної податкової служби, податкового контролю, податкових перевірок, призначення санкцій та пені, адміністрування податкового боргу. Ефективність податкового адміністрування можна розглядати через можливість реалізації податковою системою притаманних їй функцій. Механізми податкового адміністрування безперечно мають забезпечити високу фінансову ефективність, але водночас орієнтуватися на мінімальну витратність як публічних коштів, так і коштів окремих платників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проскура К. П. Застосування міжнародного досвіду використання індикаторів результативності в діяльності податкових органів в Україні. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2014. Том 15, № 3. С. 142–153.
2. Офіційний сайт ДПС України. URL : <https://tax.gov.ua/>

Кондаурова Домініка Олександрівна,
здобувачка групи ФБД-21-2
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Об'єктивно під час війни принципи функціонування військової економіки суттєво відрізняються від принципів функціонування ринкової економіки в мирний час, що вимагає кардинальної зміни національних фінансів із самого початку військових дій. Протягом історії людства руйнівні наслідки епідемій, стихійних лих та війн змушували країни вживати надзвичайних фіскальних заходів, які швидко збільшували бюджетний дефіцит і державні борги постраждалих країн.

В умовах війни вкрай важливо забезпечити своєчасне, цільове та безперервне виконання бюджетів. Для забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери в період дії воєнного стану та задоволення життєво важливих потреб жителів Уряд, Верховна Рада України, РНБО та інші центральні органи виконавчої влади повинні приймати багато швидких, оперативних та ефективних рішень.

З початку війни Уряд України витратив значні кошти на боротьбу з агресорами у збройному протистоянні та фінансування соціально-економічних потреб країни. З кінця лютого розмір бюджетних видатків і дефіциту бюджету та структура його фінансування відображають збільшення частки держави та її переорієнтацію на основне фінансування військових потреб країни.

Для української економіки російська агресія завдала значного удару. Таким чином, прямим наслідком стало зниження доходів бюджету, проте, натомість витрати державних фінансів значно зростають під тиском соціальних та військових видатків.

Саме тому через це Державний бюджет України за перші 4 місяці 2022 р. був виконаний з дефіцитом сумою 146,6 млрд грн – еквівалент рекордних 5 млрд дол. США. За 5 місяців 2022 р. дефіцит зріс до 263,2 млрд грн. Але одне залишається незмінним: платники податків, які в надскладний воєнний час для нашої держави своєчасно й уповні виконують свої зобов'язання перед бюджетом, є найнадійнішою та найкращою підтримкою Збройними силами України [2].

Ведення збройної боротьби з ворогом вимагає збільшення державних видатків, що може фінансуватися такими основними способами як скороченням видатків, не пов'язаних з військовими цілями, а також запозиченнями Уряду в інвесторів чи кредиторів через отримання кредитів чи продаж їм державних цінних паперів та емісією грошей із залученням центрального банку до внутрішньо-боргових операцій Уряду, підвищенням податків.

Проте проаналізувавши дану ситуацію, ми дійшли думки, що податки підвищувати саме зараз не можна, тому що це нічого не надає державному бюджету, лише слугуватиме зайвою причиною для невдоволення громадян, оскільки зайнятість в реальному секторі економіки скоротилась в кілька разів, та й роботодавці сплачують своїм працівникам лише мінімальну заробітну плату. Таким чином вийде просто передання грошей з бюджету видатків в бюджет доходів, що на балансі державного бюджету в кращу сторону ніяк не позначається. Тим більш на даний момент в нас не існує достатнього фіскального потенціалу для підвищення будь-яких податків, бо зменшились бази оподаткування без винятку всіх податків: прибутки, доходи, споживання, майно та інше.

За даними ООН станом на кінець квітня поточного року понад 5 млн українців виїхали поза межі нашої держави від початку війни. Станом на теперішній час ця цифра може бути значно більшою, адже обстріли населених пунктів регіонів західної України, де зупинилась велика кількість внутрішньо переміщених осіб, агресором продовжується, а тому чисельність виїжджаючих може зростати. Абсолютну більшість біженців приймають країни ЄС. Засобами їх існування є фінансова, соціальна та матеріальна допомога від країн реципієнтів, а також особисті заощадження цих людей. Якби всі ці люди були в Україні в нормальних умовах їхнє споживання було об'єктом оподаткування ПДВ і бюджет отримував би звичні суми податкових надходжень. У квітні цього року обсяги надходжень від цього основного для державного бюджету податків скоротились більш як удвічі, що зумовлено здебільшого саме цими обставинами. Сума кінцевих споживчих витрат наших співвітчизників, що сподіваємось тимчасово покинули Україну, й повинна бути об'єктом оподаткування та може забезпечувати, за нашими підрахунками, щомісяця від 15 до 18 млрд грн додаткових податкових надходжень для державного бюджету. Всі ці люди залишаються громадянами України, є її податковими резидентами, а

тому зазначені кошти повинні спрямовуватись до українського бюджету. За сучасного рівня розвитку цифрових технологій та засобів адміністрування податків в країнах ЄС технічно забезпечити цей процес не представлятиме суттєвих труднощів. Варто лише актуалізувати питання перед відповідними фіскальними органами країн Євросоюзу. Це не критичні суми податкових доходів бюджетів цих країн, а для українського бюджету цей об'єкт оподаткування має стати суттєвим джерелом додаткових податкових надходжень.

Динаміка податкових надходжень до бюджету в липні 2022 р. разом із поступовим відновленням економічної активності була зумовлена низкою чинників податкової та митної політики:

1) граничним строком сплати податків та зборів (не пізніше 31 липня 2022 р.) для платників податків, які мали можливість своєчасно виконувати податкові обов'язки щодо дотримання термінів сплати податків та зборів, подання звітності, але не дотримувалися їх і звільнялися від відповідальності за несвоєчасне виконання таких обов'язків відповідно до підпункту 69.1 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України;

2) неможливістю платників ПДВ зменшити податкове зобов'язання на суму податкового кредиту через окремих контрагентів, які перейшли на спрощену систему 2 %;

3) скасуванням з 01 липня 2022 р. низки митних пільг із оподаткування при ввезенні товарів платниками єдиного податку – неплатниками ПДВ та при ввезенні транспортних засобів громадянами;

4) незначним бюджетним відшкодуванням ПДВ;

5) зростанням цін та збільшенням курсу гривні щодо долара США [4].

Платники податків продовжують підтримувати державу в складний воєнний час, сумлінно їх перераховуючи. У січні–липні 2022 р. надходження (сальдо) до зведеного бюджету за платежами, що контролюються Державною податковою службою (ДПС), становили 625,4 млрд грн, що на 102,5 млрд грн, або на 19,6 % більше, ніж у січні–липні 2021 р. Зокрема, до державного бюджету надійшло 418,1 млрд грн, що на 79,1 млрд грн, або на 23,3 % більше.

До місцевих бюджетів сплачено 207,3 млрд грн, що на 23,4 млрд грн, або на 12,7 % більше, ніж у січні–липні 2021 р. До того ж, у липні 2022 р. надходження (сальдо) до зведеного бюджету за платежами, що контролюються ДПС, становили 99,2 млрд грн, у т. ч.

до державного бюджету сплачено 65,7 млрд грн, до місцевих бюджетів – 33,6 млрд грн. Надходження єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) у січні–липні 2022 р. становили 224,3 млрд грн, що на 30 млрд грн, або 15,4 % більше, ніж у січні–липні 2021 р. Надходження ЄСВ у липні 2022 р. становили 34,3 млрд грн, що на 5,1 млрд грн, або на 17,3 % більше, ніж у липні 2021 р [3].

Таким чином, ми зробили висновок, що загалом, у період збройної боротьби з агресором, головним завданням різних гілок влади та прогресивних верств суспільства є забезпечення безперебійного функціонування державних фінансів і виконання державою своїх основних функцій, приділяючи пріоритет розвитку фінансів. і отримання перемоги над ворогом, підтримка економічної діяльності та збереження економічних ресурсів для національної макрофінансової стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України : [у 6 т.]. Т. 3 : Розвиток системи податків як основи зміцнення державних фінансів : монографія. К. : НДФІ, 2004. 308 с.

2. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2385-20#Text>

3. Про висновки та пропозиції до проєкту Закону України про Державний бюджет України на 2023 рік. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2666-20#Text>

4. Порядок виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 р. № 590, пункт 22. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text>

Кондратюк Марина Сергіївна,
здобувачка групи ОПБ-20-1
Науковий керівник:
Калита Т. А.,
канд. екон. наук

ПРАВОВІ ВАЖЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Аналізуючи результати праці таких науковців як І. Скоропад та О. Гарасимчук [1, 714] можна стверджувати, що одним із важливих факторів регулювання ринкової економіки є фіскальна політика. У їхніх дослідженнях, зазначено, що фіскальна політика-це:

1) політика держави щодо змін у системі оподаткування та урядових видатках, здійснювана з метою зменшення коливання ділових циклів, сприяння соціально-економічному зростанню, підвищенню загального рівня зайнятості та стабілізації цін (низькому рівневі інфляції) [2, 61–70];

2) сукупність конкретних заходів держави у сфері оподаткування та державних витрат шляхом впливу на стан господарської кон'юнктури, перерозподілу національного доходу, нагромадження необхідних ресурсів для фінансування соціальних програм.

Поряд з цим потрібно виділити функції фіскальної політики, а саме:

- 1) Впливає на стан господарських об'єднань;
- 2) Згладжує коливання економічного циклу;
- 3) Забезпечує сталий темп економічного зростання;
- 4) Здійснює перерозподіл національного доходу;
- 5) Підтримує високий рівень зайнятості тощо.

За допомогою податків та видатків фіскальна політика здійснює вплив на життя громадян. А завдяки змінам у даних елементах забезпечується вплив на економічні процеси в державі. Податкові надходження, які визначенні законодавством України є основним джерелом доходів держави. Термін “податки” визначають як форму примусового відчуження результатів діяльності суб'єктів, що реалізують свій податковий обов'язок, у державну чи комунальну власність, що вноситься в бюджет відповідного рівня (чи цільовий фонд) на підставі закону (чи акта органу місцевого самоврядування) і виступає як обов'язковий, нецільовий, безумовний, безоплатний і безповоротний платіж [3, 472].

Проведення фіскальної політики має особливості та виявляється через деякі форми й змістову обґрунтованість. Вона може бути: 1) Стимулююча (включає: збільшення державних витрат; зниження податків; сполучення зростання державних витрат із зниженням податків); 2) Стримуюча (передбачає: зменшення державних витрат; збільшення податків; сполучення зростання державних витрат із підвищеним оподаткуванням). Стимулюючу дискреційну фіскальну політику застосовують переважно у періоди спаду економіки країни. Така фіскальна політика забезпечує зниження рівня падіння виробництва, і що важливо, але за рахунок дефіцитного фінансування. Стримуючу дискреційну фіскальну політику застосовують в умовах інфляційного зростання. Така державна політика орієнтується виключно на позитивне сальдо державного бюджету. З урахуванням цього варто також відмітити, що поряд із дискреційною фіскальною політикою, важливу роль у регулюванні економіки відіграє також так звана автоматична фіскальна політика, або політика автоматичних (вбудованих) стабілізаторів.

Як показує світовий практичний досвід, податки – найдемократичніший спосіб економічного регулювання, оскільки вони автоматично реагують на зміни економічного стану країни, виконуючи важливу стабілізуючу роль в економічній (господарській) діяльності, без необхідності будь-яких заходів з боку уряду чи інших органів державної влади

Фіскальна політика є одним із найважливіших пунктів співпраці України та Європейського Союзу. На даний час фіскальна політика України проходить новий етап в своєму розвитку, який викликає певні труднощі в її реалізації. Однією із головних проблем в оновленні фіскальної політики України є гармонізація українського та європейського податкових законодавства. Розглядаючи основні елементи даної політики можна виділити наступні елементи: суб'єкт, об'єкт впливу та інструменти. Головним суб'єктом, який реалізує фіскальну політику є уряд. В той самий час основними реалізаторами фіскальної політики уряду є ті органи влади, які мають можливість впливати на бюджетні показники держави і в певних межах рішення уряду щодо фіскальної політики можуть змінюватися в інтересах загальнодержавного блага. Завдяки проведенню фіскальної політики в державі уряд може реконструювати національну економіку, домогтися повної зайнятості населення та здійснювати боротьбу з інфляцією.

Основні інструменти, які використовує влада для проведення фіскальної політики є: податки, видатки та трансфери. Завдяки їм влада може впливати на розвиток країни або ж окремих регіонів. Основною метою даної політики є зменшення рівня безробіття в державі за допомогою зменшення податків. Методи, які можуть використовуватись під час фіскальної політики залежать від стану економіки в державі. Спираючись на статті доходів державного бюджету, то структурними елементами фіскальної політики є: податкова політика; політика щодо неподаткових надходжень; політика щодо доходів від операцій з капіталом; політика зовнішніх запозичень; політика щодо цільових фондів; трансфертна політика [4, с. 119–121].

Що стосується основних недоліків податкової системи України, то до них потрібно віднести такі: громіздкість; складність; нестабільність податкового законодавства; недостатню узгодженість окремих законодавчих актів; неоднозначність тлумачень деяких податкових норм; незбалансованість прав та обов'язків суб'єктів податкових відносин; невраховування потреб та умов діяльності підприємств; недостатнє використання державними органами регулюючої функції податків; нерівномірний розподіл податкового навантаження; відсутність системного підходу до "податкової системи" як загальнодержавного важеля регулювання відносин оподаткування та розвитку суб'єктів господарювання; незручності для платників податків, які створюються при поданні звітності щодо нарахування чи перерахування податків, а також самій сплаті податків та інші. Саме системи оподаткування негативно впливають на діяльність підприємств. Таке середовище посилює слабкі сторони підприємств, а існування несприятливих умов, які викликані дією факторів системи оподаткування, часто є однією з головних причин фінансових криз та банкрутства підприємств, що не сприяє проведенню ефективних соціальних трансформацій у суспільстві.

На сучасному етапі розвитку діюча система оподаткування є стримуючим фактором розвитку економіки країни. Тому необхідність вдосконалення податкових взаємовідносин ні в кого не викликає сумніву. Водночас дискусійними є напрями та методи їх проведення. Саме задля цього розроблялась податкова політика та її принципи, прийнято багато заходів у частині модернізації Державної податкової служби для перетворення її в орган демократичного державного управління. Однією з умов податкової реформи вважалося узгодження діяльності податкової служби з Податковим кодексом та вимогами Європейського Союзу.

Отже фіскальна політика держави реалізується через її правову політику. У відповідних нормативно-правових актах визначається порядок надходжень до державного бюджету, їх види та обсяги, а завдяки виданню індивідуальних правових актів забезпечується здійснення прав та обов'язків суб'єктів фіскальних відносин. Новітня фіскальна політика характеризується рядом чинників, у тому числі потребами євроінтеграції, децентралізації та боротьби із системними кризовими явищами в економіці [5, с. 11–17]. Зазначимо, що особливістю проведення фіскальної політики в Україні є спрямування її на досягнення результатів за короткий період. Але фіскальної політики на досягнення високого економічного зростання та розвитку інфраструктури є недостатнім та потребує подальшого. Для того, щоб забезпечити високе та довгострокове економічне зростання необхідно проводити активну фіскальну державну політику.

потрібно виділити, що:

1) ключовою особливістю фіскального регулювання економічного зростання в Україні стало спрямування його на досягнення результатів протягом короткострокових періодів;

2) недостатньою є спрямованість фіскальної політики держави на досягнення оптимальної якості економічного зростання, перетворення внутрішнього споживчого попиту на дієвий фактор економічного зростання, державне фінансування розвитку інфраструктури;

3) для ефективного і результативного забезпечення соціально-економічного довгострокового зростання потрібна активна фінансова політика;

4) максимально можливі темпи економічного зростання України можна досягти завдяки гармонізації інтересів платників податків та держави. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є визначення особливостей фіскальної політики України та країн Європи у період економічної нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Скоропад І. С., Гарасимчук О. В. Фіскальна політика як спосіб наповнення державного бюджету. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. 714 с.

2. Опарін В. М., Фельдгольц М. М. Фіскальні засоби стимулювання економічного зростання. *Фінанси України*. 2014. С. 61–70.

3. Носіков Д. М. Фіскальна політика держави: теоретико-правовий аспект. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2016. С. 178–192.
4. Соколовська А. М. Студентам про податкову систему. *Фінанси України*. 2013. С. 119–121.
5. Мельник В. М. Фіскальна політика держави в умовах фінансової кризи. *Фінанси України*. 2011. С. 11–17.

Конончук Катерина Олександрівна,
здобувачка групи ОПБ-19-1
Науковий керівник:
Герасименко О. М.,
канд. екон. наук

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Податки, виступаючи головним джерелом формування державних фінансових ресурсів, є водночас важливим засобом акумулювання грошових коштів у загальнодержавний фонд, яким є державний бюджет країни. Податки є вихідною фінансовою базою функціонування держави та найважливішою формою регулювання ринкових відносин.

Податок на доходи фізичних осіб - загальнодержавний податок, що стягується з доходів фізичних осіб (громадян - резидентів) і нерезидентів, які отримують доходи з джерел їх походження в Україні [1].

Такі українські науковці як О.І. Коблянська, П.А. Лайко, М.Г. Перерва посвятили свої праці вивченню питань оподаткування доходів фізичних осіб. Побудові структурної системи податків та формуванню фіскальної політики присвячені наукові доробки В.П. Андрущенко, О.Д. Василик, Т.І. Єфименко, Ю.Б. Іванова, А.М. Соколовської та ін. Г.М. Білецька, О.Ю. Гусак, В.М. Мельник, М.С. Онуфрик, в свою чергу, приділяли більшу увагу дослідженню особливостей податкових систем країн членів Європейського Союзу, а також їх побудові та розвитку.

Як економічна категорія ПДФО має декілька характеристик:

- фінансово-економічна – відчуження частини власності платника на користь держави;
- політична – узгодження інтересів різних верств суспільства;
- соціальна – впливає на рівень заощаджень населення, обсяг, динаміку і структуру внутрішнього попиту, якість життя, демографічні та інші показники соціальної сфери [3].

Відповідно до Податкового кодексу України ПДФО належить до загальнодержавних податків та є суттєвим джерелом формування доходів державного і місцевих бюджетів. Крім того, цей податок виконує не тільки важливу фіскальну, а й розподільчу функцію.

Основними факторами, які впливають на доходи громадян, а також на величину податків з доходів фізичних осіб є:

- ставки податку;
- чисельність населення;
- розмір доходу;
- податкове законодавство;
- платоспроможність платників податку;
- рівень тіньової економіки.

Проаналізувавши доходи зведеного бюджету України за останні 7 років, частка податку на доходи фізичних осіб від загального обсягу доходів виглядає наступним чином:

Таблиця 1 – Структура надходжень ПДФО до зведеного бюджету України за 2015–2021 рр., %

Роки	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Сума надходжень (млн. грн.)	99983,2	138781,8	185686,1	229900,6	275458,5	295107,3	349785,5
Частка ПДФО (%)	15,33	17,73	18,26	19,41	21,36	21,44	21,04

З даної таблиці чітко стає зрозуміло, що з кожним роком зростає обсяг та частка даного податку в зведеному бюджеті України.

На даний час, Україна перебуває у постійному розвитку і вдосконаленні податкової системи. Адже одна з стратегічних цілей нашої країни полягає у побудові соціально-орієнтованої економіки і інтеграції в європейське співтовариство. Система оподаткування доходів фізичних осіб має бути адаптована до умов держави, тому що має важливе значення у наповненні бюджету, адже група платників ПДФО є найбільш чисельною. Головними проблемами сьогодні, які присутні в системі адміністрування податку на доходи фізичних осіб є:

- Відсутність прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб. Відмова від прогресивної шкали на користь пропорційної ставки ПДФО не сприяла помітному збільшенню доходів та їх виведенню з тіньового сектора.
- Неправильне використання соціальних податкових пільг. Дана проблема провокує та сприяє ухиленню від сплати податків.
- Масове ухилення від сплати ПДФО.

- Використання праці незареєстрованих робітників, а також виплата заробітної плати «в конверті». Слід зазначити, що такі негативні явища, як використання праці незареєстрованих працівників та виплата заробітної плати у «конверті» не втрачають своєї актуальності, не зважаючи на те, що громадяни, які погоджуються отримувати таким чином заробітну плату, не тільки сприяють розвитку тіньового бюджету своїх роботодавців, але й позбавляють себе власного соціального забезпечення. [4].

Отже, шляхами вирішення вищезазначених проблем, на мою думку, можуть бути:

1. Оскільки заробітна плата є основною складовою бази оподаткування ПДФО, тому потрібно створити нові робочі місця та умови для зростання доходів фізичних осіб.

2. Необхідно встановити неоподатковуваний мінімум доходів громадян на заміну податкової соціальної пільги.

3. Потрібно запровадити прогресивну шкалу оподаткування.

4. Вжити заходів щодо підвищення податкової культури та податкової дисципліни платників податків, адже кожен громадянин України має усвідомлювати, що сплата податку поєднує в собі обов'язок перед країною та можливість стимулювання та регулювання державою розподілу коштів між платниками податків та потребами держави.

5. Також потрібно посилити податковий контроль за сплатою податків та прийняти міри щодо зменшення тіньового сектору економіки.

Підсумувавши усе зазначене можна сказати, що податок з доходів фізичних осіб є одним із найважливіших правових і фіскальних інструментів, за допомогою яких держава забезпечує себе необхідними ресурсами для фінансування різних видів суспільної діяльності. Реалізація на практиці цих заходів стане запорукою підвищення довіри до державних інституцій, відновлення принципу справедливості, сприятиме виведенню з тіні доходів, зменшенню податкового тягаря й конфліктності між платниками податків і контролюючими органами та покращенню податкової дисципліни [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податок на доходи фізичних осіб. URL : https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%BE%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8_%D1%84%D1%96%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1

2. Цимбалюк І. О. Значення податку на доходи фізичних осіб у системі територіальних фінансів. *Економічні науки*. 2013. Вип. 1. С. 204–212.

3. Юрчишина Л. В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України. URL : <file:///C:/Users/User/Downloads/2855-5752-1-SM.pdf>

4. Корецька-Гармаш В. О., Злобіна В. В. Проблемні аспекти в оподаткуванні доходів фізичних осіб України. URL : https://zavantag.com/tw_files/3601/d-3600117/7z-docs/23.pdf

5. Дутова Н. В., Лесік Є. С. Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні: проблеми та вдосконалення на базі досвіду зарубіжних країн. *Економіка і організація управління*. 2019. № 1. URL : <https://ec.donnu.edu.ua/dutova/>

Коханчук Катерина Олександрівна,
здобувачка групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Панура Ю.В.,
канд. екон. наук

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ДПС У СФЕРІ КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Податки є одним з головних джерел наповнення державних фондів коштів, що необхідні для забезпечення соціального та економічного добробуту держави і суспільства. Нажаль ухиляння від сплати податків, агресивне податкове планування та недотримання податкового законодавства в умовах погіршення економіки можуть мати масовий характер. Невиконання зобов'язань підриває справедливість податкової системи, оскільки ті, хто не сплачує свою належну частку, перекладають тягар на інших платників податків. Так само бізнес, який не сплачує свою частку, має несправедливу конкурентну перевагу над підприємствами, які дотримуються закону [1].

З огляду розвитку інформаційних технологій, їх вплив на ринки та економіку, а також зважаючи на виклики, що постали перед податковими органами та платниками податків в умовах поширення пандемії COVID-19 та повномасштабної війни, ще більш гостріше постало питання перетворення системи адміністрування податків з метою її ефективної реалізації.

Як наслідок, викликає тренд на глобальну діджиталізацію податкового простору, оцифрування податкової інформації, впровадження нових технологій для здійснення податкового адміністрування. Незважаючи на те, що діджиталізацію податкового процесу, не можна назвати зовсім новою ідеєю, а скоріше тривалою та сталою тенденцією, у вітчизняній науковій літературі розробка даного питання все ще знаходиться на початковій стадії.

Термін «діджиталізація» (від англійського «digitalization») – це процес оцифрування, приведення, конвертації інформації тощо в цифрову форму, в якій вона організована у специфічні інформаційні одиниці – біти – і є доступною в якості великих масивів даних для комп'ютерної обробки. Результатом діджиталізації є представлення будь-якого об'єкта (зображення, звуку, документа або сигналу)

згенерованою певним чином серією цифр, що описують дискретний набір його точок або зразків [2].

Цифровізація має широкий спектр наслідків для оподаткування та проведення податкових перевірок, впливаючи на податкову політику та податкове адміністрування на національному та міжнародному рівнях, пропонуючи нові інструменти та створюючи нові виклики.

Як наслідок, податкова політика цифровізації в сфері податкових перевірок ще довго залишатиметься в центрі її глобальної дискусії щодо того, чи зміняться міжнародні правила оподаткування, або все ж залишаться незмінними в середовищі, що дедалі більше змінюється. Діджиталізація, яка позиціонується як якісно новий тип інформаційних та телекомунікаційних технологій, що охоплюють і змінюють всі сфери сучасного виробничого та суспільного життя та попереджує порушення платниками податкового законодавства внаслідок помилок, хоча і знаходиться в процесі формування, вже сьогодні володіє потужним потенціалом, що надає при його реалізації шанс на досягнення і компаніями, і країнами лідируючих позицій за ключовими напрямками соціально-економічного розвитку [3].

Цифровізація може зіграти ключову роль у допомозі податковим органам знизити адміністративні витрати, ефективніше збирати більше доходів, підвищувати прозорість та сервіс для платників податків, зменшити витрати на проведення податкових перевірок, а також адаптувати великі потоки даних. Як зазначає П.П. Латковський, цифровізація сприяє модернізації та участі в онлайн-послугах, покращує людські здібності з легкістю здійснювати пошук, аналізувати, виправляти та вдосконалювати електронні документи [4].

Ідеї діджиталізації в публічних фінансах не можна назвати новими. 23 квітня 1997 року Пол Аплин подав першу у Великій Британії електронну податкову декларацію з офісу A C Mole & Sons Taunton. Це єдине натискання клавіші викликало інтерес до використання цифрових технологій у податковому адмініструванні. За 24 роки, що минули з моменту подання першої декларації, електронна подача стала нормою у Великій Британії [4].

За останнє десятиліття трансформація просувалася все швидше, оскільки вартість цифрових технологій впала, а потужні інструменти для розробки додатків стали більш зручними для користувачів. Посилення дотримання податкового законодавства та збір достатніх доходів є необхідною умовою для наповнення державного бюджету та забезпечення суспільних потреб. Саме тому податкові органи здійснюють цифрову трансформацію та автоматизацію своїх систем.

Впровадження технологій може забезпечити успішні та стійкі податкові реформи, забезпечити належне оподаткування цифрової економіки та зменшити перешкоди на шляху платників податків до дотримання вимог законодавства. Пандемія COVID-19 призвела до буму використання цифрових технологій в державному урядуванні та зробила особливо актуальним їх впровадження при здійсненні податкових процедур. Незважаючи на глобалізаційні тенденції діджиталізації податкового адміністрування, що спрямовані на досягнення балансу між ефективністю і справедливістю оподаткування, доволі поширеними є побоювання щодо наслідків таких процесів [1].

Зокрема, вчені при дослідженні цього питання встановили, що процеси діджиталізації, з одного боку, можуть стимулювати уникнення й ухилення від оподаткування, а з іншого, – підвищувати ефективність фіскальної політики. Цифрові технології послаблюють інформаційні обмеження у здійсненні податкового контролю для виявлення справжніх економічних результатів платників податків, а також дають змогу запроваджувати складні системи оподаткування з меншими затратами [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Луцик А., Синютка Н. Діджиталізація фіскальних процесів: теоретичні підходи. *Економічне майбутнє України очима молодих дослідників* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2018. С. 91–94.
3. Жосан Г. Стан розвитку діджиталізації в Україні. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30, № 1, частина 2. С. 44–52.
4. Шевчук О. Д., Мазур Ю. В. Особливості функціонування сучасної системи податкового адміністрування і контролю в Україні. *Ефективна економіка*. 2015. № 4. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&-z=3983>
5. Луцик А., Синютка Н. Податковий інструментарій фіскальної політики в умовах діджиталізації фіскального простору. *Світ фінансів*. 2019. № 1/58. С. 87–97.

Крижанівська Олександра Миколаївна,
здобувачка групи ОПБ-21-1
Науковий керівник:
Тучак Т. В.,
канд. екон. наук

ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В ЕПОХУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ТА ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Розкрито фіскальний потенціал електронної комерції в умовах глобальної діджиталізації та воєнного стану, що характерно для економіки України. Важливість наповнення державного бюджету податками під час воєнного стану вимагає дослідження важливості для економіки електронної комерції, яка стрімко розвивається в епоху діджиталізації та має фіскальний потенціал.

Ключові слова: електронна комерція, діджиталізація, фіскальний потенціал, оподаткування, воєнний стан.

За останні десятиліття економіка у всіх країнах світу переживає трансформацію завдяки швидкому технічному прогресу, тим самим сприяючи розвитку електронного бізнесу та, зокрема, електронної комерції. Вона залучає до своєї орбіти нових учасників, відкриває нові можливості для бізнесу. Формуються нові ринки, змінюється природа підприємств, характер ведення бізнесу.

Найважливішою умовою глобального підвищення конкурентоспроможності економіки та національної безпеки України є розвиток високотехнологічного бізнесу, який використовує сучасні цифрові технології. Кон'юнктура світового ринку, що змінюється, диктує не тільки необхідність участі економіки країни в процесі цифровізації, а здійснення, так званого, цифрового технологічного прориву, що передбачає під собою випереджальний розвиток за рахунок принципово нових рішень у галузі створення цифрових технологій.

Процеси трансформації традиційного бізнесу у вигляді впровадження нових цифрових технологій охопили аспекти економічного, суспільного та культурного життя суспільства і створюють передумови для трансформації традиційних економічних систем.

У діджиталізації найбільше досягли успіху 3 види бізнесу: ритейл; банки; E-commerce електронна комерція). Просування діджиталізації в електронній комерції сприятиме зміні структури ринку, знищенню багатьох професій, появі нових, зниження плінності кадрів, формуватиме нові бізнес-стратегії, розвиватиме цифровий маркетинг і, зокрема, контент-маркетинг. За допомогою електронної торгівлі фірми та компанії можуть надавати детальну та доступну інформацію про всі свої товари та послуги у режимі реального часу. Можна гнучко реагувати на будь-яку зміну споживчого попиту, а, як відомо еластичність попиту електронних ринків є значно вищою, ніж на реальних торгових площадках. Саме Інтернет дає можливість оперативно реагувати на будь-які зміни у зовнішньому середовищі. Однозначно можна сказати, що з розвитком цифрової економіки електронна комерція є та буде однією з рушійних сил економічного розвитку як окремо взятої країни, так і світової економіки загалом. Найближчим часом найважливіша умова розвитку комерційної діяльності в Україні – виявити та проаналізувати закономірності, основні тенденції та перспективи розвитку електронної комерції, адже цей вид діяльності має великий фіскальний потенціал.

Масштабність і швидкі темпи розвитку електронної комерції дозволяють говорити про наявність у електронній комерції потенційної здатності генерувати бюджетні доходи, яка називається фіскальним (податковим) потенціалом, що говорить про наявність в економіці оподатковуваних ресурсів, які забезпечують державний бюджет податками. Саме ці податки надходять до бюджету від ведення електронної комерції.

У перспективі електронна комерція, використовуючи останні досягнення у новітніх технологіях, продовжить відігравати все більш важливу роль різних секторах економіки, прискорюючи кругообіг капіталу, змінюючи ринок праці, розширюючи можливості отримання додаткового доходу.

Електронна комерція демонструє галопуючі темпи розвитку, набуває масового характеру і поступово акумулює величезний податковий потенціал, який держава просто використовуватиме для фіскальних цілей. У міру зростання кількості вітчизняних користувачів мережі Інтернет збільшується кількість іноземних учасників електронної комерції, що реалізують свою продукцію на вітчизняному ринку, зростає їхній сукупний товарообіг. Цей факт дозволяє стверджувати,

що розвиток механізму оподаткування організацій учасників електронної комерції є одним із важливих питань, що тісно пов'язані з підвищенням ефективності податкового адміністрування у податковій системі конкретної країни.

При цьому кількісний вимір електронної комерції та її прогнозування ускладнюється відсутністю на сьогоднішній день загальновищого статистичного апарату та методології виміру масштабів електронної комерції, що істотно ускладнює роботу з її аналізу та вироблення напрямів і рекомендацій щодо політики оподаткування електронної комерції. Різні організації пропонують різні методики та способи вимірювання мережі Інтернет та електронної комерції, публікують численні звіти про динаміку їх розвитку. Незважаючи на це, більшість звітів про розвиток електронної комерції як у масштабах країни, так і в усьому світі сходяться до єдиного уявлення про його вибуховий характер, безпрецедентно високі темпи зростання нового сектора економіки. Виходячи з наведеного на сьогодні у сфері розвитку електронної комерції постає нагальне питання про перегляд процесу її оподаткування.

Основним нормативно-правовим актом України в сфері регулювання електронної комерції є Закон України «Про електронну комерцію» № 675- VIII [4]. Основним нормативно-правовим актом, який регулює відносини у сфері справляння податків і зборів в Україні є Податковий кодекс України [5], але в ньому відсутній механізм стягнення податків у сфері електронної комерції. Це пов'язано з тим, що в державі немає чіткого порядку ведення бухгалтерського обліку, оподаткування суб'єктів у цій сфері.

Доходи, які є базою оподаткування при здійсненні комерційної діяльності, отримані через інтернет оцінити складно, адже, значна кількість продавців не зареєстрована як підприємці. Вони не здійснюють постановки на податковий облік як підприємці, отже, не сплачують належним чином податки. Тобто вони фактично функціонують поза юрисдикцією законодавства і водночас виступають як безпосередні отримувачі значних коштів від споживачів за реалізацію товарів чи послуг через інтернет-магазини, що призводить до значних втрат надходжень у державний бюджет [3, с. 181].

Отже, суб'єкти, що здійснюють таку діяльність мають бути зареєстрованими як фізичні особи-підприємці або юридичні особи і, відповідно, сплачувати податки. Найпоширенішим способом ведення

електронної комерції є обрання спрощеної системи оподаткування. Це пов'язано з простотою обліку та привабливістю ставок податку. Крім того, такі фізичні особи-підприємці є платниками Єдиного соціального внеску. Або суб'єкти господарювання, що здійснюють електронну комерцію, можуть обирати загальну систему оподаткування. Дослідження сучасного стану оподаткування ЕК в Україні свідчить, що спеціальний нормативний документ, який би повністю регулював торгівлю через інтернет-магазини, відсутній, тому на сьогодні вона регламентується тими ж документами, що й інші види торгівлі. Оподаткування суб'єктів ЕК відбувається на основі загальних принципів нарахування і сплати податків, і не враховує низку індивідуальних особливостей цієї діяльності, що призводить до недоотримання податкових платежів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тертичний Я. С. Сутність та природа електронної комерції. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018. № 3, том 2. С. 277–284.
2. Товкун Л. В., Федоровська М. А. Актуальні питання правового регулювання електронної комерції в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 282–286.
3. Товкун Л. В., Перепелиця М. О. Правове регулювання електронної комерції та особливості її оподаткування в Україні та світі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. С. 178–182.
4. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII.
5. Податковий кодекс України : Кодекс України; Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI.

Крутень Христина Олегівна,
здобувачка групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

ЦИФРОВІЗАЦІЯ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ

На сучасному етапі розвитку економіки все більшого значення набувають технології. Саме дані є ключовим ресурсом цифрової економіки, вони генеруються та забезпечують електронно-комунікаційну взаємодію завдяки функціонуванню електронно-цифрових пристроїв, засобів та систем [1].

Обмін інформацією використовується у всіх сферах економічної діяльності. Але трансформаційні процеси в галузі ІТ- технологій найбільше потребує сфера оподаткування, адже швидке наповнення державного бюджету для країни є основним важелем керування економічними процесами.

Дослідженнями окремих питань щодо запровадження сучасних технологій у сфері оподаткування та податкового адміністрування займалися такі вчені і представники державних органів влади: Т. Кошук, В. Ляшенко, М. Федоров, В. Чекіна, Н. Каленіченко, А. Колісник, О. Вишневський та ін. Однак, недостатньо досліджено аспекти цифровізації органів податкового адміністрування в умовах, спричинених сучасними викликами (глобальна пандемія коронавірусу) та загрозами (веденням військових дій на території України), які потребують подальшого вивчення.

Розвиток технологій у сфері оподаткування сьогодні призводить до двох взаємодоповнюючих, але протилежних за напрямком процесам: з одного боку, відбувається скорочення тіньового сектора за рахунок технологічного розвитку податкового контролю та податкового адміністрування, а з іншого – нарощування обсягів цього тіньового сектора в неконтрольованих або слабо контрольованих видах діяльності, тому на даний час наведене твердження і формує більшу частину проблеми [2].

Але, все-таки дивлячись на певні зрушення, які проведені на даний час в практичному напрямку та законодавчому полі цифровізації при наданні адміністративних послуг платниками податків і загалом, інтегрована система інформаційних ресурсів й інформаційної взаємодії органів державної влади і місцевого самоврядування так і не створена, їхні системи електронного документообігу (ЕДО) все ще мають досить обмежену функціональність, що унеможлиблює швидкість і якість обробки даних.

Питання оподаткування в умовах розбудови цифрової економіки знайшли своє відбиття у проекті закону № 5376 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» [4]. Де висвітлені основні аспекти впливу ІТ-проектів на податкову сферу та її складові в розрізі окремих видів податків та їх адміністрування.

Сьогодні можна вважати, що процеси сучасної цифрової трансформації податкового адміністрування розвиваються відповідно до двох глобальних трендів, які визначають його сутність як перехід від складної системи обумовленої лише отриманням прибутку, до середовища побудованого на інформації та даних (рис. 1).

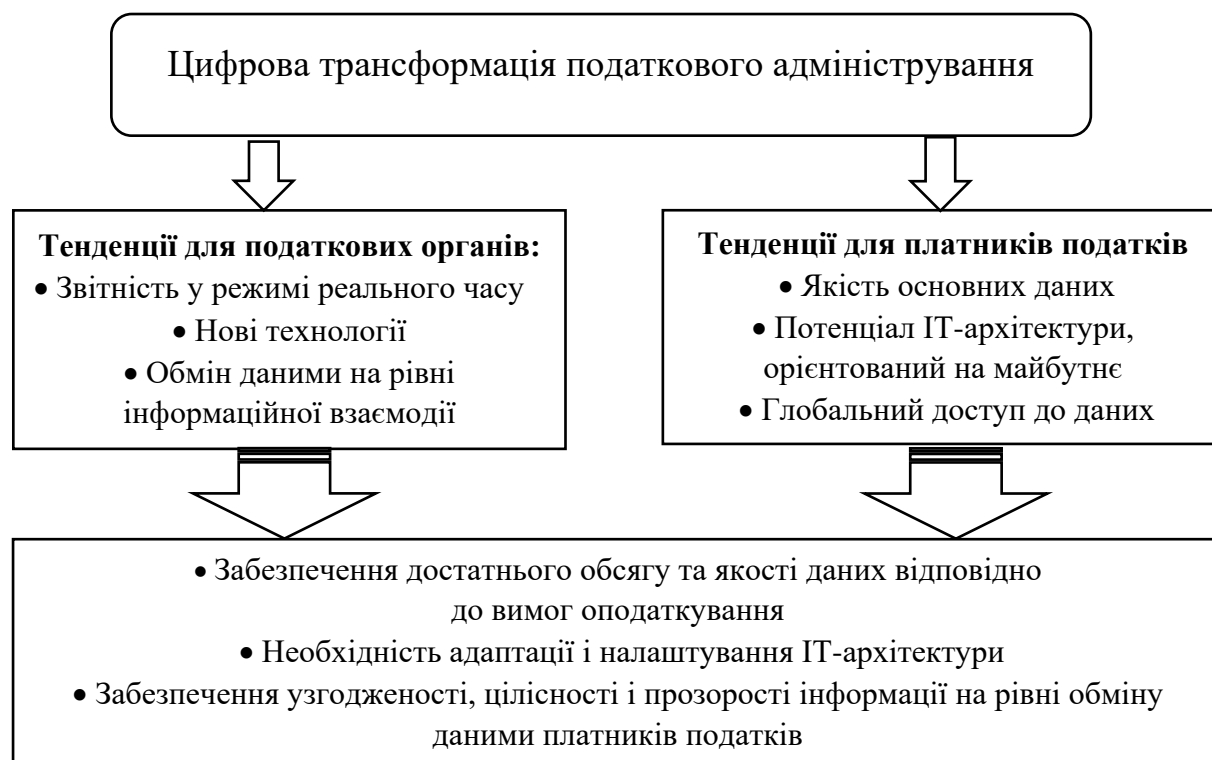

Рисунок 1 – Тенденції цифрової трансформації податкового адміністрування [2]

У сфері оподаткування послуги та сервіси, які були лише в проєктах, сьогодні вже є реальністю. Здійснюються заходи для задоволення потреб платників у зручності, простоті та комфортності всіх процедур з оподаткування. Адже цифровізація, зокрема, допомагає нівелювати людський фактор у механізмах адміністрування податків. На цьому шляху служба має надійних партнерів – Міністерство фінансів України та Міністерство цифрової трансформації [3].

Тому на основі цього, ми сформуваємо основні напрями підвищення ефективності адміністрування податків в цифровому просторі:

- створення загального електронного сервісу, який дасть змогу податковим органам та платникам податків взаємодіяти між собою, та здійснювати контроль в режимі реального часу при сплаті податків та зборів. При цьому створення подібної бази має ґрунтуватися на інформаційній та економічній безпеці держави і бізнесу, захисту персональних даних в цифровому просторі;

- сформувати систему партнерських відносин з платниками податків, де буде забезпечено надходження якісної інформації про розвиток і впровадження інформаційних технологій, які матимуть на меті підвищення якості податкового адміністрування;

- впровадження сучасних технологій обробки даних, а також зосередження їх в єдиному центрі доступу на основі принципу автоматизації дозволяють істотно розширити можливості податкових органів в процесі адміністрування.

У зв'язку з досвідом діяльності країн ОЕСР в умовах Covid-19, податковим адміністраціям варто розглянути зміни до своєї попередньої стратегії щодо цифровізації процесів адміністрування податків і включити такі напрями:

- 1) прискорення роботи над проєктом цифрової поштової кімнати, що дозволяє конвертувати паперові записи в цифрові зображення, витягувати дані із зображень, зберігати інформацію та повідомляти відповідні податкові органи;

- 2) надання пріоритетності проєктам з автоматизації, цифровізації та електронних послуг, що охоплюють усі функціональні сфери податкового адміністрування, такі як переміщення даних у хмару та створення офісів цифрових послуг;

- 3) акцентування більшої уваги на віддалену форму роботи працівників податкових адміністрацій та платників податків.

Розвиток електронних сервісів для платників податків у мережі Інтернет є одним із пріоритетних завдань ДПС України. На основі вдосконалення контрольних функцій та орієнтації на клієнта Державна податкова служба України активно проводить політику цифровізації та активно розвиває сервісну складову, яка має на меті надання максимально доступної інформації в електронному вигляді. Використовуючи електронні сервіси, платники податків можуть не лише заощадити час, а й створити для себе максимально комфортні умови взаємодії з податковими органами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Молчанова Н. П. Развитие общественных финансов в условиях становления цифровой экономики. *Научные исследования экономического факультета. Электронный журнал*. Т. 9. Вып. 3. URL : <https://archive.econ.msu.ru/sys/raw.php?o=3872&p=attachment>
2. Оподаткування в умовах цифровізації економіки до питання правового регулювання. URL : https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2021/Conf_21.05.2021/Conf_21.05.21_13.pdf
3. Колісник А. С. Оподаткування в умовах цифровізації економіки: до питання правового регулювання. 2021. С. 69–70. URL : https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2021/Conf_21.05.2021/Conf_21.05.21_13.pdf
4. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71663
5. Плікус І. Й. Цифрова економіка: ключові тренди в світі та перспективи для України. *Молодий вчений*. 2019. № 12. С. 470–476. URL : <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-12-76-101>

Лінник Оксана Петрівна,
здобувачка групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Швабій К. І.,
д-р екон. наук

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНО-ПЕРЕВІРОЧНОЇ РОБОТИ ДПС УКРАЇНИ

Ефективний податковий контроль є однією з головних умов забезпечення економічної безпеки держави та забезпечення реалізації державної податкової політики, а також поширенню податкової культури між платниками податків. Серед проблем здійснення ДПС контрольно-перевірочної роботи можна виділити наступні.

Перше, недоліки ризик-орієнтованого підходу у плануванні перевірок.

Податковий контроль органів ДПС багато в чому залежить від першого етапу контрольно-перевірочної роботи – правильного відбору суб'єктів господарювання для включення їх до плану-графіка документальних перевірок, що передбачено ст. 77 ПКУ [1]. Подібний план-графік документальних перевірок формується засобами інформаційно-телекомунікаційних систем ДПС за критерієм ризику (високий, середній, незначний) та за пропозиціями структурних підрозділів ДПС.

Статтею 77.2 ПКУ визначено, що платники із незначним ступенем ризику включаються до плану-графіка не частіше ніж один раз на три календарні роки, із середнім – не частіше ніж один раз на два календарні роки, з високим – не частіше одного разу на рік [1]. До найбільш розповсюджених ризиків відносяться:

- рівень сплати податку на прибуток нижчий за рівень сплати по відповідній галузі;
- рівень сплати ПДВ нижчий за рівень сплати по відповідній галузі;
- задекларовано від'ємне значення об'єкта оподаткування податком на прибуток;
- мають відносини з контрагентами, що знаходяться в розшуку, ліквідовані, збанкрутували;

– здійснювали операції з придбання товарів (послуг) у сумнівних постачальників,

– є розбіжності між податковими зобов'язаннями та податковим кредитом тощо.

Ризикоорієнтована система постійно зазнає змін, критерії ризику юридичних осіб переглядаються та уточнюються. Звідси оцінка ризиків у діяльності платників податків – це першооснова контрольно-перевірочної роботи.

Так званий ризик-орієнтований підхід до проведення перевірок давно застосовується в практиці ДПС України. Незважаючи на доволі значні кроки у напрямі реалізації пріоритету ризик-орієнтованих методів податкового контролю, на сьогодні залишається високою ймовірність того, що навіть за цілком нормальної роботи підприємство може потрапити до плану-графіка перевірок.

Така ситуація може відбутися, наприклад, через погіршення показників інших підприємств тієї ж галузі. Цим порушується принцип мінімізації втручання у бізнес сумлінних платників податків. Зокрема, крім удосконалення власне системи оцінювання ризиків та відповідних критеріїв відбору підприємств, доцільно окремо у податковому законодавстві забезпечити право платників податків самостійно оцінювати ризики своєї фінансової діяльності.

У цьому контексті варто акцентувати увагу, що наявні галузі, в яких динаміка податкових надходжень не відповідає тенденціям, що спостерігаються в економіці країни. Здійснення перевірки одного великого підприємства окремої галузі, під час якої виявляються типові порушення і схеми, призводить до зростання надходжень податків загалом по галузі, що отримало назву хвильового ефекту. Подібні ефекти можуть спостерігатися в нафтовій галузі, будівництві та мережевій торгівлі. Тобто, по суті, хтось один по галузі, мусить «дотягнути» показники, які б мали бути високими по цій галузі.

Друге, прогалини щодо здійснення перевірок окремих категорій платників податків. В цьому контексті заслуговують уваги суб'єкти господарювання, що перебувають в процесі припинення підприємницької діяльності. Така категорія платників податків входить до числа перевірок, оскільки перед зняттям платника податків з обліку податковими органами проводиться їх обов'язкова перевірка. Водночас, така перевірка може проводитися невчасно або не проводитися зовсім у відповідному періоді. У цьому зв'язку виникає часовий лаг між поданням заяви

платником податку про припинення діяльності та проведенням усіх необхідних процедур, що спричинює потрапляння платника податку до ризикової групи платників податків.

Третє, недоліки щодо формування плану-графіку перевірок.

В умовах інформаційної відкритості план-графік документальних планових перевірок публікується на офіційному сайті територіальних органів ДПС та відповідно доступний для ознайомлення платниками податків. Водночас, наприклад у 2018 році план-графік проведення документальних планових перевірок платників податків зазнавав змін 15 разів. Перше опублікування відбулося наприкінці 2017 року (22.12.2017), останнє – 31.10.2018 [3].

З одного боку, це можна пояснити постійним моніторингом ДПС суб'єктів господарювання та визначенням ризикових до сплати. Крім цього, ДПС в таких випадках працює в правовому полі, не порушуючи його, у зв'язку з тим, що оприлюднює план-графік на сайті відповідно до законодавчого порядку. Але, з другого боку, постійна зміна окремих його розділів спричиняє незручності та в окремих випадках необізнаність для платників податків.

Звичайно, що коригування плану-графіку має на меті наповнення бюджету України за рахунок збільшення донарахувань податків і зборів та відповідно штрафних санкцій, але при цьому порушується головна мета – публічності такого графіку, що робиться передусім для ознайомлення платників податків. Тобто може виникнути ситуація, коли в один й той самий період внесли зміни та здійснили перевірку, що в підсумку нівелює презумпцію невинуватості бізнесу та актуальність подібного оприлюднення.

Четверте, недоліки щодо здійснення аналітичної роботи.

З метою підвищення ефективності здійснення податкового контролю у сфері оподаткування, потрібно покращити виконання аналітичної роботи, яка здійснюється структурними підрозділами ДПС України.

Удосконалення процедур планування контрольної роботи тягне за собою активне включення у цей процес методів інтелектуального аналізу даних про платника податків, які має податковий орган.

Інтелектуальний аналіз полягає в автоматизованому пошуку певних закономірностей в інформаційних базах даних податкових органів про діяльність суб'єктів господарювання і використання отриманих результатів для виявлення ознак податкових правопорушень.

Залежно від використовуваного математичного апарату методи інтелектуального аналізу даних, своєю чергою, поділяються на такі три групи: експертні системи, статистичний аналіз і нейронні мережі (останні ще недостатньо адаптовані до практики податкових органів) [3].

П'яте, недоліки у системі взаємовідносин між платниками податків і податковими органами. Подібні взаємовідносини мають визначати партнерський характер: формування податкової дисципліни платників податків і працівників контролюючих органів полягає у точному, своєчасному та неухильному виконанні кожним своїх суспільних та посадових обов'язків, визначених нормами податкового законодавства.

Відповідно до Хартії податкового аудиту ДПС України від 2021 року очікувані результати при проведенні перевірок платників податків наведено на рис. 1.

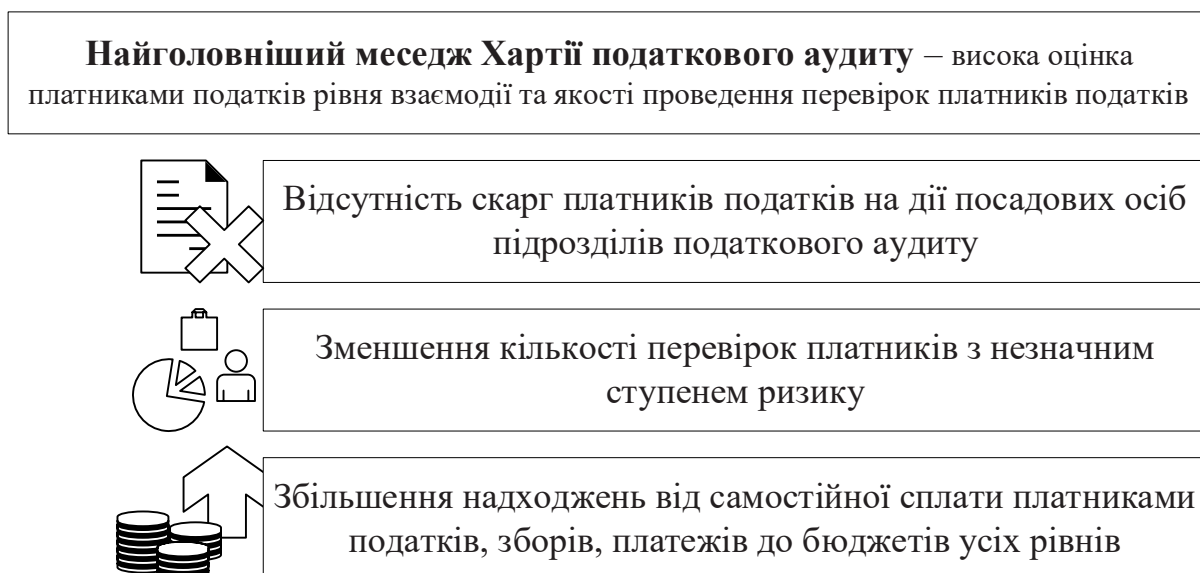

Рисунок 1 – Очікувані результати внаслідок покращення контрольної-перевірочної роботи

Джерело: складено автором за даними [2].

З іншого боку, існують певні проблеми щодо здійснення податкового контролю, які мають макроекономічний характер, а також спричинені поведінкою платників податків. Усунення дестабілізуючих, що впливають на результативність податкового контролю, на рівні роботи податкових органів та їх відносин з платниками податків є першочерговим завданням при визначенні напрямів підвищення ефективності податкового контролю і системи податкового адміністрування загалом.

Таким чином, підвищення ефективності податкового контролю має вплинути не тільки на економічний, а й соціальний ефект, який проявляється в підвищенні податкової свідомості та відповідальності платників податків, а також у покращенні взаємодії між податковими органами і платниками податків. Ухилення або зменшення платниками податків обсягів їх сплати відбувається в усі часи, тому контрольно-перевірочна має бути спрямована, передусім, на формуванні комфортних умов для здійснення перевірок для усіх сторін цього процесу.

Інформаційно-технологічна складова відіграє велику роль в системі контрольно-перевірочних процедур, адже за її допомогою можна як попередити платника податків, так й здійснити попередній аналіз для перевірки. Це досягається завдяки функціонуванню інформаційно-комунікаційних систем для збирання, оброблення, систематизації та зберігання податкової інформації, як баз податкових даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України 02.12.2010 № 2755-VI. URL : <https://tax.gov.ua/nk/>
2. Хартія податкового аудиту Державної податкової служби України від 26.08.2021. URL : <https://tax.gov.ua/diyalnist-/podatkoviyaudit/nakazi/76074.html>
3. Шевчук О. А. Форми та методи податкового контролю: світовий досвід та українська практика. *Економічний часопис – XXI. Гроші, фінанси і кредит*. 2013. № 1–2 (1). URL : <http://194.44.12.92:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/152/11%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D0%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf?sequence=1>

Лукашенко Лілія Артемівна,
здобувачка групи ФАБ-19-1
Науковий керівник:
Калита Т. А.,
канд. екон. наук

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА СИСТЕМУ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

В результаті повномасштабної збройної агресії в Україні фізично знищено виробничі потужності, розірвані господарські зв'язки, логістичні ланцюги, для значної кількості суб'єктів господарювання втрачено можливість продовжувати господарську діяльність. За загальними підрахунками сьогодні не працює близько третини української економіки. Наразі керівництво держави закликає підприємців відновлювати господарську діяльність і починати працювати на тих територіях, які не охоплені військовими діями, та вводить більш сприятливий режим оподаткування результатів господарської діяльності.

Зважаючи на складні для бізнесу обставини Верховна Рада України прийняла низку Законів, мета яких – спростити життя бізнесу. Зокрема були прийняті такі Закони:

– Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану [1];

– Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану [2];

– Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану [3].

Проаналізувавши ці Закони, варто зазначити, що основні зміни стосуються податку на додану вартість (далі-ПДВ), податку на прибуток, акцизного податку, плати за землю та податку на нерухомість. Розглянемо зазначені зміни, які торкнулися всіх або більшості платників податків, більш детально.

Слід відзначити, що основною найбільш вагомою зміною є відміна штрафів за несвоєчасну сплату податків. Так, несвоєчасним подання податкової звітності не буде рахуватись, якщо строк подання її

припав на період з 24.02.2022 до останнього дня місяця припинення воєнного стану. Також від фінансової відповідальності звільняються саме ті платники податків, які через війну дійсно не можуть виконати податкові зобов'язання.

У той же час, з метою уникнення штрафних санкцій всі податкові обов'язки необхідно виконати протягом 6 місяців після припинення воєнного стану в Україні. Податковий мораторій, визначений в Податковому кодексі, поширюється тільки на порушення, допущені щодо податків і зборів, передбачених саме цим документом для ПДВ, податку на доходи фізичних осіб(далі – ПДФО), військового збору(далі – ВЗ), податку на прибуток, а також плати за землю та інші податки та збори визначені у Податковому Кодексі України.

Проте, Державна податкова служба України просить платників податків не зловживати даним правом та за можливості подавати податкову звітність у строки.

На час дії воєнного стану основні зміни, що торкнулись ПДВ стосуються:

- операцій щодо постачання або передання як пального так і інших товарів, на користь військових, які не є об'єктом оподаткування ПДВ відповідно до пункту 32 Підрозділу 2 Розділу XX Податкового кодексу України ;

- змін у розмірі ставок ПДВ на час дії воєнного стану. Встановлено ставку ПДВ у розмірі 7 % для операцій з ввезення в Україну та постачання в Україні бензинів моторних, важких дистилатів, скрапленого газу;

- формування податкового кредиту за операціями постачання за зміненою ставкою ПДВ 7 %;

- можливості формування від'ємного значення суми податку на додану вартість, визначеного як різниця між сумою податкового зобов'язання(далі – ПЗ) за ставкою 7 % та сумою податкового кредиту (далі – ПК) за ставкою 20 %;

- нарахування компенсуючих ПЗ з ПДВ;

- включення до податкового кредиту ПДВ не підтвердженого зареєстрованими податковими накладними або розрахунками корегування(далі - ПН/РК) [4].

Зміни торкнулись не тільки юридичних осіб, а й фізичних осіб підприємців. Так, фізичні особи – платники єдиного податку першої та другої групи, мають право не сплачувати єдиний податок. Для

платників податків третьої групи можуть застосовуватись такі самі пом'якшення, за винятком підприємців які займаються страховою діяльністю, кредитною та іншими [4].

Окрім того, роботодавці — платники єдиного податку, що обрали спрощену систему оподаткування — фізичні особи — підприємці, які належать до другої та третьої груп платників єдиного податку, а також юридичні особи, що належать до третьої групи платників єдиного податку, мають право за власним рішенням не сплачувати єдиний внесок за найманих працівників, призваних під час мобілізації на військову службу до Збройних Сил України.

Законодавчі зміни торкнулися також платників податку на прибуток, які активно займаються благодійністю під час війни, а саме[5]:

- добровільне безоплатне передання/відчуження/вилучення товарів, зокрема підакцизних, надання послуг на користь Збройних Сил України (далі – ЗСУ), Служби безпеки України (далі – СБУ) та іншим військовим формуванням, лікарням, органам влади не вважається операцією реалізації для цілей оподаткування. Тому такі операції з реалізації товарів або послуг тепер не будуть відображатися в Додатку РІ до податкової декларації з податку на прибуток і тому не будуть не коригувати(збільшувати) фінансовий результат до оподаткування, а тому й вплинуть на збільшення податку на прибуток;

- платники податку можуть не збільшувати фінансовий результат до оподаткування на суму безоплатних передань у розмірі, що перевищує 4 % об'єкта оподаткування попереднього року, якщо під час дії воєнного стану такий платник податку на прибуток добровільно передав кошти або спеціальні засоби індивідуального захисту (каски, бронежилети, технічні засоби спостереження, лікарські засоби та медичні вироби, засоби особистої гігієни, продукти харчування, а також інші товари, послуги за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України (далі - КМУ), які добровільно перераховані / передані ЗСУ, СБУ та іншим військовим утворенням створеним відповідно до Закону, на спеціальний рахунок НБУ для ЗСУ, лікарням.

Таким чином, мабуть, нині вигідніше, з погляду податку на прибуток, добровільно передавати товари / послуги за переліком, який визначається КМУ, безпосередньо на пряму ЗСУ та іншим військовим формуванням, а не через благодійну (неприбуткову) організацію.

Також, законодавчо було запроваджено звільнення від нарахування та сплати:

- плати за землю: з березня 2022 р. по 31 грудня року, наступного за роком припинення військового стану;
- мінімального податкового зобов'язання за земельні ділянки за 2022 та 2023 рр.
- екологічного податку з січня 2022 р. по 31 грудня року, наступного за роком припинення військового стану;
- податку на нерухоме майно: об'єкти житлової нерухомості (у т.ч., що стали непридатними для проживання) за 2021 та 2022 рр., об'єкти нежитлової нерухомості, з березня 2022 р. по 31 грудня року, наступного за роком припинення військового стану.

Підсумовуючи всі законодавчі зміни, що торкнулися сфери оподаткування, можна прийти до висновків, що:

1) протягом дії правового режиму воєнного стану держава прагне створити сприятливе податкове середовище для суб'єктів господарювання, які мають бажання і можливість здійснювати господарську діяльність на території України;

2) лібералізація оподаткування в період війни є вимушеним антикризовим заходом, оскільки суб'єкти господарювання отримали можливість зосередитися на питаннях бізнесу, пошуку нових можливостей для відновлення і налагодження виробництва продукції, а не перейматися пошуком ресурсів та засобів для розрахунку та сплати податків

3) до основних, найбільш вагомих змін можна віднести: відміну штрафів за несвоєчасну сплату податків; зміна ставок ПДВ; фізичні особи – платники єдиного податку першої та другої групи, мають право не сплачувати єдиний податок; звільнення від нарахування та сплати плати за землю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>

4. Окремі питання оподаткування в період воєнного стану. ВГО «Асоціація платників податків України». URL : <https://appu.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/metodichka-okremi-pitannya-opodatkovannya-v-period-vo%D1%94nnogo-stanu-29.03.22-1.pdf>

5. Циганок Ю. В. Особливості правового статусу платника податків – юридичної особи в умовах правового режиму воєнного стану в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 1.

Ляшук Надія Юріївна,
здобувачка групи ОПБ-19-1
Науковий керівник:
Герасименко О. М.,
канд. екон. наук

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ТІНЬОВОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА ЗБІЛЬШЕННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО БЮДЖЕТУ

Держава, як один механізм, має дбати про те, щоб у громадян формувалось правильне розуміння податків, розуміння того, навіщо їх сплачувати та на що вони йдуть. Для того, аби можна було чітко прослідкувати це, наводимо декілька прикладів того, як розуміють «податок» у багатьох країнах світу. Наприклад, «у Німеччині – це підтримка, яку громадяни надають державі; у Великобританії – це обов'язок перед державою; у США податок розуміється як «такса»; у Франції – як обов'язкова плата» [2].

Слід зазначити, що в Україні намагаються покращити політику у багатьох галузях зокрема це стосується і оподаткування. Але це ускладнюється через те, що за роки існування України склались доволі нестабільні економічно умови, як до приклада високий рівень тіньової економіки, ухилення від сплати та не сплата податків, повний дисбаланс у соціально-економічному просторі та доходах громадян.

Зокрема, за різними оцінками міжнародних експертів та науково-дослідних установ рівень тіньової економіки України протягом 2015-2020 років становив від 30 до 47 %. В той же час в таких країнах, як США, Швейцарія, Австрія, Нідерланди, Японія, Німеччина рівень тіньової економіки становить від 5 до 9 %. Враховуючи наведені результати досліджень, розуміємо, що національній економіці притаманна висока тінізація, яка значно вища від рівня в розвинених зарубіжних країнах. Тіньова економіка сприяє тому, що держава не отримує кошти від тіньових операцій, адже фізичні та юридичні особи передусім не сплачують податки з доходів, які ними отримані та офіційно не задекларовані.

Погоджуємось із думкою Дутової Н.В. та Лесік Є.С. про те, що «Порівнюючи податкову систему України та європейських країн, можна визначити, що вітчизняна система оподаткування доходів

фізичних осіб за своїм складом та структурою в значній мірі відповідає системі оподаткування країн ЄС» [3]. Це дійсно так, оскільки наша система є доволі не поганою, звісно зі своїми недоліками, проте вона достатньо ліберальна по відношенню до громадян.

Водночас, звертаючи увагу на зарубіжні країни та світове суспільство, досить важливо визначати певні моменти у податковому законодавстві, які не завадило б запровадити в Україні. Тобто, додати до вже діючої системи ті елементи, що відповідали б цілям та завданням, які перед собою ставить економіка та держава, яка зацікавлена у її розвитку. Також, необхідно брати до уваги новели у податковому законодавстві світового суспільства. Тому що багато із них впроваджуються задля того аби поставити свою податкову систему у відповідність до принципів оподаткування та цілей політики держави.

Оскільки в Україні протягом багатьох років існує проблема низьких доходів громадян, недостатнього рівня благополуччя, системі оподаткування варто було б зробити більш лояльною для громадян, оскільки багато з них вважають, що податки є дуже високими, що дуже проявляється на бюджетах багатьох українців. Це, безумовно, сприятиме і зменшенню рівня тіньової економіки. Насамперед, було б доречно:

- підняти рівень довіри громадян до податкової системи та до держави. Оскільки це є проблемою, яка викликає не сплату податків, ухилення та стимулює розвиток тіньової економіки. Тому що більшість громадян не погоджується сплачувати такий великий відсоток, а саме 18 [1]. На нашу думку підняти рівень довіри населення можна перш за все, запровадивши дії, описані нижче, а також за рахунок проведення право просвітніх заходів. Тому що більшість громадян дійсно не знає куди йдуть його податки, навіщо він взагалі їх сплачує та чому такий відсоток;

- зменшити ставку оподаткування або ж принаймні зробити пільги. Велика кількість громадян вороже налаштовані проти податків, оскільки в багатьох людей заробітна плата-це єдине джерело доходу, в силу того що більшість не розуміє чому така висока ставка оподаткування, чому та навіщо вони мають сплачувати такі відсотки;

- розподіляти ставки оподаткування, їх величину залежно від суми доходів. Тобто чим вищий дохід у особи, тим більший відсоток ставки. В Україні не застосовуються альтернативні та прогресивні ставки оподаткування, як наслідок-соціальна нерівність та несправедливість у

суспільстві на фоні того, що особа із великими доходами та особа із низькими доходами сплачують однаковий відсоток, що може бути більш прийнятним для громадян із великим прибутком коштів, та майже не можливим для сплати громадянами із мінімальними доходами, якими йому необхідно забезпечувати сім'ю. Також, хочемо звернути увагу на те, що такий механізм вже розпочали втілювати у життя, насамперед, 16.01.2020 до Верховної ради України було внесено Проект Закону про внесення змін до статті 167 Податкового кодексу України (щодо запровадження справедливої прогресивної шкали податку на доходи фізичних осіб) [4]. За ним, якщо дохід перевищує 10-кратний розмір мінімальних заробітних плат, ставка оподаткування складає не 18 %, а 36 %, а якщо перевищує 20-кратний розмір-54 %. На нашу думку це є змінами, проте наразі дуже радикальними;

- зробити більш простішою систему подання податкової звітності, або ж принаймні, врегулювати сегмент надання публічних послуг. Оскільки на даний момент публічні послуги надаються громадянам так, що їм мало того що лишається не зрозумілим як саме подавати звітність, як її робити, в додаток до цього в них складається зовсім негативне ставлення до податкової системи та держави. Людина, звертаючись за допомогою до органів державної влади, очікує допомоги, не отримуючи її вона формує в себе думку про те, наскільки погано працюють державні службовці у Податковій службі України, таким чином формується погана репутація та підвищується рівень недовіри.

Варто підкреслити думку Носової Є.А., яка стверджує, що в нашій державі існує велика потреба у «визначенні більш справедливої бази оподаткування за допомогою оптимізації звільнень від оподаткування, оптимізації податкових ставок з метою справедливого перерозподілу, покращенні податкової дисципліни через реформу податкового адміністрування та створення зручних умов сплати податків та боротьба із тінізацією доходів» [5, с. 112].

Отже, насправді, всі ці недоліки та шляхи їх виправлення мають діяти комплексно. Тому що одна проблема породжує іншу і через це утворюється механізм. Нашій державі варто звертати увагу на досвід іноземних держав, тому що багато держав має все перевірену та устатковану практику, стосовно оподаткування доходів фізичних осіб, а також, що є не менш важливим-це відбувається не лише за рахунок державної політики, а й за рахунок того, що кожен громадянин усвідомлює свій обов'язок сплати податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Мельник І. Б. Зарубіжний досвід щодо оподаткування доходів фізичних осіб. URL : <http://sfs.gov.ua/data/files/240396.pdf>
3. Дутова Н. В., Лесік Є. С. «Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні: проблеми та вдосконалення на базі досвіду зарубіжних країн. *Економіка і організація управління*. 2019. №2 (33). С. 43–52.
4. Проект Закону про внесення змін до статті 167 Податкового кодексу України (щодо запровадження справедливої прогресивної шкали податку на доходи фізичних осіб) від 16.01.2020 № 2758; 2 сесія ІХ скликання. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67920
5. Носова Є. А. Тіньова заробітна плата в Україні: причини існування та шляхи подолання : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; Київ : КНЕУ, 2013. № 2. С. 110–116.

Манзюк Вероніка Володимирівна,
здобувачка групи ОПБ-20-1
Науковий керівник:
Калита Т. А.,
канд. екон. наук

ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ: НОРМАТИВНО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

В умовах сучасної практики саме цей сектор економіки характеризується мобільністю, швидко реагує на зміни, є суттєвою складовою при наповненні бюджетів різних рівнів, здатен створювати нові робочі місця, сприяти розвитку конкуренції, забезпечувати залучення інвестицій тощо. Проте, саме складна економічна ситуація в Україні й вимагає активізації розвитку малого бізнесу.

Варто відзначити, що в більшості держав саме малий бізнес займає вагоме місце у національній економіці, забезпечуючи, іноді, більшу частку внутрішнього валового продукту, ніж корпорації, холдингові компанії та інші великі підприємства. Зазначимо, що вітчизняний підприємницький сектор створюється і здійснює господарсько-фінансову діяльність відповідно до українського законодавства.

Слушним є підкреслення В.В. Бобиля та О.А. Топоркової, які наголошують, що «досвід країн Європейського Союзу, США, Японії показує, що малий бізнес безпосередньо впливає на показники економічного розвитку держави, оскільки надає робочі місця, забезпечує певні надходження до бюджету, здійснює свою діяльність в тих сегментах ринку, де великому бізнесу важко пристосуватися. Враховуючи такі чинники, європейські країни всіляко сприяють розвитку малого бізнесу через спеціальні режими оподаткування, кредитування на пільгових умовах, спрощення порядку реєстрації бізнесу, іншу інформаційну та фінансову підтримку» [1, с. 36].

Варто зазначити, що ефективний розвиток малого бізнесу залежить від взаємоузгодженої та цілісної нормативно-правової бази. Наразі, підприємницьку діяльність з нормативно-правової та обліково-методологічної точок зору регулюють такі нормативні документи (табл. 1).

Таблиця 1 – Нормативні документи, що регулюють діяльність та організацію бухгалтерського обліку у малому бізнесі

Вид нормативного документа	Призначення
Господарський Кодекс України	Визначає види суб'єктів підприємницької діяльності та критерії віднесення
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Визначає види суб'єктів підприємницької діяльності та критерії віднесення
Податковий Кодекс України	Визначає дозволену систему оподаткування («загальну» чи «спрощену» – сплата єдиного податку)
П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»	Визначає склад фінансового звіту суб'єктів підприємницької діяльності
Методичні рекомендації із застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами (№ 720)	Визначає склад регістрів бухгалтерського обліку (журнали обліку господарських операцій, відомості обліку господарських операцій)

Джерело: [1].

Варто також зазначити, що в Україні підтримка малого бізнесу гарантується законом «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», відповідно до якого, держава гарантує фінансову, інформаційну, консультаційну підтримку, у тому числі підтримку у сфері інновацій, науки і промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва, що проводять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу [2].

Звичайно, будь-яка країна потребує оптимальної системи оподаткування, коли суб'єкти господарювання зацікавлені сплачувати податки, знаючи, що дотримання податкового законодавства є певною гарантією їх подальшого існування і розвитку. Важливим кроком стало прийняття Верховною Радою України Закону України № 2120-ІХ від 15.03.2022 р., яким уведено низку пільг з метою суттєвого зменшення податкового навантаження на бізнес та стимулювання швидкого його відновлення після вимушеної паузи. Зокрема, сплата єдиного податку для фізичних осіб – підприємців першої та другої групи ставала добровільною до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України [3].

До речі, на період дії воєнного стану та дванадцяти місяців після нього фізичні особи – підприємці – платники єдиного податку та особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність, і члени фермерських господарств звільнялись від сплати єдиного соціального внеску за себе. Також на період дії воєнного стану та протягом трьох місяців після нього припиняється нарахування штрафів та пені за несвоєчасну сплату єдиного соціального внеску.

Слушним зауваженням М. І. Черепанин є те, що «в європейських країнах приділяють значну увагу розвитку малого бізнесу, спираючись на такі переваги, як: мобільність, висока ефективність праці, дохідність вкладеного капіталу, низький термін окупності, невеликий рівень затрат ресурсів, легкість впровадження інновацій, конкуренція тощо» [4, с. 997].

І.С. Ковальчук зазначає, що «малий бізнес є органічним елементом ринкової економіки та невід’ємним атрибутом сучасної моделі господарювання. Цей сектор є найбільш гнучкою та динамічною складовою ринку, тому відіграє роль каталізатора структурних пропорцій господарського комплексу і виступає дієвим важелем вирішення низки соціально-економічних завдань:

- забезпечення зайнятості населення; подолання бідності;
- посилення економічного потенціалу регіонів;
- сприяння розвитку конкуренції;
- зменшення обсягу трудової міграції і відтоку активної частини населення за кордон» [5, с. 34].

Підсумовуючи, можемо констатувати, що жодні стимули з нормативного та організаційного аспектів не перекривають того, що існує постійна загроза знищення важливої інфраструктури, логістична карта змінюється просто на очах, проблема із сировиною тільки загострюється, особливо з огляду на жорстке валютне регулювання, купівельна спроможність населення зменшується з геометричною прогресією та й, якщо відверто, існує серйозна проблема з нестачею персоналу, пов’язана із аномальними міграційними процесами та мобілізацією. Виходячи з того, що малий бізнес відіграє суттєву роль, то питання державної підтримки, відповідного нормативно-правового забезпечення, оподаткування, спрощення вимог до ведення бізнесу і складання звітності, наразі є дуже актуальним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бобиль В. В., Топоркова О. А. Оподаткування малого бізнесу: нормативно-організаційний аспект. *Review of transport economics and management*. 2019. Вип. 1(17). С. 35–47.
2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 17.06.2022 № 4618-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 12.10.2022).
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 16.09.2022).
4. Черепанин М. І. Оподаткування суб'єктів малого бізнесу: сучасний стан та напрями реформування. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1 (40). С. 996–1001.
5. Ковальчук І. С. Аналіз рівня оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2017. № 5. С. 29–35.

Нікончук Анастасія Андріївна,
здобувачка групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Швабій К. І.,
д-р екон. наук

ІНДИКАТОРИ УСПІШНОСТІ ДПС УКРАЇНИ ЩОДО АДМІНІСТРУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Відповідно до наказу ДПС України наприкінці 2021 року затверджено Стратегічний план ДПС України на 2022-2024 роки. Зокрема, планом визначаються цілі в рамках стратегічних напрямів щодо: надання сучасних і доступних послуг громадянам та бізнесу, ефективного адміністрування податків, зборів, платежів та інше (див. рис. 1).

Стратегічні ініціатива	2022-2024 роки	Очікуваний цільовий результат
Спрощення адміністрування податків		Зменшено витрати і час платників податків на податковий облік та платежі до бюджету
Посилення контролю за повнотою оподаткування доходів фізичних осіб		Запроваджено систему моніторингу та контролю за повнотою оподаткування доходів фізичних осіб з метою протидії детінізації економіки та мінімізації сплати податків і зборів до бюджету
Удосконалення процесів ведення обліку платежів та контролю за достовірністю облікових показників в інтегрованих картках платників		Забезпечено повноту та достовірність обліково-звітних показників щодо стану розрахунків платників з бюджетами та фондами
Розвиток зручних та доступних сервісів для платників		Збільшено кількість послуг, доступних онлайн, спрощено доступ платників до таких послуг та інформаційних ресурсів ДПС

Рисунок 1 – Стратегічні цілі роботи ДПС України

Джерело : складено автором на основі [1].

Якщо розглядати зазначені цілі в розрізі звіту про виконання Стратегічного плану за 2022 рік, потрібно відзначити наступне. ДПС України спрямовано відповідні пропозиції із наведених вище цілей до Міністерства фінансів України, у результаті чого:

– прийнято наказ МФУ від 17.05.2022 № 143 «Про внесення змін до форми податкової декларації про майновий стан і доходи та Інструкції щодо заповнення податкової декларації про майновий стан і доходи»;

– з метою протидії детінізації економіки та мінімізації сплати податків і зборів до бюджету розроблено проєкт Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо посилення контролю за повнотою оподаткування доходів фізичних осіб». Законопроєктом пропонується запровадити контроль за витратами фізичних осіб, який здійснюється контролюючими органами для встановлення відповідності розміру понесених фізичною особою витрат, розміру отриманих нею доходів (непрямий метод контролю);

– прийняття наказу МФУ від 28.09.2022 № 303 «Про затвердження Змін до Порядку взаємодії органів Державної казначейської служби України та органів Державної податкової служби України в процесі виконання державного та місцевих бюджетів за доходами та іншими надходженнями», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 12 жовтня 2022 р. за № 1226/38562 від 10.05.2022;

– в обліковій системі ДПС запроваджено КАТОТТГ;

– облікові процеси підсистеми «Облік платежів» ІКС «Податковий блок» переведено на рівень територіальних органів з прив'язкою до КАТОТТГ.

З метою виконання цілей з досягнення 100-відсоткового забезпечення подання податкових декларацій фізичними особами за допомогою електронних сервісів відповідними структурними підрозділами ДПС України взято участь у розробленні заявок на удосконалення програмного забезпечення інформаційно-комунікаційної системи «Електронний кабінет» щодо впровадження нових та удосконалення наявних е-сервісів.

В рамках реалізації заходів щодо удосконалення підходів та процедур податкових перевірок, зокрема запровадження автоматизації процесу проведення камеральних перевірок податкових декларацій (розрахунків) платника податків, вжито таких заходів:

– розроблено проєкт наказу ДПС «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації та проведення камеральної перевірки податкової декларації про майновий стан і доходи», та узгоджено зі структурними підрозділами ДПС;

– після затвердження зазначеного наказу запланована заявка з автоматизації процесу проведення камеральних перевірок податкових декларацій (розрахунків) платника податків, напрямків моніторингу повноти та перевірки результативності їх проведення;

– розроблено та надано на розгляд структурним підрозділам ДПС проєкт Заявки на доопрацювання програмного забезпечення ІКС «Податковий блок» в частині автоматичного формування розрахунку

штрафних фінансових санкцій за неподання / несвоєчасне подання податкової звітності у відповідності до пункту 120.1 статті 120 Податкового кодексу України, за результатами розгляду якої структурними підрозділами надано відповідні пропозиції.

Виконання заходу можливе після набрання чинності змін до ПКУ в частині удосконалення (автоматизації) процедури проведення камеральних перевірок.

Прийнято наступні нормативно-правові акти:

– наказ Міністерства фінансів України від 25.08.2022 № 259 Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 30 жовтня 2017 року № 892 «Про затвердження форми Акта про встановлення факту ведення нерезидентом господарської діяльності через постійне представництво на території України без взяття на податковий облік». Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 07 вересня 2022 року за № 1018/38354.

– наказ Міністерства фінансів України від 01.11.2022 № 360 «Про затвердження Порядку проведення перевірки контролюючої особи». Зареєстровано у Міністерстві юстиції України 18 листопада 2022 року за № 1432/38768.

Реалізовані заходи за 2022 рік представлені схематично на рис. 2.

Рисунок 2 – Заходи ДПС України за 2022 рік з вдосконалення досліджуваних напрямів роботи

Джерело: складено автором на основі узагальнених даних.

Таким чином, з наведеного аналізу індикаторів успішності ДПС України з досліджуваних напрямів роботи, потрібно відмітити їх відносно тривалу процедуру затвердження, що передбачає такі етапи, як: розробка – погодження – доопрацювання – направлення для затвердження – участь у представленні у комітетах ВРУ (у разі ініціативи законопроекту) – прийняття сесією ВРУ – підписання – набрання чинності. У цьому зв'язку, подібні цілі мають стратегічний характер та передбачені до реалізації на період до 2024 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження місії та Стратегічного плану Державної податкової служби України на 2022-2024 роки : наказ ДПС України від 21.11.2021 № 965. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0965912-21#n7>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755 VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Некраса Ганна Сергіївна,
здобувачка групи ФАБ-19-1
Науковий керівник:
Калита Т. А.,
канд. екон. наук

АНАЛІЗ ЗМІН У ПОДАТКОВІЙ ПОЛІТИЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах війни для забезпечення можливості України виконувати свої державні функції значною мірою залежить від ефективності податкової політики. Адже податки відіграють ключову роль, в наповненні державного бюджету, та впливають на всі сфери суспільного життя та забезпечення функціонування країни.

Слід зазначити, що з початку розгортання повномасштабної війни на значній території вітчизняний бізнес перебуває у дуже складній фінансовій ситуації. Парламент України ухвалив суттєві зміни до законодавства, що передбачають значне послаблення оподаткування для бізнесу на період воєнного стану.

Воєнний стан – це період невизначеності і зростаючих ризиків для всіх бізнесів. Влада вживає низку заходів для мінімізації негативних наслідків. Проте інколи ці заходи занадто радикальні й не до кінця продумані. Від цього страждає податкова визначеність, а з нею і передбачуваність не тільки для платників податків, а й для контролюючих органів.

З 1 квітня 2022 року фізичні особи-підприємці та юридичні особи, в яких протягом попереднього календарного року обсяг доходу не перевищує 10 мільярдів гривень, мають можливість перейти на сплату єдиного податку третьої групи за ставкою 2 % із урахуванням таких особливостей [1]:

- до таких платників єдиного податку не застосовуються будь-які обмеження щодо кількості найманих працівників;
- платники єдиного податку не є платниками ПДВ;
- податкові зобов'язання сплачуються щомісячно до 15 числа за підсумками попереднього місяця;
- податкова звітність подається щоквартально у строки, передбачені для квартальної звітності.

Для переходу на спрощену систему оподаткування платник податків має подати заяву до контролюючого органу. Після припинення або скасування воєнного стану платник податків автоматично переходить на систему оподаткування, яку він використовував до застосування єдиного податку за ставкою 2 %, з початку наступного календарного місяця.

Нові правила стануть очевидною перевагою для тих платників, які сплачували єдиний податок 3 групи і до 1 квітня 2022 року, оскільки новий формат податку фактично відмінняє встановлені ліміти щодо виручки та знижує ставку податку з 5 % до 2 %. Цією новацією може скористатись абсолютна більшість компаній в Україні, крім тих, які здійснюють діяльність у сфері азартних ігор, обміну іноземної валюти, продажу підакцизних товарів та видобутку корисних копалин, а також компаній фінансового сектору та нерезидентів.

Ще одна зміна стосується фізичних осіб підприємців (ФОП), а саме платників єдиного податку першої та другої групи, сплата єдиного податку стає добровільною. Вказані платники, які виявили бажання не сплачувати єдиний податок, у період воєнного стану не заповнюють декларацію за вказаний період.

ФОП (зокрема платники єдиного податку), особи, які провадять незалежну професійну діяльність, та члени фермерського господарства мають право не нараховувати та не сплачувати ЄСВ за себе.

На період дії правового режиму воєнного стану платники ПДВ можуть відображати податковий кредит із ПДВ лише на основі первинних документів, складених відповідно до вимог закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», без реєстрації відповідної податкової накладної або розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних поставальником.

Протягом 6 місяців з дати припинення або скасування воєнного стану платники ПДВ зобов'язані уточнити суму свого податкового кредиту з ПДВ відповідно до даних Реєстру.

Враховуючи зміни показники бюджету за квітень показали очікуване скорочення надходжень від ПДВ. Натомість за податком на прибуток підприємств план було перевиконано майже втричі через авансові платежі бізнесу.

Також, варто зазначити, що за перші 4 місяці 2022 року податкові надходження місцевих бюджетів є більшими, ніж за аналогічний період минулого року. За даними податкових органів, у січні-квітні

місцеві бюджети отримали 110,3 млрд грн податкових платежів [2]. Це на 9,8 млрд грн або на 9,7 % більше аналогічного показника 2021 року, що передусім пов'язано з тим, що:

- податковими пільгами, що мали негативний вплив на місцеві бюджети, скористались не всі платники (наприклад, ФОП 1-2 групи часто продовжують сплачувати податки, незважаючи на те, що мають можливість цього не робити під час воєнного стану);

- вони отримали непланові надходження через перехід підприємств на нову систему спрощеного оподаткування;

- деякі платники сплатили податки наперед;

- збільшенням виплат правоохоронцям сприяло вищим доходам від ПДФО в окремих місцевих бюджетах.

Варто зауважити, що ситуація з надходженнями до державного та місцевих бюджетів залишатиметься непрогнозованою доки триватиме війна, оскільки активи підприємств атакують/руйнують, і у компаній знижується ліквідність.

Крім того, знижено низку ставок інших податків, наприклад, акцизу. На період до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України, встановлено нульову ставку акцизного податку на окремі види пального: бензини моторні, важкі дистиляти (газойль), скраплений газ (пропан або суміш пропану з бутаном) та інші гази, бутан, ізобутан. А також, на період воєнного стану операції із ввезення і постачання на територію України бензинів, дизельного пального, скрапленого газу, а також нафти оподатковуватимуться ПДВ за ставкою 7 %.

На жаль, не обійшлося і без норми, яка, може негативно позначитися на діяльності суб'єктів господарювання і вже наразилася на шквал критики з боку експертів. Так, з урахуванням змін, внесених Законом № 2260, податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються, крім [1]:

- камеральних перевірок (декларацій, до яких подано заяву про повернення суми бюджетного відшкодування ПДВ.);

- документальних позапланових перевірок, що проводяться на звернення платника податків;

- фактичних перевірок (проводяться щодо дотримання норм законодавства з питань регулювання обігу готівки, порядку здійснення платниками податків розрахункових операцій, ведення касових операцій, наявності ліцензій, свідоцтв, у тому числі про виробництво та

обіг підакцизних товарів, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин із працівниками).

Отже, на сьогоднішній день урядом України зроблено велику кількість кроків та рішень для зменшення негативного впливу військових дій на макроекономічну ситуацію в країні. Влада почала робити ряд кроків, щодо підтримки бізнесу, які сприятимуть ефективній роботі підприємств в умовах війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану : Закон України від 12.05.2022 № 2260-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text>

2. Виконання доходів місцевих бюджетів / Міністерство фінансів України. URL : <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhativ>

3. Ізмайлов Я., Єгорова І., Томчук Ю. Удосконалення податкової системи як складової міжнародної безпеки України. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32, № 2. С. 82–89.

Нестерчук Юлія Юріївна,
здобувачка групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Тучак Т. В.,
канд. екон. наук

ПРАГМАТИКА ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ НА ОСНОВІ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ ВІДБОРУ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

Важливим недоліком вітчизняного податкового контролю є недостатня чіткість та взаємоузгодженість його нормативно-правового забезпечення, що призводить, серед іншого, до надлишкового витрачання бюджетних коштів на проведення контрольних заходів, неповного і несистемного охоплення об'єктів контролю. Зокрема, перешкодою оперативному передбаченню та упередженню порушень податкового законодавства є недосконалість ризик-орієнтованої системи відбору платників податків до перевірок в силу неузгодженості практичного застосування податковими органами Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків, затвердженого Наказом Мінфіну № 524 [1] в частині вимог щодо віднесення суб'єктів господарювання до одного з трьох ступенів ризику здійснення господарської діяльності (високого, середнього чи незначного) та періодичності проведення планових заходів державного контролю.

Аналіз практики здійснення податкового контролю в Україні дав можливість констатувати про те, що впровадження ризик-орієнтованої системи відбору платників податків для перевірок не значно вплинуло на покращення ситуації в системі податкового контролю. Головною причиною такої незмінності є те, що на практиці планові податкові перевірки становлять лише невелику частину усіх перевірок податкових органів, а решта потрапляють до різних категорій позапланового контролю. Підтвердженням цього, є показники контрольних-перевірочної роботи фізичних осіб та юридичних осіб в частині правильності обчислення, повноти і своєчасності сплати податку на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного соціального

внеску упродовж 2017–2022 рр. (табл. 1). Поряд з скороченням кількості проведених планових перевірок майже у 2 рази спостерігається зростання позапланових перевірок майже у 4,5 рази, тобто з 7 985 у 2017 р. до 36 284 у 2021 р. Зокрема, показник співвідношення планових перевірок до позапланових за період дослідження зменшився з 0,52 до 0,07.

Таблиця 1 – Інформація щодо контрольно-перевірочної роботи фізичних осіб та юридичних осіб в частині правильності обчислення, повноти і своєчасності сплати ПДФО, ВЗ та ЄСВ упродовж 2017–2022 рр.

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	січень-липень 2022
Кількість перевірок (результати яких узгоджено), всього, у т.ч.:	12 121	18 085	16 571	20 306	38 847	4 699
кількість проведених планових перевірок	4 136	4 631	3 744	1 117	2 563	416
кількість проведених позапланових перевірок	7 985	13 454	12 827	19 189	36 284	4 283
Показник співвідношення планових перевірок до позапланових	0,52	0,34	0,29	0,06	0,07	0,10

Джерело: складено автором за даними Державної податкової служби України.

Варто відмітити, що у встановлених для ДПС України КРІ на 2017–2021 р. такого показника як співвідношення між плановими та позаплановими (за ініціативи податкової) перевірками не було. Отже, можемо припустити, що ДПС України та Мінфін наразі не вважають такі дані важливими, а, відтак, цілком імовірно, що їх не відслідковують. Вважаємо доцільним встановлення для ДПС України КРІ щодо співвідношення між кількістю планових та позапланових перевірок платників у звітному періоді та передбачення поступового збільшення кількості планових перевірок та зменшення позапланових. Це дозволить в майбутньому оцінити якість ризик-орієнтованого підходу.

Крім того, зазначимо, при належному впровадженні ризик-орієнтованої системи відбору платників податків для контролю перевірки податкових органів зазвичай охоплюють не більше 5-10% підприємств у країнах ЄС [2]. Отже, ситуація, що склалась у вітчизняній

податковій системі (охоплення підприємств податковим контролем у 2020 р. становило: фактичними перевітками – 18 %, документальними – 20 %) [3], свідчить про проблеми у плануванні податкового контролю та практичній реалізації ризик-орієнтованого підходу до складання планів-графіків проведення перевіток, недосконалу систему звітування та інформування.

Разом зі збільшенням кількості перевіток щодо правильності обчислення та сплати ПДФО, ВЗ та ЄСВ зростає їх результативність (рис. 1). Якщо у 2020 р. за усіма перевітками було донараховано 924 млн грн, то за 2021 рік майже 1 530 млн грн, тобто майже у 1,9 рази, або на 741 млн грн.

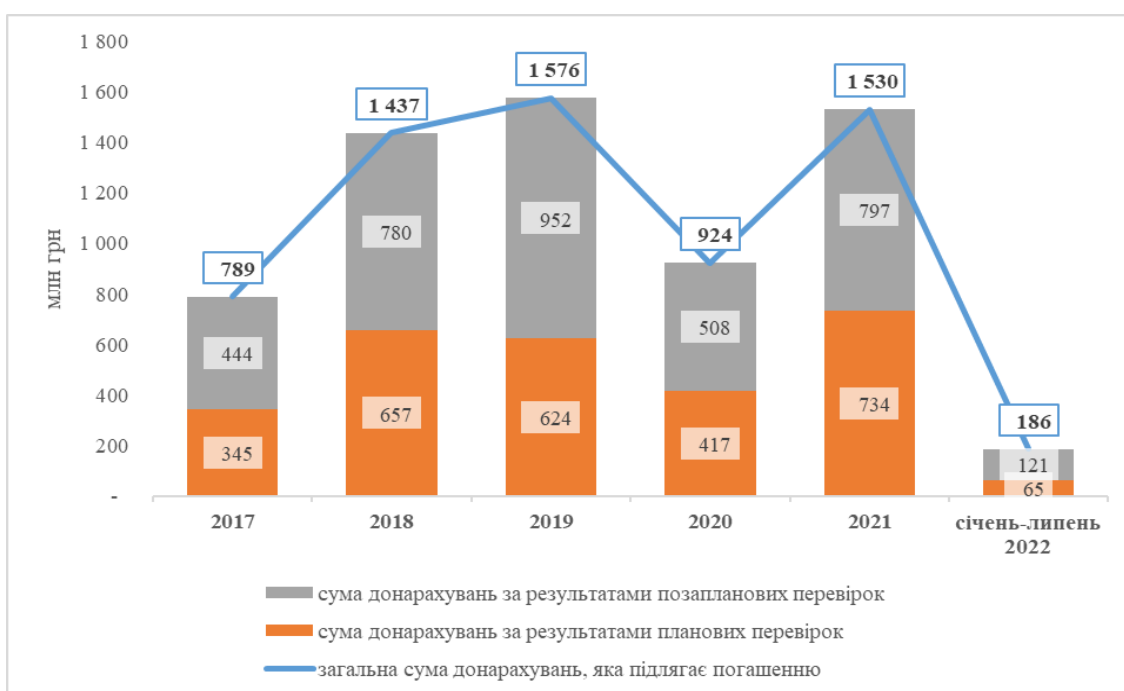

Рисунок 1 – Загальна сума донарахувань з ПДФО, ВЗ та ЄСВ за актами планових та позапланових перевіток, яка підлягає погашенню, упродовж 2017–2022 рр.

Джерело: складено автором за даними Державної податкової служби України.

Отже, можна сказати, що головна мета податкового контролю в Україні, яка розкривається в постійному прагненні наповнити дохідну частину державного бюджету, реалізується переважно таким чином: перевірки → виявлення недоїмки, нарахування штрафів, пені → заходи щодо сплати платниками податків донарахованих сум у відповідні бюджети. Втім на сьогодні не можна не відзначити невтішну картину у сфері оподаткування – величезні суми ненадходжень до бюджету за результатами податкових перевіток та інших заходів контролю і, як

наслідок, збільшення обсягу податкового боргу та його списання боржникам як безнадійного. Отже, згодом податковий борг набуває статусу «безнадійного» і списується без отримання жодних надходжень (протягом 2017-2021 рр. унаслідок списання контролюючими органами безнадійного податкового боргу до державного бюджету не надійшло більше 32 млрд. грн.) [4]. Це прямо вказує на погіршення платіжної дисципліни платників податків.

Не можна не відмітити й про рівень скасування донарахованих грошових зобов'язань за результатами адміністративного, судового оскарження актів перевірок, що свідчать про необґрунтовані донарахування, неналежну організацію роботи територіальних органів та дієвого контролю ДПС України. Зокрема, у 2021 р. за результатами адміністративного оскарження ППР, прийнятих за матеріалами перевірок, протягом 2021 р. по 480 ППР скасовано грошових зобов'язань на суму 1 554 млн грн [5]. Основними причинами здійснених скасувань є: неоднозначне тлумачення податкового законодавства (по 64 ППР скасовано 553,4 млн грн або 35,6 %); надання платником додаткових документів при проходженні процедури адміністративного оскарження (по 38 ППР скасовано грошових зобов'язань на суму 494,4 млн грн або 31,8 %); неправильне визначення розміру та застосування суми штрафних (фінансових) санкцій (по 124 ППР скасовано грошових зобов'язань на суму 275,6 млн грн або 17,7 %); неякісне проведення перевірки та недоведення встановлених порушень (по 133 ППР скасовано грошових зобов'язань на суму 170,1 млн грн або 11,0 %); інше (по 121 ППР скасовано грошових зобов'язань на суму 60,5 млн грн або 3,9 %) [5].

Про низьку якість матеріалів та висновків актів перевірок державних органів контролю вказується і в роботах низки дослідників. Так, аналізуючи діяльність податкових органів, окремі спеціалісти вказують на негативну статистику розгляду адміністративних скарг на користь платників податків (менше 10 %) та на те, що більше 70 % донарахованих сум за результатами податкових перевірок оскаржуються платниками податків в адміністративному та судовому порядку. В цілому ж бюджетно-податкова політика України у середньостроковій перспективі характеризується як непередбачувана [6].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зауважити, що показники контрольно-перевірочної діяльності податкових органів свідчать про значне зменшення кількості перевірок упродовж 2017–2021 рр., що є

показником підвищення ефективності запровадженого ризик-орієнтованої системи контролю. Проте, дана статистика, на жаль, не підтверджується свідченнями самих платників податків. Усталена судова практика показує про необґрунтованість віднесення суб'єктів господарювання до плану-графіку податкових перевірок. Незважаючи на доволі значні кроки у напрямку застосування ризик-орієнтованого підходу до податкових перевірок, на даний момент залишається висока ймовірність того, що навіть цілком нормально працююче підприємство може потрапити до плану-графіку перевірок через погіршення показників інших підприємств тієї ж галузі. Цим порушується принцип мінімізації втручання у бізнес сумлінних платників податків.

Отже, нині в системі податкового контролю діючі фіскальні підходи не працюють ефективно та потребують подальшого вдосконалення і, в першу чергу, в частині спрощення податкового адміністрування шляхом впровадження ризик-орієнтованої системи податкових перевірок. В цьому контексті для підвищення ефективності застосування системи аналізу та управління ризиками при здійсненні податкових перевірок доцільним є: удосконалення роботи структурних підрозділів ДПС України в напрямі поліпшення аналітичної складової їх роботи і наповнення профілями ризиків; розвиток інформаційно-технічного забезпечення, який визначає ступінь ефективності системи управління ризиками; подальша інтеграція наявних баз даних податкових органів та баз даних інших органів державної влади, міжнародних організацій; впровадження системи попереднього інформування як чинника підвищення ефективності функціонування системи управління ризиками; удосконалення системи електронного декларування. Оскільки, немає практичного способу звести ризики фіскального контролю до нуля, проведення їхнього постійного моніторингу дасть змогу на найбільш ранній стадії отримати інформацію про можливі випадки порушення фіскального законодавства та відповідно реагувати на них, передбачати і випереджати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків : наказ Міністерства фінансів України від 02.06.2015 № 524. URL : <https://www.tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/nakazi/69562.html>

2. Мельник М. І., Лещух І. В. Податковий контроль в Україні: проблеми та пріоритети підвищення ефективності : монографія. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України», 2015. 330 с. URL : <http://ird.gov.ua/irdp/p20150301.pdf>

3. Публічний звіт ДПС 2020 / Державна податкова служба України. 2021. URL : <https://tax.gov.ua/data/files/254936.pdf>

4. Динаміка податкового боргу / офіційний сайт Державної податкової служби України. URL : <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg>

5. Звіт про виконання Плану роботи Державної податкової служби України на 2021 рік / Державна податкова служба України. 2022. URL : <https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/396505.html>

6. Артюх О. В. Податковий аудит у системі фінансового контролю : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 412 с.

Пельовін Ярослав Владиславович,
здобувач групи ОПБ-22-5с
Науковий керівник
Панура Ю. В.,
канд. екон. наук

ДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

Податки є одним із головних важелів впливу на фінансово-господарські результати діяльності підприємства та доходи бюджету. За допомогою раціональної податкової політики можна проводити структурні зміни у національному господарстві, розвивати нові сфери виробництва. Формуючи свою податкову політику, держава за допомогою збільшення або зменшення державних обсягів податкових надходжень, зміни форм оподаткування та податкових ставок, тарифів, звільнення від оподаткування окремих галузей виробництва, територій, груп населення може сприяти зростанню чи спаду господарської активності, створенню сприятливої кон'юнктури на ринку, умов для розвитку пріоритетних галузей економіки, реалізації збалансованої соціальної політики. Використовуючи ті чи інші податкові пільги, держава регулює пропорції в економічній структурі виробництва й обміну, пропорції в розвитку продуктивних сил [1, с. 1].

Першими ж джерелами податків були оподатковувані базові цінності: земля, худоба, раби. І самі податки були «прямими», справлялися безпосередньо з громадян, що одержують прибуток від майна. Приклад для організованої податкової системи була і податкова система Римської імперії.

Й. М. Кулішер казав: «війна породила на світ податки, спочатку тимчасові, потім, з появою постійного війська, і постійні. Сучасна армія і сучасна податкова система – сіамські близнюки, нерозривно спаяні, нерозлучні, неподільні».

Адам Сміт наголошував у четвертому принципі на скороченні відстані між казною і платником, завдяки чому повинні скоротитись витрати, спричинені процесом збирання податків. Адже чим більше буде витрачено при стягненні податку (на утримання спеціального апарату та ін.), тим менше залишиться фіску державі. Тому держава зацікавлена у виконанні цього принципу виходячи зі своїх власних потреб [2, 8].

Загалом податки є сплатою однієї частини майна, за упевненість у безпеці іншого свого майна та комфорті життя. А тому вони є обов'язковою складовою будь-якої держави. Але як і в будь-якій системі, в податковій системі також є певні проблеми. А саме в Україні на сьогодні:

- Недосконалість та нестабільність законодавства. Податкове законодавство має схожість з європейським законодавством, але тільки в назвах податків. Неоднозначність тлумачення податкового законодавства негативно впливає на діяльність суб'єктів господарювання, знижує привабливість національної економіки для іноземних інвесторів.

- Система митно-тарифного регулювання не дозволяє оперативно реагувати на зміни кон'юнктури світового ринку, а також на торговельних режимів в інших державах та структури економіки в Україні.

- Складна система адміністрування (середній час витрачений на підготовку, подання звітності та сплати податків в Україні складає 350 год., у той час як у середньому по Європі і Центральній Азії 232,7 год.). витрати на адміністрування окремих податків вищі, ніж доходи бюджету, отримані під час їх збирання.

- Витрати на адміністрування окремих податків вищі, ніж доходи бюджету, отримані під час їх збирання.

Отже з усього виходить, що податки є важливою складовою держави, і в той же час складною системою що потребує корегувань.

На рахунок не чіткості формувань, я вважаю доцільним їх прибрати за допомогою або зміни самих законів, або додатків з поясненнями цих законів, що усунуть неоднозначність. Є важливий фактор, що не тільки може, а й заважає цьому – люди.

Саму систему адміністрування необхідно вдосконалити для чіткого й простого розуміння її як платником податків, так і сторони що їх стягує. Це буде забезпечить по-перше ясність (що й для чого необхідно), по-друге легкість, а відповідно привабливість податків. Додатково має бути відсутня корупція (повністю усунути це явище не вдасться, через людський фактор, але звести його до мінімуму), що також буде позитивним фактором для платників податків.

Підсумовуючи ми бачимо важливість та необхідність податків у житті держави. Без їх сплати, держава не зможе захистити свої кордони, забезпечити нормальне життя громадянам тощо. Але ми знаємо

що є певні проблеми у роботі з податками. Деяким з них ми приділили увагу та розібрали їх. Основною складністю/проблемою у адмініструванні податків є людина. Саме людина хоче або не хоче сплачувати податки. Людина пише закони так, що їх двозначно трактують, в кінці-кінців саме люди займаються хабарництвом. Не система, а люди. Отож для покращення податкової системи, доцільним є зміна свідомості людей, але кому це вигідно?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податки як інструмент вирівнювання фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/63.pdf
2. Історія податків та оподаткування в Україні. URL : https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/istoria_podatkiv_pavlenko.pdf
3. Основні недоліки податкової системи України. URL : <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/57.pdf>

Перчук Олександр Сергійович,
здобувач групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Тучак Т. В.,
канд. екон. наук

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ НА ДОХОДИ БЮДЖЕТІВ

Історичний період податкового регулювання до 2002 року є малоінформативним в цілях дослідження фіскальної ефективності через: гіперінфляцію, яка мала місце в 1991-1995 роках; збереження більшості ознак радянської моделі оподаткування персональних доходів; процес становлення вітчизняної податкової системи та пошук вектору пріоритетів податкової політики (фіскальна ефективність податку складала 1,9-2,9 % ВВП). Отже, дослідження фіскальної ефективності здійснимо для періоду 2002-2020 роки.

Впродовж обраного періоду, частка податку на доходи фізичних осіб в структурі ВВП країни в цілому постійно зростала, за низкою виключень, зокрема зниження відбулося:

у 2004 році (з 5,1 % ВВП до 3,8 % ВВП), тобто після запровадження пропорційної ставки податку;

у 2010 та 2011 роках (через обвал гривні та введення ПКУ);

у 2014 році (з 5,0 % ВВП до 4,8 % ВВП) через початок воєнних дій на Донбасі, у 2018-2019 роках (можливо через зміну політичної влади в країні).

В цілому, фіскальний ефект від запровадження пропорційної ставки податку (13 %) прослідковуємо дещо пізніше. Надходження від ПДФО в структурі доходів зведеного бюджету України до 2003 року складала близько 17-18 %, а протягом трьох перших років з моменту введення в дію Закону № 889-IV таке співвідношення упало на 4-5 в.п. Тобто внаслідок переходу до пропорційного оподаткування доходів від заробітної плати за ставкою 13 % та запровадженню ряду пільг, відзначаємо різке скорочення частки податку на доходи фізичних осіб у ВВП та в загальній структурі доходів зведеного бюджету у 2004 році.

Фіскальна ефективність податку поступово відновлюється вже з наступного року реформи, а явні результати річного росту надходжень від податку на доходи фізичних осіб зафіксовано з 2005 року. Абсолютний приріст надходжень від ПДФО за 2005 рік, у порівнянні з 2003 роком склав 3,8 млрд грн або 28,1 %, в 2010 році такий ріст склав аж 37,4 млрд грн або 376,8 %. Навіть скоригувавши суму надходжень на індекс інфляції, отримаємо досить вражаючу цифру – 34,2 млрд грн або 373,7 %.

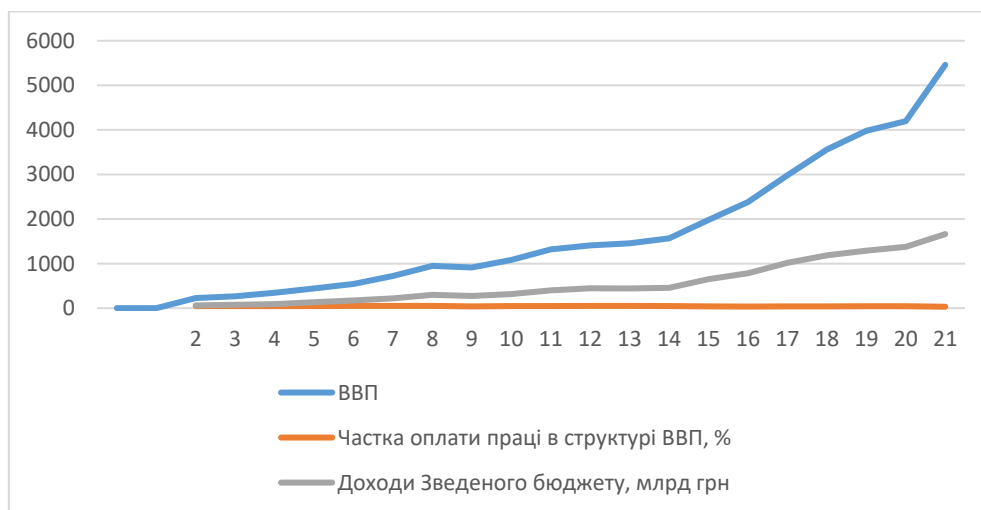

Рисунок 1 – Співставлення динаміки обсягів ВВП, частки оплати праці в його структурі, доходів зведеного бюджету
Джерело: побудовано автором на підставі зведених даних [3].

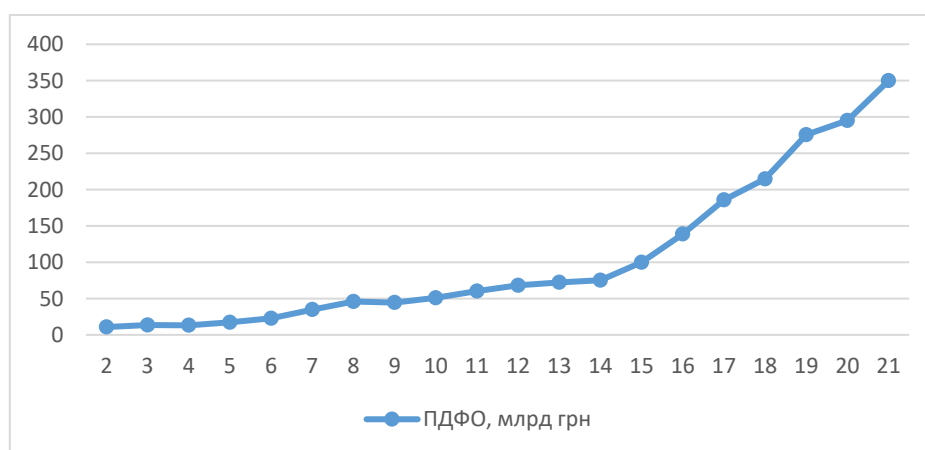

Рисунок 2 – Динаміка надходжень ПДФО за період 2002–2021 рр.
Джерело: побудовано автором на підставі зведених даних [3].

Прийняття ПКУ та запроваджені ним новації в оподаткуванні, очевидно, мали на меті збільшити як надходження до бюджету, так і податкове навантаження на осіб з високими доходами (малопрогресивна ставка), тобто тих, хто здатен платити більше і не втратити

можливостей до заощадження. Однак, точно можна говорити лише про досягнення першої з них. Так, номінальні надходження від ПДФО до зведеного бюджету України за час дії ПКУ зросли більш ніж у 5,5 раза (із 51,0 млрд грн на початок 2011 року до 295,1 млрд грн на кінець 2020 року), а особливо різке їх зростання спостерігалось з 2015 року. Позитивна динаміка була забезпечена не тільки ліберальною політикою оподаткування доходів, а й розширенням бази податку.

Середньорічний темп росту сукупних надходжень від ПДФО:

у 2011–2014 роках склав 10 %;

у 2015-2017 році - вже 35,2 %;

з 2018 року – дана величина є нестабільною.

Варто відзначити, що анексія Криму та початок збройного конфлікту на Сході України, з якими пов'язано помітне скорочення кількості платників податку, не суттєво відбилися на коливанні податкових надходжень та їх ролі в структурі ВВП та зведеного бюджету. Втім, можливо саме шляхом збільшення податкового навантаження на доходи населення (підвищення ставок податку, введення нових об'єктів оподаткування), вдалось запобігти різкої втрати в надходженнях податку.

Вжиттям ряду зазначених заходів протягом 2011-2015 рр. не тільки вдалось зберегти останні на рівні, попередніх періодів, а й забезпечити майже щорічне зростання даного показника.

У 2015-2020 роках фіскальна роль зазначених новацій підсилювалась, з 2014 року по 2020 рік суми від нових об'єктів оподаткування (пенсії, депозити та військовий збір) зросли в 6,2 раза (з 4,7 до 29,3 млрд грн) (табл. 1).

Таблиця 1 – Фіскальні ефекти від введення військового збору та розширення бази оподаткування ПДФО

Показники		2013	2014	2015	2020
Надходження ПДФО до Зведеного бюджету за (КБК 11010000), млн грн, у т. ч.:		72 151	75 202	99 983	295 107
ПДФО від оподаткування пенсій, млн грн		0	21,7	1 085	3,1
ПДФО від доходу у вигляді процентів, млн грн		0	2 126	8 218	5 415
Військовий збір, млн грн		0	2 535	9 154	23 929
Разом додаткові надходження ПДФО в результаті змін у податковому законодавстві	млн грн	0	4 682,7	18 457	29 247,1
	% до надходжень від ПДФО	-	6,2	18,4	9,9

Джерело: узагальнено автором на основі [2].

Найбільший фіскальний ефект спостерігається саме щодо військового збору, що суттєво впливає на динаміку росту загального обсягу надходжень від ПДФО. Зростання надходження 2015 р. у порівнянні з 2014 р. на 24,8 млрд грн, то 26,7 % забезпечене саме військовим збором (6,6 млрд грн) (табл. 1). У 2019-2020 рр. цей показник значно знизився і становив близько 7,7 %.

Сьогодні частка нових податків і зборів в податкових надходженнях від ПДФО у зведеному бюджеті хоч і має тенденцію до зростання та по факту виконання зведеного бюджету у 2020 році прослідковуємо спадну тенденцію їх ролі в загальній структурі податку за КБК 11010000 «Податок та збір на доходи фізичних осіб». При цьому потрібно пам'ятати, що військовий збір та ПДФО з процентів за депозитами надходять виключно до Державного бюджету України.

На противагу надходженням від військового збору, надходження ПДФО з процентів за депозитами знижується, а фіскальний ефект від оподаткування пенсій в кінці 2020 року взагалі нівельовано (всього 3,1 млн грн проти навіть 21,7 млн грн у 2014 році).

Ефективність від податку на доходи від депозитів в Україні відносна, що пояснюється зменшенням його надходжень до зведеного бюджету за період 2015-2018 року на 36 % (з 8,2 млрд грн у 2015 році до 5,3 млрд грн у 2018 році) у зв'язку зі зниженням річної середньозваженої інтегральної ставки за строковими депозитами на 39 % (до 8,4 % річних) [13]. Вплив банківських ставок на бюджетні надходження був настільки сильний, що його не змогло компенсувати навіть 19 % зростання обсягу розміщених домогосподарствами коштів на депозитах (з 437,2 млрд грн у 2015 році до 491,7 млрд грн у 2018 році).

По факту виконання зведеного бюджету України за 2020 рік тенденція зберігається, зафіксовано незначний ріст податкових надходжень від даної групи доходів (+1,15 млрд грн у порівнянні з 2018 роком) [6]. Це свідчить про скорочення обсягів депозитів у банках, а отже, опосередковано про зниження реального рівня життя населення та/або зниження рівня довіри до банківської системи.

Отже, фіскальна ефективність податку на доходи фізичних осіб пов'язана не тільки зі зміною елементів податку та інструментів податкового механізму, а значною мірою корелюється з величиною податкової бази (перше значне зростання розмірів мінімальної заробітної плати відбулось 01 січня 2017 року, що сприяло підвищенню рівня мінімальних доходів громадян країни), втім як і від добровільності та прозорості сплати податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статистична інформація / офіційний вебсайт Державного комітету статистики України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html
2. Звітність / офіційний вебсайт Державної казначейської служби України. URL : <https://www.treasury.gov.ua>
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/Zvit_%D0%86_%D0%86%D0%86_2021_%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf
4. Скільки українці сплатили податків з депозитів. URL : <http://cost.ua/news/716-skilky-ukrayintsi-splatyly-podatki-za-depozyty>
5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Про податок з доходів фізичних осіб : Закон України від 22.05.2003 № 889-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-15>

Петренко Анастасія Станіславівна,
здобувачка групи ФБі-21-1
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

ПРОБЛЕМИ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

У сучасних умовах податок на прибуток підприємств на сьогодні є чи не одним із найважливіших прямих податків податкової системи України. Це зумовлено тим, що одним із найважливіших факторів економічного зростання країни є активна діяльність підприємств. Зазвичай підприємства прагнуть максимізувати свій прибуток, але це є можливим лише за оптимізованої системи податку на прибуток. Удосконалення системи оподаткування українських підприємств суттєво вплине на наповнення державного бюджету, інвестиційно-інноваційну діяльність підприємств, а головне на подальший розвиток підприємництва. У сучасних умовах актуальним є встановлення оптимального рівня оподаткування та розподілу податкового тягаря підприємств.

Податок на прибуток є одним із основних податкових інструментів регулювання підприємницької діяльності та одним із основних бюджетоутворюючих податків.

Метою даного дослідження є розкриття ролі податку на прибуток підприємств у податковій системі України, знаходження шляхів та методів для вдосконалення справляння даного виду податку.

Нині, стратегічним завданням управління держави є забезпечення ефективного механізму її функціонування, щоб державна казна наповнювалась і, при цьому, не здійснювався тиск на розвиток бізнесу. Прибуткове оподаткування підприємств спричиняє серйозний вплив на розвиток підприємництва, оскільки воно може як стимулювати, так і дестимулювати його розвиток. Застосування ефективної системи справляння податку на прибуток підприємств за умови забезпечення гарантії надійності обліково-аналітичної інформації дозволить учасникам податкової системи приймати ефективні управлінські рішення щодо формування, повноти та своєчасності справляння податку на прибуток [2, 90].

Останніми роками податок на прибуток підприємств України займає четверте місце за обсягом надходжень до державного бюджету після податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб та акцизного податку. Водночас фіскальне значення податку на прибуток підприємств також має стійку тенденцію до зниження.

Зараз механізм оподаткування підприємств податком на прибуток зазнав суттєвих змін, які покликані на зближення податкового і бухгалтерського обліку, а також спрощення облікових процедур. Позитивними моментами нововведення до Податкового кодексу України є наступне:

1) скасовано низку обмежень по врахуванню витрат (скасовуються обмеження витрат на: навчання, маркетинг, рекламу, відрядження та інше);

2) максимально наближено податковий облік з бухгалтерським для платників з річним доходом до 20 млн. грн.;

3) для платників з річним доходом до 20 млн. грн. встановлено податковий період – календарний рік;

4) відмінено сплату щомісячних авансових внесків.

У цілому введені зміни у частині реформування податку на прибуток сприятимуть спрощенню форм податкової звітності з цього податку, зменшенню витрат ресурсів платниками податків на формування такої звітності. Проте зміни в оподаткуванні податком на прибуток вітчизняних підприємств вимагають відповідних змін у веденні податкового обліку, зокрема створення умов для раціональної організації обліку податкових різниць, внесення змін до облікової політики підприємства, розробку зведених реєстрів для забезпечення окремого обліку фінансових операцій, а також пошуку шляхів удосконалення окремих аспектів обліку податку на прибуток [3, с. 209].

До проблем класичної моделі оподаткування прибутку підприємств в сучасних економічних умовах України також можна віднести:

складні правила розрахунку об'єкта оподаткування (фінансовий результат як базовий показник для розрахунку об'єкта оподаткування з подальшим коригуванням на різниці – це постійний ризик претензій з боку контролюючих органів);

необхідність ведення окремого обліку податкової амортизації;

проблеми з накопиченням збитків;

агресивні схеми податкового планування, які використовуються окремими компаніями з метою уникнення оподаткування, що призводить до надмірного податкового тиску на сумлінних платників податку.

Крім того, на наше переконання, ставка податку на прибуток підприємств в Україні досить низька порівняно з іншими країнами, але це не гарантує поживлення бізнес-середовища. Чинний податок на прибуток підприємств в Україні є досить стандартним з точки зору податкової ставки та податкової бази. На думку багатьох фахівців, основними проблемами надходжень від податку на прибуток підприємств є великі збитки на ранній стадії, можливість незаконного формування та відсутність у податкових органів можливості контролювати правильність нарахування податку на прибуток підприємств. Самі по собі ці проблеми не передбачають необхідності кардинального реформування системи, і їх можна вирішити шляхом поступових реформ оподаткування та податкових органів [1].

Для ефективної дії податку на прибуток підприємств, позитивного економічного, фіскального впливу, збільшення надходжень до бюджету німецькі фахівці пропонують впровадити систему податку на виведений капітал, що передбачає зміну бази оподаткування на транзакції, що включають виплату дивідендів та інші форми «виведення капіталу» з податкової системи, а також заміну поняття прибутку з визначення прибутку згідно фінансової звітності на визначення фактичних фінансових потоків. Відповідно до законопроекту про податок на виведений капітал такі транзакції буде оподатковано за ставками 15 % для дивідендів та 20 % для інших форм виведення капіталу, як-то завищення трансфертних цін або індексація процентних ставок за кредитами від пов'язаних осіб, що часто є ефективними формами ухилення від сплати податку. Ця система суттєво відрізняється від чинної системи податку на прибуток підприємств, оскільки база оподаткування складається з транзакцій з неплатниками податку на виведений капітал, та не використовує більш комплексну базу оподаткування, яку розраховують на основі фінансової звітності [2, с. 95].

Незважаючи на позитивний досвід розвинутих країн, розвиток вітчизняної системи оподаткування податком на прибуток через запровадження податку на виведений капітал не представляється можливим без державного ініціювання та підтримки. Суть такої новації зводиться до того, що держава має на нормативно-правовому рівні підтримати дану ініціативу і розробити покрокову карту послідовного переходу українських підприємств на податок на виведений капітал [2, с. 99].

При оптимізації прибуткового оподаткування підприємств може виникнути також необхідність реформування оподаткування доходів фізичних осіб та справляння податку на додану вартість з метою гармонійного поєднання у податковій системі стимулюючих та фіскальних функцій. Врегулювання проблемних питань щодо справляння податку на прибуток, дозволить підвищити податкову дисципліну платників податків, збільшити загальні податкові надходження до бюджету держави, збалансувати податкове навантаження на платників податків, підвищити ефективність податкового стимулювання суб'єктів господарювання та покращити загальний інвестиційний клімат у всіх галузях економіки [1, с. 181].

Як висновок варто зазначити, що сьогодні існуюча в Україні система оподаткування прибутку підприємств має ряд недоліків, які пов'язані як з недостатніми фіскальними властивостями цього податку, так і з необхідністю посилення його стимулюючої функції. Також було визначено, що справляння податку на прибуток підприємств постійно потребує ефективного обліку і контролю, адже він є важливою складовою наповнення державного бюджету. У сучасних умовах існує багато шляхів для вирішення даних проблем, а зарубіжний досвід дозволяє розширити даний перелік.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зайцев О. В., Могильний В. В. Проблеми оптимізації оподаткування прибутку підприємств в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Випуск 22. С. 177–182.
2. Разборська О., Сержен Я. Трансформаційні процеси справляння податку на прибуток в умовах дефіциту бюджету. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30, № 3. С. 90–100.
3. Соколовська В. В. Історичний аспект становлення податку на прибуток в Україні. *Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку та оподаткування* : тези виступів Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир, 2016. С. 206–209.

Радкевич Уляна Віталіївна,
здобувачка групи ФБД-21-2
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ

У сучасному світі під забезпеченням економічної безпеки України слід розуміти цілеспрямовану діяльність ефективних заходів державних органів, що забезпечують стійкість до зовнішніх і внутрішніх загроз. Це одна з найважливіших складових національної безпеки, що відображає вплив взаємозв'язку між економічною цілісністю країни, її військовими можливостями та національною безпекою [5].

В Україні воєнний стан визначається як особливий правовий режим, що вводиться в країні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності, її територіальній цілісності. Правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, яка встановлює перелік прав і свобод, які не можуть бути обмежені. Наприклад, рівність усіх громадян перед законом, право на житло та право на гідність [3].

У контексті подолання наслідків російського вторгнення актуальність забезпечення економічної безпеки держави, яка є одним із провідних національних пріоритетів, гарантом державної незалежності, умовою економічного розвитку та підвищення добробуту громадян, наголошується на актуальності питань, пов'язаних із подоланням наслідків російського вторгнення. Через ескалацію збройних конфліктів на всій території України загострюється боротьба за вплив на світові фінансові та енергетичні потоки, глобальна військово-політична нестабільність. Статтею 17 Конституції України визначено, що найважливішими функціями держави є захист суверенітету та територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки.

Сьогодні, за інформацією від глави Уряду Дениса Шмигала, витрати нашої держави на комплексний захист і підтримку економіки становлять близько 2 мільярдів гривень щоденно. В результаті російського вторгнення в Україну, незважаючи на підтримку держав-членів ЄС, як гуманітарну, так і фінансову, її втрати можуть перевищити трильйон доларів [1].

Основними факторами економічної безпеки країни є якісне та оптимально збалансоване виробництво економічних ресурсів. Від цього залежить рівень і тривалість життя населення, стан його здоров'я, фінансові можливості держави, рівень освіти та розвиток науки.

Соціальна складова економічної безпеки включає зростання реальних доходів населення. Це потребує створення системи моніторингу визначення рівня безробіття, розміру заробітної плати, структури та використання цих доходів, індексу освіти та розміру прожиткового мінімуму.

Далі - технологічна складова гарантує в найкоротші терміни самостійну розробку новітніх технологічних рішень. За допомогою ключових технологій підвищується самодостатність України та зміцнюється економічна безпека країни. Масове використання таких технологій сприятиме прискоренню переходу економіки до інтенсивної моделі розвитку, позитивним змінам експортно-імпоротної структури економіки України та її залежності від іноземних держав [2].

Інформаційна складова економічної безпеки передбачає порядок взаємного обміну економічною, соціальною та військовою інформацією економіки країни, її відповідних іноземних партнерів.

Нині малий бізнес не функціонує належним чином, призупиняючи економічний прогрес і розвиток суспільства. Наприклад, за місяць війни український бізнес втратив більше, ніж за два роки пандемії, але масштаби збитків важко оцінити, оскільки в країні тривають бойові дії.

За даними Нацбанку, зараз Україна втрачає 50% «невиробленого» ВВП. У найгіршому стані перебувають агропідприємства, оскільки їхній бізнес прив'язаний до конкретної території і роботу в полі чи на фермі неможливо зупинити чи відкласти на невизначений термін. Через обстріли портів російськими військами аграрії не можуть продати зерно, ціни на яке значно зросли. Крім того, багато трудящих було мобілізовано або пішло на оборону.

Найстабільнішою виявилася ІТ-галузь. Карантин добре підготував компанію до випробувань. Багато з них мали представництва за кордоном, тому деякі працівники переїхали туди після війни.

За даними ООН, до 15 березня з України виїхало майже 3 мільйони громадян, менше половини з яких – жінки працездатного віку. І велика кількість чоловіків працездатного віку була мобілізована, тому підприємства, які не можуть переїхати на нове місце, відчувають

нестачу робочої сили. Уряд також знизив податки і дозволив платити менше 20 % з обороту, лише 2-7 % ПДВ, а також скасував акцизи на нафтопродукти. Це має знизити ціни на паливо, але принесе значні збитки бюджету [6].

Експерти вважають, що підвищити рівень економічної безпеки в Україні можливо за рахунок залучення коштів донорів:

1. Репарації з РФ - домагатися вилучення золотовалютних резервів ЦБ на користь України, тому що це поверне Росію на 5-7 років назад, внаслідок чого вона не зможе швидко відновити армію та економіку після війни та санкцій, накладених на країну, що зменшить ризики нового нападу на Україну в майбутньому.

2. Благодійний (гуманітарний) донорський фонд - фонд, створений для країн, які підтримують Україну у важкий для неї час, для іноземних громадян та великих міжнародних корпорацій, які хочуть допомогти Україні некредитними коштами.

3. Пул експортно-імпортних банків і страхових представників країн-донорів. Такий пул потрібен для експорту в Україну обладнання для потреб інфраструктури та підприємств, оборонного комплексу, а також для реалізації малих проектів з відновлення інфраструктури.

4. Кошти від країн-донорів, виділені за квотою МВФ на боротьбу з COVID-19, можуть бути перераховані від країн-учасниць МВФ до НБУ частково або повністю залежно від бажання донора.

Крім того, економіці України має допомогти націоналізація майна РФ. З метою законодавчого врегулювання цього питання в Україні прийнято Закон України «Про основи примусового вилучення об'єктів власності Російської Федерації та її резидентів». [4]

Перш за все, забезпечення економічної безпеки є запорукою незалежності та самостійності держави. Для успішного функціонування економічної системи в Україні необхідно розробити регіональну стратегію, яка має ґрунтуватися на дотриманні національних інтересів та бути спрямованою на економічне зростання та добробут громади. З одного боку, глобалізація дає нові можливості для розвитку країни, а з іншого – може створювати різні загрози економічній безпеці. Завдяки правильному підходу держави до реагування на вплив глобалізації, побудови ефективного економічного порядку дасть право зміцнити поступальний розвиток України на міжнародному рівні та її конкурентоспроможність, посилити внутрішній соціально-економічний розвиток, забезпечити кращу якість життя, що в свою чергу загрожує економічній безпеці [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонувала влада і як виживає бізнес. 2022. 16 березня. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453>
2. Відповіді на поширені питання зі сфери трудових відносин в умовах воєнного часу / Міністерство економіки України. 23.03.2022. URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=10d196f4-2218-45bd-a6df-34048ce35032&title=VidpovidinaPoshireniPitanniaZiSferiTrudovikhVidnosinVUmovakhVonnogoChasu>
3. Власюк О. С. Економічна безпека України в умовах ринкових трансформацій та антикризового регулювання. Київ, 2011. URL : https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=453&num=5
4. Економіка України потребує швидкого відновлення і працювати над цим необхідно уже зараз! – наголошують у Комітеті з питань економічного розвитку / офіційний вебпортал парламенту України. Опубліковано 13 квітня 2022. URL : <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221700.html>
5. Лисенко С. Безпека бізнесу: що потрібно розуміти й зробити перед загрозою воєнного стану. 2022. 22 лютого. URL : https://jurliga.ligazakon.net/news/209142_bezpeka-bznesu-shcho-potrбно-rozumti-y-zrobiti-pered-zagrozoju-vonnogo-stanu
6. Приходько В. П. Фактори забезпечення економічної безпеки держави. 2013. URL : http://www.agrosvit.info/pdf/14_2013/7.pdf
7. Тил працює – Україна воює: підтримка бізнесу в умовах воєнного стану / офіційний вебпортал парламенту України. 2022. 11 квітня. URL : <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221573.html>

Романишина Вікторія Олександрівна,
здобувачка групи ФБі-21-1
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

ОСОБЛИВОСТІ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні українська держава перебуває в умовах воєнного стану, що, звісно ж, певним чином впливає на фіскальну політику. Зараз, як і до війни, невирішеними залишаються питання щодо актуальності фіскальної політики нашої держави. Є також перелік причин що визначають необхідність поновлення фінансової системи, зокрема, нездатність влади нашої держави до проведення потрібних реформ за минулі роки. Можна стверджувати, що існує певна необхідність розробки нової концепції з конкретизацією цілей та задач, принципів формування й реалізації фіскальної політики.

Простежується певний нерозривний зв'язок між фіскальною політикою та фінансовою системою. Підсистеми та компоненти фінансової системи, як і сама фінансова система, реагують на виклики сьогодення швидше, ніж суб'єкти уряду, що, власне, і формують фіскальну політику, а також реалізують її. Дана ситуація має певні розбіжності, оскільки неактуальні заходи фіскальної політики, що не збігаються з викликами часу та реалізуються через модернізовану фінансову систему, викривляють результати, що очікувалися від розвитку економіки, до того ж вони спричиняють колапс фіскальної системи. Нині у фіскальній політиці існують певні внутрішні та зовнішні недоліки, які лише стимулюють загострення проблеми, серед них: часові розриви між осмисленням, прийняттям та реалізацією рішень уряду, що лише поглиблюється через недосконалість інформаційної, техніко-технологічної та організаційно-інституційної складових. Як наслідок цього, створення системи фіскального реагування на постійні зміни фінансової системи та економіки загалом – це один зі шляхів розв'язку даних задач.

До причин, що визначають необхідність поновлення фінансової системи можна віднести: неспроможність фінансової системи забезпечувати потреби економіки у фінансових ресурсах, потрібних для

розвитку виробництва й покращення рівня життя населення; наявність змішаної системи грошового обігу, яка породжує «втечу» капіталу, «доларизацію» грошового обігу; виникнення «фінансових бульбашок» в результаті недовершеного механізму регулювання фінансових ринків; відсутність єдиної взаємопов'язаної системи бюджетного, податкового, митного, валютного та інших напрямків державного регулювання; високого рівня тінізації економіки та ін.

Наразі Україна знаходиться в стані економічного шоку, якого ще досі не зазнавала. Зменшилося виробництво головних видів продукції, навіть тих, що вважалися експортною базою нашої держави. До того ж заблоковано порти та порушено логістичні з'єднання, у наслідок цього недоступною є велика частка зовнішньої торгівлі. Виникла необхідність забезпечувати деякі внутрішні проблеми населення України, оскільки більшість громадян втратили постійний дохід, серед таких потреб: безплатні їжа, вода, ліки та інші першочергові потреби.

Не варто забувати, що значних збитків і досі зазнають транспортно-логістична, соціальна, маркетингова, інженерна та багато інших складових, що належать до критичної інфраструктури. Майже щодня руйнують нафтобази, центри розподілення електроенергії, підстанції постачання електроенергії та води. Сотні тисяч людей відсторонено з активного економічного життя, оскільки відбувається відтік кадрів за кордон та їх часткова передислокація на захід держави.

З початком війни місцеві бюджети показали досить непогані результати виконання передусім у відносно безпечних регіонах. До того ж зведений показник виконання дохідної частини місцевих бюджетів по країні є кращим від очікуваного. Податків надійшло більше, ніж у минулому році: за перші шість місяців року до місцевих бюджетів сплачено 173,8 млрд грн, що на 18,4 млрд грн або на 11,8% більше, ніж у першому півріччі 2021 року. У результаті аналізу даних можна побачити: відсутність проблем із податковими надходженнями у відносно безпечних областях; зростання надходжень від податку на доходи фізичних осіб через виплати військовослужбовцям; незначне скорочення єдиного податку, незважаючи на можливість його не сплачувати частині платників; ненадходження плати за землю та ін.

Потрібно підкреслити нездатність влади нашої держави до проведення потрібних реформ за минулі роки. До того ж потенціал експорту й досі характеризується через монополії, що, своєю чергою,

сконцентровані у вузькому сегменті сировинних галузей, наприклад, металургії та сільського господарства. Дані проблеми стали особливо помітними з початком повномасштабного вторгнення в нашу державу, тоді лише 17 % великих підприємств продовжили працювати без будь-яких обмежень, а 30 % перейшли на роботу в дистанційних умовах, решта ж призупини свою роботу на певний час, або зовсім перестали працювати [1].

Більше ніж 10 % орних земель країни виявились не доступними для проведення посівної кампанії, що суттєво вдарило як по експортному потенціалу країни, так і по наповнюваності державного бюджету. І якщо фермери відносно швидко призвичаїлися до важких умов і знаходять варіанти зберігання, транспортування необхідних ресурсів та забезпечують інші важливі речі, щоб посівна відбувалася, то менш гнучким агрохолдингам складніше адаптуватися до нових реалій [2].

Станом на початок квітня понад 50 % українців втратили роботу. Насамперед це стосується працівників великих старих промислових підприємств, розташованих у південно-східному регіоні України [3]. При цьому, як зазначив голова Уряду, станом на 9 травня в цілому сільгоспкультурами в Україні було засіяно 8,6 млн га, що лише на 24 % менше від торішніх показників [4].

Державною податковою службою було оголошено добровільну сплату податків для підприємців, тобто було скасовано загальну систему оподаткування, однак було встановлено податок у розмірі 2%. До того ж з березня 2022 року на добровільну основу перевели сплату єдиного соціального внеску.

Зрозуміло, що дані положення вплинули на обсяги надходжень до бюджетів громад та держави в цілому. Через це Урядом було проведено скорочення видатків загального фонду Державного бюджету України на 2022 рік, які передбачили головні розпорядники коштами державного бюджету [5].

Кабінет Міністрів України прийняв постанову щодо певних питань організації роботи працівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки, що можна вважати ініціативою зі зменшення видатків, у тому числі на утримання держслужбовців. На період воєнного стану всім держслужбовцям було заборонено роботу на дистанційних положеннях.

Скорочення видатків звичайно можна вважати важливою і перспективною ініціативою, проте не варто, що дохідна частина бюджету також значно скоротиться через відсутність значної кількості податків,

що не будуть сплачуватись або лише частково сплачуватимуть підприємці.

Отже, російська агресія завдала значного удару українській економіці. Прямим наслідком стало зниження доходів бюджету. Натомість витрати державних фінансів значно зростають під тиском військових та соціальних видатків, тому наразі для вдосконалення фінансової системи сформувалась об'єктивна необхідність у розробці нової концепції фіскальної політики з конкретизацією цілей і задач, принципів її формування й реалізації, а також визначенні стратегічних пріоритетів фіскальної політики, раціональному поєднанні державного і ринкового регулювання в процесі її формування й реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Самаєва Ю. Як працює тил. *Дзеркало тижня*. 2022. 31 березня. URL : <https://zn.ua/ukr/macrolevel/jakpratsjuje-til.html>

2. Через бойові дії неможливо провести посівну на 3,5 млн гектарів сільгоспземель. *Agravery*. URL : <https://agravery.com/uk/posts/show/cerez-bojovi-dii-nemozливо-provesti-posivnu-na-35-mln-gektariv-silgospzemel>

3. Максимов В. Стало відомо, скільки українців втратили роботу через війну. *Today. Ua*. URL : <https://ukraine.today.ua/ru/stalo-yzvestno-skolko-ukrayntsev-poteryaly-rabotu-yz-za-vojni>

4. Україна впоралася із посівною із зменшенням площ на 24 %. *Agraoday*. URL : <https://agroday.com.ua/2022/05/11/ukrayina-vporalasya-iz-posivnoyu-iz-zmshennyam-ploshh-na-24/>

5. Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету : постанова Кабінету Міністрів України від 01.04.2022 № 401. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-spryamuvannya-koshtiv-do-rezervnogo-fonduderzhavnogo-byudzhetu-401>

Рудик Наталія Дмитрівна,
здобувачка групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ АСПЕКТІВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З ОГЛЯДУ НА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Україна на шляху економічних реформ вже досягла деяких успіхів, проте у сучасних умовах подальшим крокам заважають як військова агресія РФ, так і внутрішні проблеми фінансового менеджменту та законодавства. Подальшого реформування потребує податкова система та політика. На наш погляд, для цього потрібно уважно вивчити зарубіжний досвід оподаткування та застосувати найкращі його аналоги в Україні. Отже, розглянемо міжнародний досвід податкової політики на прикладі деяких країн, які досягли на цьому шляху позитивних результатів.

Сингапур став економічно дуже розвинутою державою завдяки грамотному державному плануванню та вільному ринку. Тут існує сприятливе для бізнесу середовище, відносно вільне від корупції та прозоре, стабільні ціни, та один з найвищих валових внутрішніх продуктів на душу населення у світі.

Сьогодні ми розглянемо саме податковий аспект їхньої економічної політики. Сингапур доволі сильно вирізняється серед інших країн своїм ставленням до оподаткування. Ставка податку на прибуток компаній в Сингапурі становить 17 %, що трохи менше, ніж в Україні (18 %). Проте подальшого оподаткування капіталу акціонерів не передбачено. В Україні ж бізнес сплачує 18 % податку на прибуток, а потім ще 5 % податку на дивіденди.

У Сингапурі не підлягає оподаткуванню прибуток від продажу цінних паперів і фінансових інструментів. Резиденти сплачують податки тільки з доходів від джерела в Сингапурі за прогресивною ставкою від 0 до 20 %. Замість українського ПДВ сингапурці сплачують податок на товари і послуги — 7 %. Також варто зазначити, що структура податкових надходжень у бюджет відрізняється від ситуації в Україні. В Сингапурі більшу частину займають податок на прибуток і індивідуальний прибутковий податок, тоді як в Україні це ПДВ і податок на доходи фіз. осіб.

Досвід Сингапуру показує що варто дозволити бізнесу розвиватись своїми темпами і дати більшу свободу для підприємств. Створити сприятливі умови інвестування і розвитку передових технологій.

Швеція не досягла таких значних успіхів як зазначений раніше Сингапур, але вона показує приклад протилежної податкової політики. Швеція має найвищі серед скандинавських країн податки та рівень централізації як влади, так розподілу державного бюджету. Податки у Швеції досить великі, в окремі роки становили понад 50 % валового внутрішнього продукту (ВВП), у тому числі прямі — 25,3, непрямі — 14,7, на соціальне страхування — 16,5 %. Стандартна ставка ПДВ становить 25 %, максимально можливий рівень стандартної ставки для Євросоюзу. Податок на прибуток стягується за пропорційною ставкою 26,3 %. Особливістю державної податкової системи Швеції є її соціальна спрямованість. Близько 60 % усіх витрат бюджету використовується на охорону здоров'я, соціальне забезпечення, освіту та культуру. Внаслідок проведення такої політики є високий рівень соціального забезпечення громадян, особливо пенсіонерів та інвалідів. Таку економічну політику називають спеціальним терміном “Скандинавський соціалізм”. Однак, в такому підході є і мінуси.

Зважаючи на централізацію та відсутність конкуренції система медичного та соціального забезпечення останнім часом почала відставати у якості послуг, що надаються.

Податкова система Сполучених Штатів значно відрізняється від систем європейських. Першочергово з тієї причини, що США - федералізована і децентралізована країна, в якій існує чітке розмежування між федеративним урядом, і урядами штатів. Через це оподаткування в США здійснюється за складною системою, оскільки сплата податків встановлюються на цих двох рівнях.

Податок на прибуток не обчислюється від суми загального доходу. Після розрахунку загального доходу, платникам дозволено відняти деякі витрати, які вони здійснили, як такі, що не оподатковуються (відсотки за кредит на навчання студента, плата за навчання, витрати на переїзд платника у зв'язку зі зміною місця роботи тощо). Застосовується також прогресивна ставка податку (10-37%) в залежності від суми отриманого доходу. Доречним буде вкотре підкреслити диференційованість штатів і в даній тезі: так, до прикладу, у штатах Техас, Вайомінг, Флорида, Аляска, Невада, Південна Дакота та Вашингтон немає прибуткового податку штату. А в Нью-Гемпширі та Теннесі стягуються тільки податок на дивіденди та процентний дохід.

США відмовилися від прогресивного оподаткування прибутку для підприємств, згідно з чим прибуток компаній підлягав оподаткуванню за ставками до 35 %. З 2018 року встановлена фіксована ставка корпоративного податку на прибуток на рівні 21 %. На рівні штату ставки корпоративного податку можуть варіюватись від 1 до 12 %, проте в деяких штатах податок на прибуток не стягується взагалі. Протягом останніх 5 років можна спостерігати, як бізнес з штату Каліфорнія “переїжджав” до прикладу до штатів Флоріда, Техас, чи Юта. Ця тенденція розвивається і зараз.

Це наочно демонструє децентралізованість США, і значну різноманітність фінансової політики окремих штатів. Податкова система США через унікальну структуру самої країни має значні відмінності і особливості, важкозрозумілі і непритаманні для європейців, але є й елементи, які варто запозичувати, інтегрувати і розвивати. Податкова система США надає людині свободу і гнучкість у частковому спрямуванні сплачених податків на вигідні їй пільги, що демонструє функціонування податкової системи США першочергово задля блага громадян.

В Аргентини немає податкового кодексу. Порядок сплати податків регулюється окремими законами. За податки на прибуток, майно, і додану вартість відповідає виконавча влада. Усі зібрані податки розподіляються нею між кожною провінцією за заздалегідь укладеною угодою. Уряд Буенос-Айресу та більшість провінцій країни уклали угоди про уникнення подвійного оподаткування. Резиденти сплачують податок на прибуток зі всіх своїх доходів, а нерезиденти – лише з доходів, отриманих у цій країні. Ставка податку на прибуток в Аргентині становить 35 %. Ставка податку на додану вартість - 21 %.

Це провокує виведення значної суми коштів за кордон, або в тіньову економіку. Близько 120 млрд дол. аргентинці тримають за кордоном, ця сума дорівнює державному боргу країни.

Аналізуючи податкову політику Аргентини, можна дійти висновку, що як і фінансова, вона вимагає тривалої непростої реформації і коригування. Дефолт, який країна пережила на початку ХХІ століття, був найбільшим в історії людства. Донині дослідники першопричин і сутності проблеми не дійшли єдиного висновку в оцінці як тогочасної політики як уряду, так і МВФ. Єдиним вагомим висновком з вивчення ситуації є той, який свідчить про колосальну корумпованість в країні. В цьому плані досвід Аргентини схожий на наш.

Звісно, повністю скопіювати економічну політику якої-небудь країни для нас неможливо. Існує дуже багато факторів які впливають на її вибір починаючи із розміру країни і її ресурсів і закінчуючи навіть соціально-культурними факторами. Та застосувати окремі елементи, вдало їх поєднати і синтезувати наш власний шлях, користуючись досвідом інших країн, можна і навіть треба.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кушніренко О. Не знаєте, як зробити податкову реформу? Подивіться на Сінгапур! Інституту економіки і прогнозування НАН України. 2015. URL : <https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/ne-znajete-jak-zrobiti-podatkovu-reformu-podivitsjana-singapur-962/> (дата звернення: 28.04.2022).

2. Карлін М. І. Фінанси країн Європейського Союзу : навч. посібник. 2021. 639 с.

3. Карлін М. І., Ліповська-Маковецька. Податкові системи країн Америки : навч. посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 240 с.

Савчук Тетяна Олександрівна,
здобувачка групи ФБі-21-1
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Фіскальна політика відіграє важливу роль на будь-якому етапі суспільного розвитку, особливо в період економічної та соціальної нестабільності. Реформи та, як наслідок, соціально-економічні трансформації в Україні потребують зміцнення економічної ситуації та підвищення рівня довіри суспільства до уряду та програм їх підтримки. Все це впливає на гнучкість державної фіскальної політики та спроможності влади трансформувати її з огляду на процеси, які відбуваються всередині країни. Відповідно, сучасна ефективна фіскальна політика є одним з найважливіших завдань держави, оскільки саме вона визначає основні джерела поповнення державного бюджету, напрями розподілу та використання фінансових ресурсів держави. Сьогодні, коли держава-агресор здійснює повномасштабне вторгнення в Україну, наша держава має використовувати ефективні інструменти впливу на соціально-економічні та політичні процеси. Тому зрозумілим стає питання щодо складності реалізації фіскальної політики в сучасних умовах. Питання ефективної бюджетно-податкової політики було і буде актуальним як в Україні, так і в усьому світі.

Теоретичні засади фіскальної політики висвітлені у працях А. Вагнера, А. Пігу, Дж. М. Кейнса, П. Самуельсона, Й. Шумпетера та інших видатних економістів. Практичні аспекти у своїх наукових публікаціях розвинули В. Мельник, В. Базилевич, В. Лагутіна, Л. Тарангул, О. Міронов, П. Мельник, С. Юрій, С. Степаненко, Т. Єфименко та інші.

За найзагальнішим визначенням, фіскальна політика (від лат. *fiscalis* — казенний) — це сукупність заходів держави у сфері оподаткування та державних видатків. Фіскальна (бюджетно-податкова) політика — це заходи уряду, спрямовані на забезпечення повної зайнятості та виробництво не інфляційного ВВП шляхом зміни державних видатків, системи оподаткування та підходів до формування державного бюджету в цілому; дії уряду, спрямовані на формування оптимального обсягу і

структури державних витрат для забезпечення належного рівня зайнятості, обмеження і запобігання інфляції та інших негативних економічних явищ [1].

Фіскальній політиці властиві такі функції:

- Вплив на стан господарської кон'юнктури;
- Перерозподіл національного доходу;
- Нагромадження необхідних ресурсів для фінансування соціальних програм;
- Стимулювання економічного зростання;
- Підтримка високого рівня зайнятості .

Бюджетно-податкова політика держави є важливим сутнісним компонентом державного регулювання економіки. На думку Дж. Кейнса та представників неокласичного напрямку, в економічній теорії саме внаслідок фіскальної політики держава здійснює основні функції з регулювання основних макроекономічних процесів та явищ ринкової економіки [2].

Сучасна фіскальна політика визначає основні напрями використання фінансових ресурсів держави, методи фінансування і головні джерела наповнення державної скарбниці, формує достатній державний бюджет і стимулює економічне зростання. Вона ефективно застосовує елементи системи оподаткування, виходячи зі стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку України [3].

Конкретними інструментами проведення державної економічної політики є, зокрема, такі фіскальні важелі впливу, як податки, державні витрати та трансферти. За допомогою поданих фіскальних інструментів держава здатна змінювати величину та спрямованість грошових потоків з поставленими цілями.

Проведення фіскальної політики виявляється через деякі форми й змістову обґрунтованість. Вона може бути:

- стимулююча: збільшення державних витрат, зниження податків, сполучення зростання державних витрат зі зниженням податків;
- стримуюча: зменшення державних витрат, збільшення податків, сполучення зростання державних витрат із підвищенням оподаткування [4].

Основними принципами фіскальної політики є:

- 1) проведення прозорої бюджетної політики для ефективного соціально-економічного розвитку;
- 2) запровадження справедливої, раціональної податкової політики, яка передбачає собою зниження податкового тягаря взамін на розширення бази оподаткування;

- 3) реалізація прозорої політики державних закупівель;
- 4) детінізація економіки та інші [5].

В Україні вже багато років поспіль спостерігається дефіцит бюджету, що супроводжується перевищенням видатків над доходами. З цього випливає, що в Україні спостерігається стимулююча фіскальна політика. Держава зацікавлена всіма способами збільшити державний дохід. Фіскальна політика здійснюється залежно від стану розвитку національної економіки, а тому має динамічний характер, але її незмінними пріоритетами залишаються макроекономічна стабільність, стійкість бюджетної системи, підтримка інвестиційної та стимулювання інноваційної діяльності. Ефективність фіскальної політики передбачає конкретизацією цілей і завдань, методів і механізмів її реалізації при збалансованому державному регулюванні, враховуючи ринкові процеси і динаміку глобальних

Таким чином, фіскальна політика є одним з головних інструментів економічної політики держави. Вагомим напрямком ефективної фіскальної політики держави є раціональне використання фінансових ресурсів, контроль з боку держави за доходами та видатками, покращення адміністрування податків та зборів, врегулювання існуючих в країні адміністративно-правових проблем, а також ефективне використання коштів на соціальні програми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Круш П. В., Клименко О. Гроші та кредит : навч. посібн. Київ : ЦУЛ, 2010. 215 с.
2. Батура О. В., Іващина О. Ф., Новікова Л. Ф. Макроекономіка : навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2007.
3. Ривак О. С. Фіскальна і монетарна політика в Україні та необхідність їх координації. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. № 4. С. 249–257.
4. Скоропад І. С. Фіскальна політика як спосіб наповнення державного бюджету. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку* : збірник наукових праць. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. С. 529.
5. Дуліба Є. В. Особливості формування та реалізації фіскальної політики держави. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука. Сер. Юридичні науки*. 2018. № 4(9). URL : [file:///C:/Users/USER/Downloads/mnjju_2018_4_5%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/mnjju_2018_4_5%20(1).pdf)

Сапожнікова Ліна Олександрівна,
здобувачка групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

ПРОЦЕС ДЕОФШОРИЗАЦІЇ В РАМКАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПЛАНУ ДІЙ BEPS

На сучасному економічному етапі розвитку Україна прагне стати повноправним членом європейської спільноти, це певною мірою потребує застосування загальноєвропейських підходів та принципів. Вступ до міжнародних організацій, підписання конвенцій та договорів покладає на держави певні обов'язки і водночас дає змогу реалізувати свої функції, які базуються на узгоджених рішеннях інших держав і міжнародних організацій. Оскільки більша частина світової торгівлі здійснюється в межах транснаціональних корпорацій, а не між незалежними компаніями, то ризик ухилення від сплати частини податків за рахунок маніпуляції товарними цінами зростає це зумовлює актуальність теми даної роботи.

Наразі суб'єкти господарювання неодмінно стикаються з проблемою оптимізації свого податкового навантаження з податку на прибуток. З огляду на законодавчі колізії, які викликані прогалинами та неузгодженістю міжнародного та національного законодавства суб'єкти господарювання можуть зменшувати податкову базу та приховувати (переміщувати) прибуток (англійською – Base Erosion and Profit Shifting, скорочено – BEPS), тобто виводити вільні грошові активи в «офшори». Наразі досить складно оцінити у кількісному вимірі втрати економіки України від офшоризації, оскільки варто враховувати дуже багато факторів та показників.

Проте згідно з показниками аналітичних центрів таких, як Global Financial Integrity та Tax Justice Network які спеціалізуються на незаконних фінансових потоках, кошти українського походження, які осіли в офшорах коливаються від 117 млрд дол. до 167 млрд дол., а щорічні офшорні втрати України, за даними Міжнародного консорціуму журналістських розслідувань (ICIJ), досягають 1,5–2 % ВВП на рік. Задля цього діють правила міжнародного оподаткування, які потребують постійного удосконалення та сучасних підходів з огляду на нові виклики.

Законодавча архітектура офшорних зон використовується для задоволення потенційних інвесторів. Основні причини популярності офшорних зон можна класифікувати за їхніми ключовими характеристиками. Основною причиною відходу бізнесу в офшори з розвинених держав є дуже високі податки. Щодо країн, що розвиваються, у тому числі України, тут є дещо інші причини. Крім усього іншого, вони залежать від ситуації кожного конкретного платника податків та його мотивів. Отже, можна виокремити шість причин такого відходу українського бізнесу в офшори:

- прагнення знизити податкові платежі до бюджету, адже офшорні зони пропонують або нульову, або дуже низьку ставку оподаткування.

- за низькоякісного інституційного середовища в домашній економіці офшорна юрисдикція видається більш привабливою для інвесторів.

- макроекономічна і геополітична стабільність, а також передбачуваність податкової політики

- елементи привабливого інвестиційного клімату офшорних зон;

- велика кількість компаній реєструється в офшорних зонах із метою, виходу на глобальні ринки за допомогою ІРО;

- мінімізація трансакційних витрат і витрат на контроль: прагнення підприємця полегшити процес організації та ведення бізнесу;

- офшоризація компанії як шанс вижити на ринку шляхом скорочення податкових та інших витрат.

Саме для деофшоризації країни-члени ОЕСР та G20 («Велика двадцятка» – група міністрів фінансів та керівників центральних банків 20-и 516 економік) розробили План протидії практикам розмивання оподаткованої бази й виведення прибутку з-під оподаткування (далі – План дій BEPS) та Програму розширеного співробітництва для встановлення уніфікованих правил згідно яких країни мають формувати стратегії податкового планування. Суть Плану дій BEPS зводиться до міжнародної співпраці в боротьбі з схемами транскордонного податкового планування і до розробки комплексу рекомендацій для національних органів влади та подальшої їх імплементації в законодавство країн.

За тлумаченням Міністерства фінансів України, пакет заходів BEPS являє собою першу суттєву реформу правил міжнародного оподаткування за останніх 100 років. Очікується, що після того, як розпочнеться застосування нових заходів, прибуток буде сплачуватися

в тій державі, де він реально генерується за результатами здійснення економічної діяльності. Таким чином, головною метою запровадження Плану дій BEPS є не покарання платників податків, а кардинальна зміна правил міжнародного оподаткування.

З 2017 р. Україна приєдналася до Програми розширеного співробітництва в рамках ОЕСР і взяла на себе зобов'язання імплементувати Мінімальний стандарт Плану BEPS чотири обов'язкові заходи із 15 [6].

Таблиця 1 – Мінімальний стандарт Плану BEPS

№ Заходу	Зміст заходу
Захід № 5	спрямований на боротьбу з податковими зловживаннями, пов'язаними з використанням спеціальних шкідливих режимів оподаткування
Захід № 6	спрямований на запобігання зловживанням під час застосування конвенцій про уникнення подвійного оподаткування
Захід № 13	спрямований на вдосконалення вимог чинних національних правових норм щодо документації з трансфертного ціноутворення
Захід № 14	спрямований на підвищення ефективності механізмів вирішення суперечок між країнами під час застосування угод про уникнення подвійного оподаткування

Джерело: складено автором згідно з [7].

Наступним стратегічним вектором вдосконалення ключових організаційних засад податкового контролю трансфертного ціноутворення є приєднання України до міжнародного обміну інформацією про іноземних податкових резидентів. Головною метою цього напрямку є забезпечення міжнародною спільнотою прозорості руху капіталу з одночасним гарантуванням кожній державі її податкового суверенітету над базою оподаткування своїх резидентів, незалежно від місця зберігання ними капіталу.

З огляду на практику ЄС та США 19 квітня 2013 р. держави G20 заявили про необхідність розроблення та впровадження нового єдиного стандарту стосовно міжнародного автоматичного обміну інформацією, який буде застосовуватись всіма державами світу [9]. Як і з проєктом BEPS, розробкою такого стандарту займалась ОЕСР за підтримки держав G20. У результаті спільних зусиль 15.07.2014 були затверджені рекомендації щодо єдиного стандарту автоматичного обміну фінансовою інформацією (Common Reporting Standard – Стандарт CRS).

Держави, які впровадили Стандарт CRS в своє законодавство мають зобов'язання щорічно обмінюватися інформацією з іншими державами про іноземних податкових резидентів в автоматичному режимі. Стандарт CRS передбачає централізований обмін інформацією між державами. Тобто кожна держава повинна акумулювати інформацію про іноземних податкових резидентів від усіх фінансових установ, які функціонують на її території.

Окремо від Стандарту CRS у межах реалізації Плану BEPS (Захід 13) ОЕСР розробила Стандарт консолідованої звітності транснаціональних корпорацій за всіма державами здійснення бізнесу (Country-by-Country Reporting – Стандарт CbCR), який є більш спеціалізованим і передбачає автоматичний обмін податковою інформацією стосовно транснаціональних корпорацій, бізнес яких має податкову присутність у різних юрисдикціях. Разом з ним для максимальної зручності міжнародної спільноти розроблено модельну Багатосторонню угоду компетентних органів про автоматичний обмін зведеною консолідованою звітністю транснаціональних корпорацій (Multilateral Competent Authority Agreement on the Exchange of Country-by-Country Reports), яку державам пропонується ратифікувати при імплементації Стандарту CbCR у національне законодавство [7].

У рамках Заходу 13 Плану BEPS пропонується введення електронної трирівневої структури звітності з трансфертного ціноутворення, якою в подальшому податкові органи держав будуть обмінюватися.

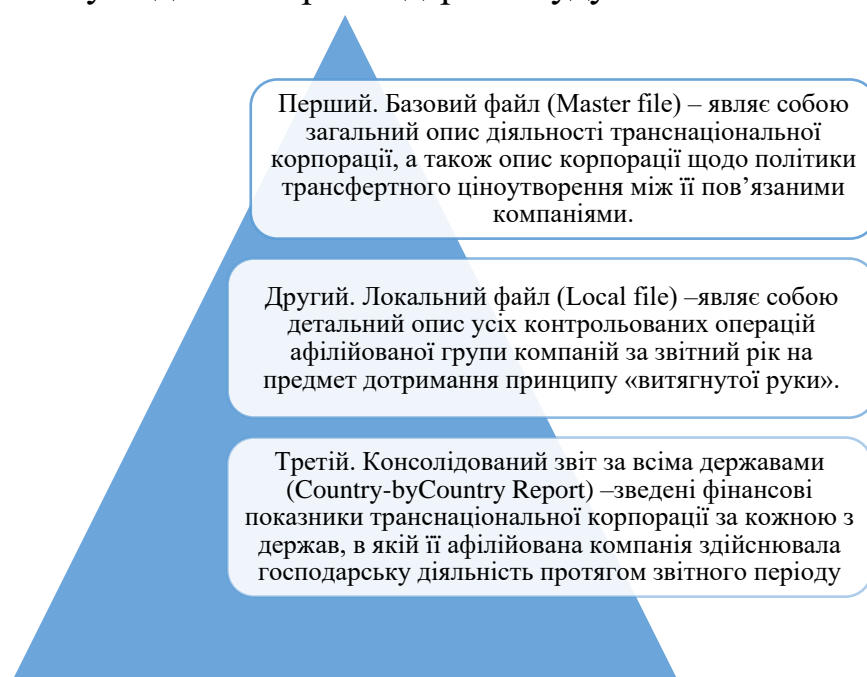

Рисунок 1 – Трирівнева структура звітності з трансфертного ціноутворення

Джерело: складено автором згідно [7].

Таким чином, Імплементация стандартів ОЕСР стосовно міжнародного автоматичного обміну інформацією передбачає роботу України у двох напрямках:

– ратифікація Україною модельної Багатосторонньої угоди компетентних органів про автоматичний обмін фінансовою інформацією (Multilateral Competent Authority Agreement on Automatic Exchange of Financial Account Information);

– ратифікація Україною модельної Багатосторонньої угоди компетентних органів про автоматичний обмін зведеною консолідованою звітністю транснаціональних корпорацій (Multilateral Competent Authority Agreement on the Exchange of Country-by-Country Reports).

Резюмуючи все вищезазначене, можна стверджувати, що треба говорити не про заборону офшорів, а про те, як створити такі умови для бізнесу, щоб у резидентів не виникало бажання виводити гроші з країни. Державним органам, які в Україні мають здійснювати реформування вітчизняного податкового законодавства на виконання зобов'язань, що випливають з участі в міжнародних ініціативах, і, зокрема, дотримання рекомендацій BEPS, слід, з одного боку, враховувати вимоги міжнародних організацій, а з іншого боку, забезпечувати захист конкурентоздатності вітчизняних суб'єктів господарювання та формувати інвестиційно привабливе середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Протидія агресивному податковому плануванню в Україні / Брехов С. С., Коротун В. І., Сушкова О. Є., Новицька Н. В. та ін.; Університет ДПС України. Ірпінь, 2017. 108 с.

2. Касперович Ю. В. Напрями вдосконалення механізму трансфертного ціноутворення відповідно до Рекомендацій ОЕСР. *Стратегічні пріоритети*. 2015. С. 86–96.

3. Мішин М. Визначення зіставності умов операцій при проведенні порівняльного аналізу для цілей трансфертного ціноутворення. *Вісник Міністерства доходів і зборів України*. 2014. № 46. С. 44–55.

4. Олійник Н. Р. Проблеми та напрями вдосконалення організаційно-інституційного забезпечення фіскального регулювання трансфертного ціноутворення в Україні. *Облік і фінанси*. 2015. № 1 (67). С. 88–93.

5. Рекомендації з реалізації Плану дій з BEPS (мінімальні стандарти): Рекомендації Міністерства фінансів України від 16.05.2017. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MF17026.html

6. Мінфін розробив дорожню карту реалізації Плану дій BEPS. *Урядовий портал*. URL : http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=249982923&cat_id=250388982

7. OECD (2014). Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters, OECD Publishing. URL : <http://dx.doi.org/10.1787/9789264216525-en>

8. OECD (2015), Transfer Pricing Documentation and Country-by-Country Reporting, Action 13 – 2015 Final Report, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, OECD Publishing, Paris. URL : <http://dx.doi.org/10.1787/9789264241480-en>

9. Про затвердження Порядку проведення моніторингу контрольованих операцій та Порядку опитування уповноважених, посадових осіб та/або працівників платника податків з питань трансфертного ціноутворення : Мінфін України; Наказ, Порядок від 14.08. 2015 № 706. *Офіційний вісник України*. 2015. № 77 С. 114. Ст. 2562. 6 жовтня.

Сверба Анна Володимирівна,
здобувачка групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Андрущенко В. Л.,
д-р екон. наук

РОЛЬ ШТРАФНИХ САНКЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВИКОНАННЯ ПОДАТКОВОГО ОBOB'ЯЗКУ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Дослідження динаміки нарахування штрафних санкцій та пені, а особливо рівня узгодження та їх сплати платниками податків дало змогу встановити, що за останні роки сума податкового боргу зростає швидкими темпами. Найбільші обсяги штрафних санкцій пов'язані із несплатою податку на додану вартість та податку на прибуток підприємств., а тому першочергові заходи із узгодження та стягнення сум таких заборгованостей має бути спрямоване саме на ці податкові платежі.

Особливу увагу необхідно спрямувати на вирішення питання щодо узгодження нарахованих сум штрафних санкцій. На наше переконання застосування елементів (податкового компромісу) податкової медіації дасть ефект і буде результативним для вирішення цього питання як для платників, так і для податкових органів. Вважаємо, що податковий компроміс може досягатися вже на стадії узгодження сплати податкового зобов'язання, штрафних санкцій як у разі виникнення спору між платником податку та податковим органом, так і на стадії декларування чи сплати податкових зобов'язань або податкового боргу.

У чинній редакції ПК України розстрочення та відстрочення податкових зобов'язань або податкового боргу є яскравим прикладом податкового компромісу, який може бути досягнутий між платником податку та податковим органом шляхом відтермінування оплати податкового зобов'язання або податкового боргу чи здійснення оплати зобов'язання або податкового боргу частковими платежами згідно з правилами, встановленими ст. 100 ПК України [1].

Заходи із забезпечення зниження новоствореного боргу носять превентивний характер. Серед них можна назвати наступні: інформаційно-консультаційна та масово-роз'яснювальна робота із платниками податкових платежів, підвищення рівня кваліфікації працівників

податкової служби, покращення якості обслуговування платників, подальше удосконалення автоматизації подання податкової звітності платником податку.

Крім того, на нашу думку, більшу увагу потрібно приділяти саме регулярному моніторингу своєчасності сплати податків і зборів та раннє виявлення причин несплати податкових зобов'язань. Лише у такому відношенні ми зможемо створити дійсно демократичну систему оподаткування із високою самосвідомістю платника із сумлінним відношенням податківця до своїх обов'язків.

Варто зазначити, що наразі під час введення воєнного стану, зі сторони держави було зроблені кроки щодо врегулювання питань виконання платниками своїх податкових обов'язків. *Адже через військову агресію рф не всі суб'єкти господарювання мають можливість своєчасно виконувати свої обов'язки, зокрема зі сплати податків, подання звітності і реєстрації податкових та акцизних накладних.*

Верховної радою України прийнято Закон України від 12.05.2022 № 2260 в якому врегульовано питання щодо :

- подовжені строки реєстрації податкових накладних і розрахунків коригування за місяці воєнного стану;
- періоди, за які знімається відповідальність за прострочення сплати податків та їхнього декларування з зв'язку з воєнним станом.

Таким чином, під податковими обов'язками розуміється:

- реєстрація податкової накладної;
- подання податкової звітності;
- вчасна сплата податків;
- сплата податкового боргу тощо [2].

Отже, нормами ПКУ (пп. 69.1 п. 69 підр. 10 р. ХХ) передбачено, що до підприємців, які не можуть виконувати податкові зобов'язання через війну, не застосовуються штрафні санкції (Додаток Г).

Підстави (критерії) неможливості виконувати податкові обов'язки у Порядку № 225 подано окремо для юридичних осіб і фізичних осіб (п. 2 розділу I Порядку № 225). При цьому:

- до юридичних осіб належать також і податкові агенти, наприклад платники ПДФО та військового збору з зарплати працівників;
- під фізичним особами розуміються всі платники податків, у т.ч. й самозайняті особи. До самозайнятих, як відомо, належать фізичні особи-підприємці (ФОП) та особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність [7] (табл.1).

Переліки таких територій регулярно затверджує Міністерство з питань реінтеграції окупованих територій.

Відповідні строки виконання податкових обов'язків по вищезгаданім ситуаціям Законом № 2260 поставлено у залежність від 3-х варіантів:

- такі можливості існують;
- можливості відсутні;
- можливості відновилися.

Таблиця 1 – Основні підстави (критерії) неможливості виконувати податкові обов'язки

Для юридичних осіб	Для фізичних осіб
<ul style="list-style-type: none"> – втрата первинних документів; – знищення комп'ютерного обладнання; – відсутність посадової особи, яку можна уповноважити вести бухгалтерський облік та здійснити платіж податку, збору; – знаходження виробничих потужностей у зоні бойових дій або на тимчасово окупованій території; – форс-мажор; – інші підстави (повний і детальний перелік – п. 1 розділу II Порядку № 225) 	<ul style="list-style-type: none"> – перебування в окупованому населеному пункті; – лікування у зв'язку з пораненням; – мобілізація до ЗСУ або перебування у підрозділах тероборони; – належність до військових формувань; – втрата первинних документів; – знищення комп'ютерного обладнання – підстави, які визначені у пп. 102.6.1–102.6.5 ПКУ, зокрема перебування за межами України, полон, визнання безвісти відсутнім; – інші підстави (повний перелік – п. 2 розділу II Порядку № 225)

Джерело: побудовано автором за даними [3].

Міністерством фінансів України було розроблено та затверджено Порядок підтвердження можливості чи неможливості виконання платником податків обов'язків, визначених у пп. 69.1 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, затверджений наказом Мінфіну від 29.07.2022 № 225 (далі – Порядок № 225). Він набув чинності з дня його офіційного опублікування. Наказ був опублікований в «Офіційному віснику» 06 вересня 2022 року. І виконати його частині платникам податків потрібно було до 30 вересня 2022 року .

Варто зазначити, що якщо платник податку не вклався у дедлайни «до 30 вересня 2022 року» та «60 к. днів», то вважається, що у нього є можливості виконувати свої податкові обов'язки (абз. 1 п. 7 розділу II Порядку № 225).

Підтвердити неможливість виконання своїх податкових обов'язків необхідно заявою, яку слід подати до податкової за місцем реєстрації суб'єкта господарювання.

Порядок подання цього повідомлення такий самий, як і для подання заяви та документів.

Надати заяву (повідомлення) можна одним із зручних способів для суб'єкта господарювання:

– в електронній формі шляхом надсилання через Електронний кабінет;

– у паперовій формі шляхом подання до контролюючого органу за місцем податкової адреси або будь-якого сервісного центру контролюючого органу;

– надіслати поштою з повідомленням про вручення [3].

Документи, які потрібно зібрати про неможливість виконувати свої податкові обов'язки визначено в табл. 2.

Таблиця 2 – Основні документи, які необхідні для підтвердження неможливості виконувати податкові обов'язки

Для юридичних осіб	Для фізичних осіб
<ul style="list-style-type: none">– акт про факт пожежі;– інформація з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно;– витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, що засвідчує факт реєстрації відомостей про кримінальне правопорушення – якщо було викрадання чи руйнування майна;– банківська виписка по рахунку на дату подання до банку розрахункового документа на сплату податків – для підтвердження відсутності коштів для сплати податків;– наказ про припинення роботи підприємства;– акт про надзвичайну подію;– інвентаризаційний опис та протокол інвентаризаційної комісії, підписаний представником територіального органу ДСНС, згідно з якими відбувається відображення таких подій у бухгалтерського обліку;– заява до правоохоронних органів щодо пошкодження майна;– акт незалежного оцінювача майна;– наявність страхового полісу та заява про страховий випадок тощо	<ul style="list-style-type: none">– військовий квиток;– трудова книжка – за записом, що свідчить про безпосередню участь у здійсненні заходів із забезпечення нацбезпеки й оборони, відсічі і стримування збройної агресії рф;– довідка закладу охорони здоров'я;– документи, що свідчать про акти мародерства, грабежу, рейдерства, захоплення майна та примусове захоплення приміщення, зокрема заява до територіального органу внутрішніх справ;– документ, який свідчить про реєстрацію у зв'язку з цим кримінального провадження тощо;– такі ж документи, як і юридичних осіб

Джерело: побудовано автором за даними [3].

Отже, неподання заяви та копій необхідних документів означає, що суб'єкт господарювання мав можливість своєчасно виконувати свої обов'язки, але не виконував, тому до нього будуть застосовуватися штрафні санкції, передбачені чинним законодавством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755 VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану : Закон України від 12.05.2022 № 2260. URL : <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/77361.html>

3. Порядок підтвердження можливості чи неможливості виконання платником податків обов'язків, визначених у підпункті 69.1 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, затверджений наказом Мінфіну від 29.07.2022 № 225. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0967-22#Text>

Сергійчук Аліна Миколаївна,
здобувачка групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

Формування дієвої фіскальної політики є запорукою ефективного економічного розвитку держави. Протягом тривалого часу її характерною ознакою як компоненти фінансової політики було спрямування на податкове регулювання. Перехід від централізованої системи формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів до децентралізованої спричинив суттєву трансформацію існуючої системи державного фінансового регулювання.

Процеси фінансової децентралізації створюють передумови для зміни пріоритетів фіскальної політики, спрямованої на стимулювання ефективності формування і реалізації її складових – бюджетної, податкової та позикової політики на місцевому рівні, долучення органів місцевого самоврядування до її реалізації та посиленні їх відповідальності в частині виконання делегованих зобов'язань.

За умови децентралізації фінансових ресурсів формування і реалізація фіскальної політики має ґрунтуватися на реорганізації міжбюджетних відносин, зміщенні акцентів із бюджету споживання на акумуляцію грошових коштів на місцевому рівні задля збільшення обсягу бюджету розвитку як основного інструменту активізації економічного розвитку держави. У короткостроковому періоді головною метою її впровадження є активізація економічної діяльності на місцевому рівні, а в довгостроковому – забезпечення економічного зростання. Основними положеннями розробки засад фіскальної політики в умовах децентралізації фінансових ресурсів є зміцнення фінансової стійкості місцевих бюджетів, підвищення рівня інтенсивності розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Отже, ключовим завданням реорганізації фіскальної політики на сьогодні є її перетворення із дестимулюючого інструменту на ефективний засіб економічного розвитку держави в умовах децентралізації

фінансових ресурсів. Ґрунтовний аналіз практичного впровадження податкової політики в Україні, розробка її теоретико-методологічних положень висвітлені у численних напрацюваннях українських науковців, а саме: В. Вишневського, О. Воронкової, Т. Косової, О. Покатаєвої, А. Соколовської, Л. Тарангул, О. Тімарцева, С. Юрія.

Дослідженню теоретичних і практичних аспектів фіскальної політики присвячено науковий доробок Л. Амбрик, І. Дем'янчук, М. Карліна, Р. Копича, В. Лагутіна, І. Лук'яненко, В. Мельника, В. Пасічника, К. Стрижиченка, В. Тропіної, Н. та інші.

Метою статті є дослідження є розробка стратегічних аспектів формування і реалізації фіскальної політики з метою стимулювання економічного розвитку держави за умов фінансової децентралізації.

Формування фіскальної політики України в умовах децентралізації фінансових ресурсів не зазнало суттєвих змін і не стимулювало уряд країни до перегляду існуючої ситуації. Впродовж усіх років незалежності відбувається пошук збалансування складових фінансової політики. В останні роки увага політикуму та науковців зосередилася на розробці та застосуванні бюджетної, податкової та позикової політики як інструментів стимулювання економічного зростання.

Переформатування розуміння формування місцевих фінансів і практичного їх застосування створюють основу для наукових пошуків та досліджень, однак широкий спектр ґрунтовних вітчизняних наукових напрацювань та урядові баталії супроводжують кожен етап у формуванні і реалізації бюджетної та податкової політики, однак економічного зростання так і не спостерігається.

Ключовим моментом у застосуванні нової моделі управління державними фінансами є впровадження стратегічних механізмів і технологій фінансування економічної діяльності з місцевих бюджетів. Насамперед, це стосується зменшення обсягу видатків на здійснення управлінських рішень шляхом делегування повноважень місцевим органам влади, надання прийняття певного кола рішень представникам суб'єктам господарської діяльності без попереднього узгодження з органами державної влади, зменшення видатків на державний апарат тощо. Іноді модель ототожнюють з децентралізацією, вони є близькими за певними позиціями, проте різними за природою виникнення.

Застосування положень надасть можливість мінімізувати видатки, зокрема, на прийняття рішень і забезпечення їх виконання [4, 70]. Аналізуючи вплив фіскальної децентралізації на діяльність малого та

середнього підприємництва О. Андрущенко та С. Пипко роблять висновок щодо доцільності зменшення податкового навантаження з метою стимулювання зростання податкової бази як інструменту поживлення ринкових відносин і збільшення обсягів податкових надходжень у майбутніх періодах [3, 157, 5].

До стратегічної мети рекомендовано автором віднести забезпечення вертикального та горизонтального вирівнювання дохідних і видаткових можливостей місцевих органів влади. До завдань місцевої фіскальної політики І. Вахович відносить наступні:

- забезпечення максимального накопичення фінансових ресурсів регіону; стимулювання регіональних організаційних структур різних типів до самофінансування та самозабезпечення; визначення пріоритетів спрямування фінансових ресурсів за цілями сталого розвитку;
- забезпечення об'єктивності оцінки потреби у фінансових ресурсах для реалізації цілей сталого розвитку; жорсткий контроль за витрачанням фінансових ресурсів регіону [6, 45].

Ключовим у формуванні фіскальної політики держави в умовах децентралізації фінансових ресурсів має бути активізація економічного розвитку з врахуванням положень щодо фінансової безпеки. Дослідження і комплексна оптимізація національної фінансової архітектури є одним із ключових завдань забезпечення фінансової безпеки держави, вирішення якого ьсприятиме фінансовому розвитку реального та фінансового секторів економіки, підвищенню добробуту населення, більш якісному виконанню державних функцій.

До завдань фіскальної політики в рамках децентралізації фінансових ресурсів з метою активізації економічного розвитку віднесено наступні:

- забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів;
- створення підґрунтя для збалансованості бюджетів споживання місцевих бюджетів та підвищення рівня їх результативності;
- раціоналізація системи соціальних видатків, адресність та цільове спрямування;
- перехід на зв'язану модель податкової системи.

Пріоритетними напрямками розвитку фіскальної політики за умови децентралізації фінансових ресурсів визначено такі як:

- вдосконалення нормативно-правової бази регулювання сфери бюджетної, податкової та позикової політики з метою розподілу прав і зобов'язань між усіма рівнями органів влади;

- науково обґрунтоване надання податкових пільг за галузями, які є пріоритетними для стимулювання економічного розвитку країни в цілому та регіону зокрема;
- посилення відповідальності за ухилення від сплати податків;
- підвищення результативності бюджетних видатків, зокрема видатків на економічну діяльність;
- раціональне використання позикового капіталу;
- посилення ролі громадськості у реалізації фіскальної політики на всіх етапах формування і впровадження з метою зниження рівня тіньової економіки та корупційної складової прийняття рішень;
- залучення органів місцевого самоврядування до розробки компонентів фіскальної політики;
- стимулювання нарощення фінансового потенціалу регіону;

Варто відзначити важливість інформаційного, нормативного та організаційного забезпечення розробки стратегії фіскальної політики в умовах децентралізації фінансових ресурсів, за наявності яких можливе чітке, виважене та прозоре впровадження заходів впливу на активізацію економічного розвитку регіону та країни в цілому [1].

Отже, представлені рекомендації мають на меті створення умов для формування і розбудови прозорих та ефективних відносин між органами влади всіх рівнів та представниками громади, суб'єктів господарювання з метою досягнення соціально-економічного зростання шляхом стимулювання інноваційної діяльності, модернізації виробництва, створення ефективної системи практичного впровадження реформування фінансової системи країни.

Проте, запропоноване організаційно–методичне забезпечення розробки стратегії фіскальної політики в умовах децентралізації фінансових ресурсів не формує уявлення щодо практичних напрямів формування і реалізації фіскальної політики для забезпечення активізації економічного розвитку держави за умови децентралізації фінансових ресурсів.

На основі визначення економічної сутності фіскальної політики, зарубіжного досвіду її застосування, проведеного аналізу практичної реалізації, визначення принципів її розбудови запропоновано практичні напрями формування і реалізації фіскальної політики з метою забезпечення активізації економічного розвитку держави за умови децентралізації фінансових ресурсів в авторському баченні

Перегляд підходів до формування і реалізації податкової політики держави на основі відрахувань із ПДВ та податку на прибуток підприємств, які мають стягуватися до місцевого бюджету безпосереднього місця розміщення виробничих потужностей, або надання послуг, а не за юридичною адресою.

У статті досліджено стратегічні аспекти формування податкової політики України в умовах децентралізації фінансових ресурсів. Розроблено пропозицій щодо вдосконалення пріоритетних напрямів розвитку фіскальної політики за умови децентралізації фінансових ресурсів. Досліджено завдання фіскальної політики в рамках децентралізації фінансових ресурсів.

Закріплення за органами центральної влади можливості впливу на процеси будь-якого рівня, керуючись принципами централізованого перерозподілу, національних бажаних благ, справедливості, відповідальності. Стимулювання органами центральної та місцевої влади залучення громадськості до здійснення моніторингу за формуванням та реалізацією фіскальної політики держави усіх рівнів відповідно до принципів транспарентності, відповідальності. Жорстке дотримання принципів на усіх її етапах із метою активізації економічного розвитку, що неможливе без перегляду існуючого розуміння її сутнісного наповнення. Впровадження фінансової децентралізації за обраного практичного способу застосування положень справляє дестимулюючий ефект на ділову активність, створює додаткове навантаження на органи місцевої влади.

Тому вкрай важливим є збалансування політичних мотивів та економічної реальності. Формування стратегічних задач та положень фіскальної політики має відбуватися з врахуванням наукових рекомендацій з метою запобігання негативних явищ нерезультативної, фрагментарної системи запровадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Десятнюк О. Ризики фіскальної політики як загроза макроекономічній стабільності держави. *Світ фінансів*. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. № 4. С. 23–32.
2. Децентралізація в Україні: досягнення, надії, побоювання / Український незалежний центр політичних досліджень. 2017. URL : http://www.internationalalert.org/sites/default/files/Ukraine_Decentralisation_UK_2017.pdf (дата звернення: 12.04.2022).

3. Пипко С. О., Андрущенко О. Ю. Фіскальна децентралізація та її роль в регулюванні надходжень до бюджету. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії* : зб. наук. праць. Краматорськ : ДДМА, 2015. № 2 (35). С. 149–157.

4. Ступницька Т. М., Немченко Г. В. Проблеми фінансової децентралізації в Україні. *Економіка харчової промисловості*. 2016. Т. 8, вип. 1. С. 67–72.

5. Нікітішин А. О. Податкова політика в умовах економічних перетворень : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с.

6. Сучасна парадигма фіскальної політики України в умовах формування суспільства сталого розвитку : моногр. / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 460 с.

Синиця Владислав В'ячеславович,
здобувач групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Тучак Т. В.,
д-р екон. наук

УДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Проблематика системи оподаткування доходів фізичних осіб охоплює надзвичайно широке коло суспільно важливих питань, дослідження та дискусія щодо яких активізується в умовах соціально-економічного падіння розвитку України, зумовленого повномасштабним військовим вторгненням РФ. Українська держава перебуває саме на етапі переосмислення досягнутих результатів і вибору напрямів післявоєнної відбудови в умовах євроінтеграції, основними цілями якої мають стати: швидке відновлення економічної діяльності в країні та формування засад для довготривалого стійкого економічного зростання; підтримка процесу повернення українців на батьківщину, забезпечення їх реінтеграції та зайнятості в українській економіці.

Система оподаткування доходів фізичних осіб є фінансовим інструментом держави, який здатний впливати на реалізацію поставлених цілей. У цьому контексті мобілізація ресурсів вимагає амбітної фіскальної політики з одночасною концептуалізацією регулятивних ефектів щодо впливу на рівень добробуту різних верств населення, економічне зростання, продуктивність праці, офіційну зайнятість, безробіття, соціальні виплати, перерозподіл доходів, тіньову економіку, пропозицію праці, вибір місця проживання та людський капітал. Необхідність реалізації поставлених цілей зумовлює актуальність дослідження та потребує відповідного наукового обґрунтування нових ініціатив щодо вдосконалення оподаткування доходів фізичних осіб в Україні.

Однією з головних функцій, притаманних податку на доходи фізичних осіб (далі - ПДФО), є фіскальна, яка проявляється у формуванні дохідної частини бюджету. В основу реалізації даної функції має бути покладено принцип фіскальної ефективності, до ключових характеристик якого слід віднести: достатність доходів, мінімізація витратків на адміністрування; запобігання ухиленню від сплати,

еластичність податкового механізму; рівномірний розподіл між різними соціальними групами платників.

Останніми роками намітилася тенденція до збільшення надходжень від податків та зборів з доходів фізичних осіб до Зведеного бюджету України, причому темпи зростання упродовж 2017–2021 рр., які в середньому становили 117 % та значно перевищили темпи збільшення надходжень від справляння інших податкових платежів (табл. 1). Це сприяло тому, що ПДФО займає левову частку у загальних доходах усіх видів місцевих бюджетів.

Таблиця 1 – Динаміка податкових надходжень з доходів фізичних осіб до Зведеного бюджету України та темпи їх зростання в порівнянні з іншими податковими доходами упродовж 2017–2022* рр.

Показники	Роки					січень-липень	
	2017	2018	2019	2020	2021	2021	2022
Доходи Зведеного бюджету, млрд грн, у т.ч.:	1017,0	1184,3	1289,8	1376,7	1662,2	875,2	1022,5
<i>темп росту, %</i>	-	119,1	108,9	106,7	120,7	-	116,8
Податкові надходження, млрд грн, у т.ч.:	185,7	229,9	1070,3	1136,7	1453,8	747,3	717,1
<i>темп росту, %</i>	-	123,8	108,5	106,2	127,9	-	96,0
податок та збір на доходи фізичних осіб	185,7	229,9	275,5	295,1	349,8	190,4	218,0
<i>темп росту, %</i>	-	123,8	119,8	107,1	118,5	-	114,5

*січень-липень.

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України.

Однак доходи бюджету недостатні для ефективного фінансування всіх потреб, у першу чергу воєнних. Саме тому Уряд змушений шукати джерела додаткового наповнення бюджету. Однією із таких ініціатив уряду, яка в подальшому не набула підтримки, було підвищення ставки військового збору із 1,5 % до 3 % [1]. Це зумовлене необхідністю компенсації втрат надходжень від збору через зростання безробіття в період війни. Підтримуємо думку експертів, що підвищення військового збору на 1,5 %, ймовірно, не призвело б до погіршення суспільних настроїв, оскільки усвідомлення громадянами необхідності підтримки армії є надзвичайно високим, але такі заходи

можуть створити додаткове податкове навантаження на суб'єктів господарювання. Особливо враховуючи, що із поточними ставками надходження від ПДФО та військового збору за квітень 2022 р. були на 19 % нижчими від довоєнного показника (рис.1), а постійне місце роботи за опитуваннями втратили біля 25-30 % людей [2].

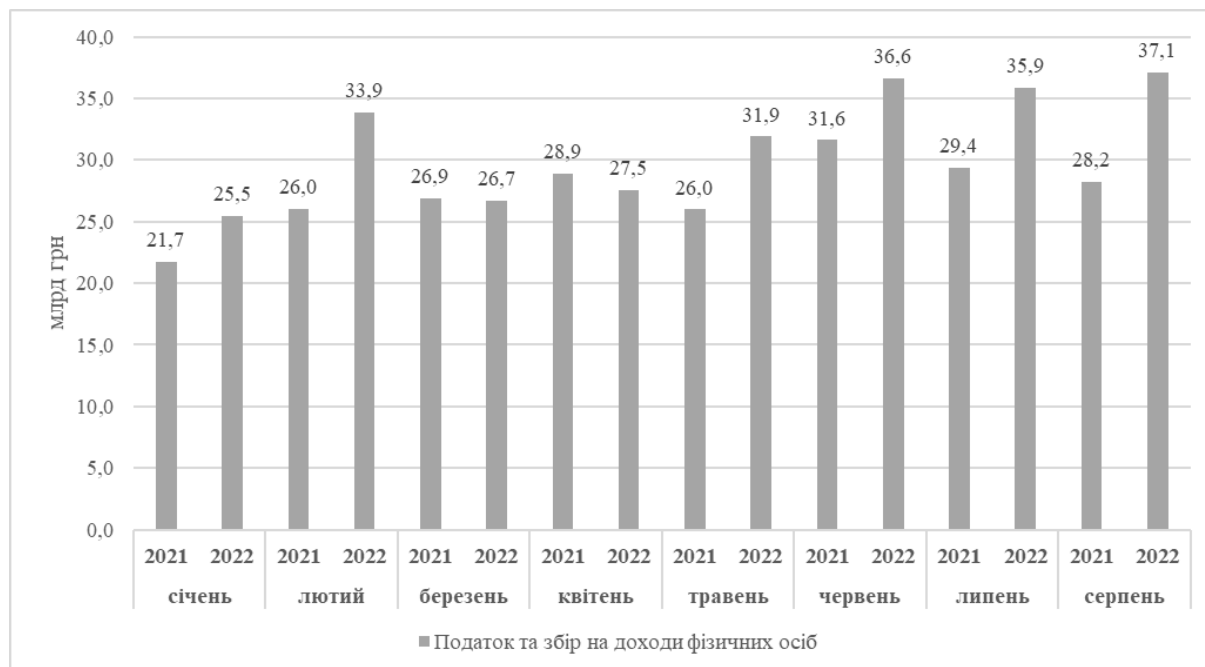

Рисунок 1 – Динаміка щомісячних надходжень податків та зборів з доходів фізичних осіб упродовж 2021–2022 рр.

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України.

Крім того, зважаючи на складну соціально-економічну ситуацію в Україні урядом розглядається декілька ініціатив щодо зниження податкового на заробітну плату та надання суттєвої підтримки роботодавцям та працівникам у воєнний час задля сприяння відновленню економіки та збільшення зайнятості населення. Зокрема, 1) зниження ставки ПДФО (при цьому ЄСВ залишається, а військовий збір – скасовується); 2) об'єднання трьох обов'язкових платежів у один; 3) запровадження на період воєнного стану прогресивних ставок ПДФО та ЄСВ [3]. Однак, такі ініціативи не набули підтримки, оскільки запропоновані механізми справляння ПДФО та ЄСВ зумовлюють значні втрати місцевих бюджетів та Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування та Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. В свою чергу, такі заходи призведуть до зменшення бюджетних видатків, що зумовить негативний вплив на належне фінансове забезпечення та організацію публічних послуг на місцевому рівні, а також негативно вплинуть на майбутній розмір пенсії застрахованої особи.

Отже, нині залишається необхідність розробки ефективної моделі зниження податкового навантаження на оплату праці у післявоєнний період на основі запровадження простих та зрозумілих правил оподаткування, дотримуючись основ податкового законодавства. При цьому, з метою формування нової сталої та дієвої системи оподаткування доходів громадян в Україні, вважаємо за доцільне врахувати такі пропозиції:

1. Розширити базу оподаткування, в тому числі і за рахунок декларування доходів.

2. Забезпечити зростання доходів фізичних осіб, створення робочих місць, збільшення інвестицій в економіку, що в свою чергу дозволить підвищити роль ПДФО як основного джерела надходжень місцевих бюджетів.

3. Впровадити заходи протидії тіньовій економіці та ухиленню від оподаткування.

4. В довгостроковій перспективі забезпечити перехід на прогресивне оподаткування із застосування неоподаткованого мінімуму, що дасть змогу підтримати не лише малозабезпечені верстви населення, але й створить умови розвитку середнього класу в Україні.

5. Вжити заходів щодо підвищення податкової культури та податкової дисципліни платників податків, адже кожен громадянин України має усвідомлювати, що сплата податку поєднує в собі обов'язок перед країною та можливість стимулювання та регулювання державою розподілу коштів між платниками податків та потребами держави.

6. Удосконалити податкове законодавство та звітність шляхом їх спрощеного та зрозумілого викладення для платників податку.

7. Прискорити запровадження автоматизованих систем і технологій, а також електронних сервісів для декларування доходів фізичних осіб.

Враховання запропонованих пропозицій дозволить підвищити фіскальну та регулятивну ефективність оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, а саме забезпечить збільшення надходження до місцевих бюджетів та Пенсійного фонду України (в середній перспективі); підвищення довіри до державних інституцій; відновлення принципу справедливості; а також сприятиме відродженню економіки; збільшенню зайнятості населення; зменшенню безробіття; виведенню економіки з тіні в частині оплати праці; покращення соціально-економічної ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проєкт Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей справляння окремих податків і зборів у період воєнного, надзвичайного стану : законопроєкт від 01.05.2022 №7311-д. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74166

2. Марчак Д., Маркуц Ю., Маршалок Т. Податки воєнного часу. Чого слід очікувати від змін у податковій системі, ухвалених з початку війни? *Вокс Україна*. URL : <https://voxukraine.org/podatky-voynnogo-chasu-chogo-slid-ochikuvaty-vid-zmin-u-podatkovij-systemi-uhvalenyh-z-pochatku-vijny/>

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» щодо підтримки роботодавців та працівників в умовах воєнного стану : дата реєстрації : законопроєкт від 25.05.2022 № 7406. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39660>

Сущенко Ірина Михайлівна,
здобувачка групи ОПБ-19-1
Науковий керівник:
Герасименко О. М.,
канд. екон. наук

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗВІТУВАННЯ З ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ

Кожен громадянин України має право на соціальний захист. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням. Тому саме від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (*далі – ЄСВ*) залежить величина видатків на соціальну сферу.

Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» визначає єдиний соціальний внесок як консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [1].

Зміни до ПКУ та Закону «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (*далі — Закон про ЄСВ*), стали підставою для об'єднання звітності з ЄСВ та податкової звітності з податку на доходи фізичних осіб (*далі – ПДФО*) та військового збору. Стосується це не лише зарплатної звітності, але й податкових декларацій про майновий стан і доходи та з єдиного податку.

Що ж означає ця об'єднана звітність? Об'єднаний звіт має повну назву - Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску (*далі – Податковий розрахунок*). Податковий розрахунок поєднав між собою два колишні звіти: з ЄСВ (форма Д4) та ПДФО (форма 1ДФ).

Податковий розрахунок складається з двох частин:

основна частина - це заголовний блок з реквізитами й даними про роботодавця, проміжний блок з інформацією про додатки та загальною статистикою по працівникам, а також зведена інформація про нарахований ЄСВ, яка складається з 3-х розділів. Останній блок є найбільшим та, по-суті, є копією Таблиці 1 колишнього Звіту з ЄСВ (навіть номери рядків співпадають);

6 додатків - вони практично всі стосуються ЄСВ, окрім Додатка 4ДФ, що призначений для звітування за ПДФО та військового збору. Однак суб'єктів комерційного сектору можуть стосуватися лише 4 з них, а решта 2 додатки – для бюджетників:

до Додатку 1 (Д1) входять відомості про нарахування зарплати (доходу, грошового забезпечення) застрахованим особам;

до Додатку 4 (4ДФ) входять відомості про суми нарахованого доходу, утриманого та сплаченого ПДФО та військового збору;

до Додатку 5 (Д5) входять відомості про трудові відносини осіб та період проходження військової служби;

до Додатку 6 (Д6) входять відомості про наявність підстав для обліку стажу окремим категоріям осіб відповідно до законодавства.

Як зазначалося, бюджетні установи заповнюють іще два додатки - Д2 та Д3 [2].

Заповнення Податкового розрахунку здійснюємо на основі Порядку його складання, який затверджений наказом Мінфіну від 13.01.2015 № 4 (у редакції наказу Мінфіну від 15.12.2020 № 773, далі — *Порядок № 4*). Цей же наказ містить і актуальну форму (бланк) розрахунку [3].

Окрім платежів з ЄСВ, ПДФО та військового збору із заробітної плати Податковий розрахунок включає також і виплати та податки по особам, які:

здійснюють роботу за цивільно-правовими договорами (ЦПД);

є самозайнятими особами. Це ФОП або особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність. У даному разі показується лише виплачений дохід, так як податки такі особи сплачують самостійно;

отримують грошове забезпечення або допомогу по соціальним програмам, наприклад по догляду за дітьми або особами з інвалідністю.

Таким чином, до Податкового розрахунку потрапляють усі доходи, які нараховуються/виплачуються підприємством або ФОП фізособам незалежно від того, чи був з ними укладений трудовий договір.

Податковий розрахунок подається завжди, коли суб'єкт зобов'язаний законодавством виступити податковим агентом щодо доходів і утримати ПДФО, військовий збір чи нарахувати ЄСВ.

Основною метою об'єднання цих відомостей було зменшення кількості звітності для бухгалтерів та уніфікування правил заповнення декларацій по ЄСВ, ПДФО та військовому збору, що стало позитивним зрушенням у реформуванні податкового законодавства.

Однак є ї окремі спірні питання. Податковим періодом для подачі Податкового розрахунку є квартал. Як і вся квартальна податкова звітність він подається протягом 40 календарних днів після закінця кварталу.

Слід вказати, що ПФУ та Міністерство соціальної політики неодноразово і цілком справедливо звертали увагу на негативні наслідки введення об'єднаної звітності із ПДФО, єдиного внеску та військового збору із квартальним звітним періодом, а саме: 1) відтермінування (від одного до трьох місяців) надходження до реєстру застрахованих осіб відомостей про заробітну плату працівників, сплату єдиного внеску, страховий стаж застрахованих осіб та несвоєчасності включення звітних періодів для розрахунку розмірів виплат за соціальним страхуванням у випадку тимчасової непрацездатності, безробіття, нещасного випадку на виробництві, а також пенсії (що впливає, зокрема, на визначення права на пенсію); 2) послаблення платіжної дисципліни в частині сплати сум єдиного внеску внаслідок відтермінування граничних строків їх сплати, що впливатиме на забезпеченість фінансовим ресурсом поточних пенсійних виплат; 3) відтермінування реалізації заходів впливу для стягнення простроченої заборгованості, оскільки виникнення такої заборгованості відобразатиметься за зобов'язаннями, що містяться в квартальному звіті; 4) зміщення строку (від одного до трьох місяців) розрахунків показників середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, визначені на підставі поданої платниками квартальної звітності, які враховуються для обчислення пенсії; 5) неможливості проведення своєчасного щомісячного аналізу основних показників, які впливають на наповнення бюджету ПФУ, зокрема фонду оплати праці та кількості застрахованих осіб (виявлення причин зменшення фонду оплати праці за звітний місяць здійснюватиметься після отримання інформації з ДПСУ, що надходить до ПФУ в порядку обміну інформацією), а також моніторингу відомостей реєстру застрахованих осіб щодо виявлення

ознак використання праці найманих працівників без належного оформлення трудових відносин і порушень законодавства про працю з відповідним наданням інформації Державній службі України з питань праці та втрати її актуальності [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.06.2010 № 2464-VI (зі змінами) URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

2. Онищенко В. Об'єднаний звіт з ЄСВ та ПДФО/ВЗ. URL : <https://www.golovbukh.ua/article/8607-obdnannya-sv-ta-pdf0-dina-zvtnst-2021>

3. Порядок заповнення та подання податковими агентами Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску : затв. наказ Мінфіну України від 13.01.2015 № 4 (у редакції наказу Мінфіну України від 15.12.2020 № 773). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-15#Text>

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо подання єдиної звітності з єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і податку на доходи фізичних осіб : проєкт Закону України від 30.09.2021 № 6120. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72909

5. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закону України від 08.07.2010 № 2464-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>

Терещук Софія Вікторівна,
здобувачка групи ОПБ-19-1
Науковий керівник:
Герасименко О. М.,
канд. екон. наук

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІД ЧАС КАРАНТИНУ

Впевненість платників податків у неминучості притягнення до фінансової відповідальності за податкові правопорушення сприяє досягненню податкової справедливості та є міцною гарантією створення високої податкової культури.

Відповідно до підпункту 4.1.3 пункту 4.1 статті 4 Податкового кодексу України однією із ключових засад податкового законодавства України є принцип невідворотності настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства [3]. Разом із тим зазначений принцип не є абсолютним, адже кожна галузь законодавства фіксує свої специфічні підстави звільнення від відповідальності [5, с. 48].

Зокрема, у податковому законодавстві обставини, що звільняють від фінансової відповідальності за вчинення податкових правопорушень, віднедавна визначені у пункті 112.8 статті 112 ПК України. При цьому важливо підкреслити, що оскільки ПК України регулює порядок та умови притягнення саме до фінансово-правової відповідальності за порушення законів з питань оподаткування, то обставини, які звільняють від фінансової, адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення податкового законодавства, є різними.

Починаючи з березня 2020 року з метою запобігання поширенню COVID-19 в Україні урядом було запроваджено карантин, строки дії якого періодично продовжуються. Запроваджені обмежувальні заходи суттєво вплинули на можливість ведення бізнесу, у тому числі на спроможність суб'єктів господарювання виконувати свої податкові обов'язки, у зв'язку з чим Верховна Рада України протягом березня–травня 2020 року прийняла низку законодавчих актів, покликаних підтримати бізнес у часи пандемії, зокрема, шляхом надання податкових пільг та запровадження мораторію на податкові перевірки.

При цьому протягом вказаного періоду платникам податків не нараховується пеня, а нарахована, але не сплачена за цей період пеня підлягає списанню. У той же час законодавець встановив певні виключення з цього послаблення, зокрема, йдеться про:

- порушення вимог до договорів довгострокового страхування життя чи договорів страхування в межах недержавного пенсійного забезпечення, зокрема страхування додаткової пенсії;

- відчуження майна, що перебуває у податковій заставі, без згоди контролюючого органу;

- порушення правил обліку, виробництва та обігу пального або спирту етилового на акцизних складах, що застосовуються на загальних підставах;

- порушення нарахування, декларування та сплати податку на додану вартість, акцизного податку, рентної плати.

Вказані порушення податкового законодавства не підпадають під нові умови й караються в загальному порядку. Разом із цим слід акцентувати увагу на тому, що наведена норма стосується лише звільнення від відповідальності (штрафів та пені) за порушення податкового законодавства.

Однак у ст. 111 Податкового кодексу України закріплено види відповідальності за порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [3]. Фактично, в цій ситуації слід більш широко розглядати сферу поширення фінансової відповідальності й не зводити її лише до податкового законодавства, а розглядати й інші сфери правового регулювання, де контроль за дотриманням законодавчих приписів здійснюють ті ж контролюючі органи. Також можна зазначити, що аналізованим законом передбачається звільнення саме від фінансової відповідальності за порушення податкового законодавства, а порядок застосування адміністративної та кримінальної відповідальності за податкові правопорушення залишається без змін.

Показово, що строк звільнення від відповідальності починається з 1 березня 2020 р., хоча карантин було впроваджено з 17 березня цього ж року [1]. Таким чином, без наявних на те підстав платників податків було звільнено від фінансової відповідальності в період з 1 по 17 березня 2020 року. Як вбачається, така позиція має бути уточнена для узгодження положень, які містяться в назвах нормативно-правових актів з питань оподаткування, та їх змістовного наповнення й подальшого застосування на практиці.

Серед них можна зазначити наступні.

Встановлення мораторію на проведення документальних та фактичних перевірок на період карантину [3, абз. 1 п. 52-2 підр. 10 розд. XX]. Виключення з цього правила становлять документальні позапланові перевірки у разі, якщо платником подано декларацію, в якій заявлено до відшкодування з бюджету податок на додану вартість, за наявності підстав для перевірки, визначених у Податковому кодексі України, та/або з від'ємним значенням з податку на додану вартість, яке становить більше 100 тис. гривень [3, пп. 78.1.8 п. 78.1 ст. 78]. При цьому така документальна позапланова перевірка проводиться виключно щодо законності декларування заявленого до відшкодування з бюджету податку на додану вартість та/або з від'ємного значення з податку на додану вартість, яке становить більше 100 тис. гривень.

Зміна терміну подання річної декларації про майновий стан і доходи за 2019 рік. Наразі зазначений документ подається до 1 липня 2020 року, а сплата суми податкового зобов'язання, зазначеної в поданій річній декларації має відбутися у строк до 1 жовтня 2020 року. У той же час законодавець передбачає виключення із цього правила. Зокрема, йдеться про випадки, передбачені розділом IV ПКУ, коли така декларація може бути подана пізніше цього строку.

Податкові пільги за деякими податками. Відповідно до п. 524 підр. 10 розд. XX ПКУ у період з 1 березня по 30 квітня 2020 року скасовано плату за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки, що перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб, та використовуються ними в господарській діяльності [1].

Запроваджений мораторій для окремих платників податків став приводом для зловживань правом на звільнення від відповідальності, адже законодавець не передбачив жодних додаткових умов для такого звільнення, окрім необхідності усунення правопорушення до завершення карантину.

З огляду на отриманий аналіз щодо деяких пунктів мораторію на застосування штрафів під час карантину, коли на початку березня 2022 року парламент України приймав законодавчі зміни, спрямовані на підтримку бізнесу в умовах повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, підпунктом 69.1 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX ПК України було передбачено, що на період

до припинення або скасування воєнного стану на території України звільняються від передбаченої ПК України відповідальності виключно ті платники, у яких була відсутня можливість своєчасно виконати свій податковий обов'язок.

Таким чином, законодавець застосував принципово інший підхід щодо звільнення від відповідальності – замість обмеження переліку недопустимих правопорушень, було обмежено коло платників податків, які можуть скористатися звільненням від фінансової відповідальності. Разом із тим відсутність механізму з'ясування (не)можливості виконання податкового обов'язку платником податків під час воєнного стану спричинила декларативний характер наведеного обмеження, а ДПС України у своїх роз'ясненнях, відповідаючи на питання щодо неможливості своєчасного декларування та сплати ПДВ, прямо вказувала на те, що «нормами Кодексу не передбачено надання контролюючому органу будь-яких підтверджень щодо неможливості подання податкової декларації з ПДВ та сплати податку до бюджету» [2].

При цьому було встановлено, що у разі виявлення порушень законодавства за результатами проведення перевірок, дозволених на час дії воєнного стану, до платників податків застосовується відповідальність згідно з ПК України та законами, контроль за виконанням яких покладено на контролюючі органи, а вимоги законодавства щодо мораторію (зупинення) застосування штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) на період дії воєнного, надзвичайного стану та/або на період дії карантину, не застосовуються. Таким чином, правовий режим карантину і правовий режим воєнного стану накладаються, внаслідок чого мораторій на застосування штрафів за порушення, вчинені під час карантину, не діє у разі проведення перевірок, які дозволені на час воєнного стану.

Отже, проаналізувавши певні зміни в законодавстві, щодо застосування штрафів та відповідальності, за порушення податкового законодавства, можна сказати, що механізми звільнення від фінансової відповідальності за податкові правопорушення, вчинені під час карантину та воєнного стану, відрізняються, а градацію між ними можна провести за такими критеріями, як:

- 1) коло суб'єктів;
- 2) допустимий строк виконання податкового обов'язку після завершення подій, які стали підставою для звільнення від відповідальності;
- 3) коло податкових правопорушень, за вчинення яких платника може бути звільнено від фінансової відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванський А. Й. Фінансово-правові санкції : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 500 с.
2. Питання – відповіді щодо особливостей переходу платників на спрощену систему оподаткування / ДПС України. URL : <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/578879.html> (дата звернення: 12.10.2022).
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/sp:wide#n8575>
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 17.03.2020 № 533-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-IX>
5. Скакун О. Інститут звільнення від юридичної відповідальності: загальнотеоретичний аналіз. *Про українське право*. 2010. Чис. V. С. 41–49.

Тритинник Христина Ігорівна,
здобувачка групи ФБД-21-2
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ

Податковий контроль як складова податкового адміністрування є необхідною умовою існування ефективної податкової системи, оскільки як практичної, так наукової точок зору в своїй основі представляє собою особливе значення для реалізації соціально-економічної політики держави у зв'язку з тим, що на 85,3 % дохідна частина бюджету України формується за рахунок податкових надходжень. Однак, зміна умов господарювання як у внутрішньо-національному, так і міжнародному аспектах податкового законодавства в галузі оподаткування, запровадження цифрових технологій обумовлюють необхідність до розкриття змісту дефініції «податковий контроль», що визначає важливість розвитку теоретичних підходів до трактування цього поняття.

В сучасних умовах господарювання платники податків застосовують способи ухилення від оподаткування. Основним інструментом попередження, виявлення і припинення податкових порушень є податковий контроль. Як вірно зазначив, Є.В. Поролло, необхідність стабілізації фінансової системи, забезпечення сталого надходження бюджетних доходів, дотримання податкової дисципліни як умови якісного виконання зобов'язань перед державою фізичними та юридичними особами зумовило відокремлення особливого напрямку державного фінансового контролю – податковий контроль [2].

Податковий контроль належить до владного контролю, оскільки з одного боку він здійснюється державними органами контролю, які наділені певними владними повноваженнями стосовно підконтрольних суб'єктів, а з іншого боку фінанси як економічна категорія характеризується не тільки розподільчою, але і контрольною функціями [3].

У зв'язку з цим податковий контроль є одним із різновидів державного фінансового контролю. Податковий контроль відрізняється від інших видів державного фінансового контролю тим, що він регулюється специфічними нормами законодавства, його об'єктом

виступають різні види податків, організація функціонування системи сплати податків та податкові правовідносини в цілому [6].

З метою дослідження змісту податкового контролю в Україні доречно провести аналіз існуючих підходів до визначення податкового контролю та обґрунтувати його, як спеціального виду державного фінансового контролю, визначити Термін «податковий контроль» походить з англ. (tax control), що в буквальному сенсі означає контроль за правильністю сплати податків і зборів юридичними і фізичними особами.

У Податковому кодексі України податковий контроль визначено як систему заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи. При цьому податковий контроль у частині здійснення заходів, що вживаються митними органами з метою перевірки правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, є складовою частиною митного контролю [5].

Принципи організації податкового контролю можна поділити на загальні і специфічні. До першої групи відносять загальні принципи контрольної діяльності: безплатність здійснення, правомочність, професіоналізм, визначеність предмета контролю, координація і взаємодія органів контролю, повнота, превентивність.

До специфічних принципів організації податкового контролю належать: дотримання процесуальної форми, презумпція невинності платника податків, презумпція правоти платника податків, дотримання податкової таємниці, забезпечення оптимального поєднання фіскальної та регулюючої спрямованості податкового контролю (принцип недопущення завдання шкоди платнику податків). Три групи принципів податкового контролю виокремлює О. Жигаленко: загальні принципи, які відповідають нормам правової діяльності країни; спеціальні принципи здійснення податкового контролю; спеціальні принципи організації податкового контролю.

До принципів податкового контролю І. Литвинчук і Н. Бурківська відносять: чітке законодавче визначення повноважень, меж та способу здійснення податкового контролю; встановлення прозорого правового статусу учасників контрольної діяльності; достатній рівень урегульованості процедурно процесуальної регламентації контрольної діяльності; встановлення різних адміністративних процедур

податкового контролю відповідно до його напрямів; здійснення податкового контролю відповідно до чітко визначених цілей, завдань, форм і строків контролю [4].

Можна зробити висновок, що на основі теоретичного узагальнення проведено послідовний аналіз концептуальних підходів щодо трактування дефініції «податковий контроль» у нормативних актах та наукових працях з цього напрямку дослідження. Відзначено, що податковому контролю, як специфічному напрямку державного фінансового контролю, приділяється значна увага у наукових джерелах та нормативних актах України та інших країн. Практично обґрунтовано, що актуальність даного питання дослідження не зменшується, а зростає так, як в сучасних умовах господарювання відбувається розширення сфери податкового контролю, збільшується кількість форм, методів і способів його здійснення, а в умовах цифровізації удосконалюються процедури його проведення, постійно змінюється законодавче регулювання оподаткування, а звідси і податкового контролю. Уточнено і обґрунтовано поняття «податковий контроль», що на теоретичному рівні дозволяє розширити його функціональне призначення у відповідності з практичною діяльністю податкових органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнян С. С. Інноваційна складова нової моделі економічного розвитку України у посткризовий період. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2018. № 691. С. 253–257.
2. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / НАН України, Ін-т екон. та прогноз. К., 2020. 864 с.
3. Гросул В. А. Проблеми інноваційної діяльності в Україні. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. 2017. № 1 (3), т. 1. С. 76–82.
4. Данік Н. В. Інноваційний розвиток економіки України. *Інноваційна економіка* : всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2019. № 2 (28). С. 36–39.
5. Ключник А. В. Організаційно-економічне забезпечення залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки Миколаївської області. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2018. С. 31–37.
6. Мерніков Г. І. Модернізація України і досвід Китаю. *Стратегічні пріоритети*. 2019. С. 137–145.

Хоменко Юлія Ігорівна,
здобувачка групи ФБі-21-1
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук

ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Податкова безпека є достатньо новою економічною категорією в наукових колах та державному управлінні, а тому трактування її економічної природи та основних характеристик є неоднозначним. Про посилення інтересу науковців до податкової складової фінансової безпеки свідчить активізація наукових досліджень у сфері визначення сутності й економічної природи податкової безпеки, ризиків та загроз, які її зумовлюють, індикаторів оцінювання та шляхів зміцнення. Особливо варто відзначити наукові пошуки О. Баранецької і В. Мартинюк [1; 11], С. Голікова [3; 4], О. Іванишиної, І. Прокопенко й Ю. Панури [6], В. Іщенко [7], Г. Лісового [8], І. Лукановської [9], І. Луценко [10], Г. Миськів [2], І. Подіка і Ю. Гончарова [12], І. Цимбалюк [14] та ін.

Однак, незважаючи на значну кількість наукових робіт, присвячених цій проблематиці, питання зміцнення податкової безпеки як фактора підвищення фіскальної ефективності і результативності податкової системи держави повною мірою ще не розкриті. Надаючи високу оцінку науковим доробкам, необхідно зауважити: проведені дослідження трактування суті та змісту дефініції «податкова безпека» засвідчують, що у науковій спільноті домінує розуміння її економіко-правової форми, яка повинна забезпечити створення державою умов для узгодження інтересів індивідів, підприємницьких структур і держави на основі дотримання принципів взаємної відповідальності суб'єктів податкових відносин, фіскальної достатності для бюджетної системи, здатності протистояти податковим ризикам і невразливості до загроз, оптимальності податкового навантаження, стійкості та захищеності.

Серед більшості визначень у науковців домінує твердження того, що податкова безпека характеризує захищеність інтересів платників податків та держави, для якої податки – це інструмент забезпечення

фінансовими ресурсами виконання нею своїх функцій. Разом з тим, податкова безпека визначається здатністю системи до гнучкості (розвитку і вдосконалення), а також стійкістю до наповнення її податковими платежами. А також це здатність реагувати на податкові ризики та стійкість до загроз, можливість управляти ними, ліквідувати, мінімізувати, приймати чи ігнорувати їхній негативний вплив на суб'єктів податкової безпеки [4, 130].

Податкова безпека держави визначається ефективністю податкової політики держави, яка має оптимально поєднувати фіскальні інтереси держави та індивідуальні, корпоративні інтереси платників податків [7, 36].

Проблема податкової безпеки посилюється складністю узгодження інтересів платників податків, зокрема через визначення оптимального податкового навантаження для них, та необхідністю забезпечення держави достатнім обсягом податкових надходжень. Економічну категорію “податкова безпека” аналізують через економічну, соціальну та правову її природу [3, 123].

Для визначення стану податкової безпеки необхідно ідентифікувати загрози, які її зумовлюють, визначити перелік індикаторів податкової безпеки та їхні порогові значення, порівняти значення фактичних значень індикаторів із пороговими та визначити інтегральний показник.

Джерела загроз податковій безпеці класифікують, виділяючи найбільш вагомі: від стану національної економіки, державних фінансів, соціальних особливостей суспільства та інституціонального середовища [4] до змін податкового законодавства, рівнів тіньової економіки й податкового навантаження, ефективності адміністрування податків [6] до низького рівня податкової культури, ухилення від сплати податків, рівня податкового боргу, збільшення витрат на сплату податків, корупції в податкових органах, зниження інвестиційної активності та інших [12, 191].

І. Тимофєєва класифікує джерела загроз податковій безпеці за джерелами їхнього виникнення, за рівнями, ступенем вірогідності, видами збитку та значущістю [13, 18-21]. Водночас Г. Миськів характеризує загрози і ризики податковій безпеці, виділяючи для держави наступні: ризики порушення законодавства; адміністрування; реалізації податкової політики; уникнення від оподаткування та податкового планування і прогнозування; а для платників податків – ризики

збільшення податкового тягаря; податкового контролю; мінімізації й несплати податків [2, 118-119]. Г. Лісовий систематизував наступні блоки загроз і ризиків податковій безпеці: економічний; правовий; організаційно-управлінський; інституційно-культурологічний; кримінальний [8].

Складність оцінювання рівня податкової безпеки держави полягає у визначенні оптимальної чисельності та виборі індикаторів. Ці індикатори включають показники бюджетної складової безпеки держави та регіонів: фіскальної значимості податків, рівня виконання планових надходжень; витратомісткості адміністрування та дієвості податкового контролю, рівня тінізації економіки, а також індикатори, які характеризують податкове навантаження та рівень ухилення від оподаткування окремих.

Індикатори податкової безпеки можуть бути кількісні (традиційні – фіскального навантаження, рівня податкового боргу, результативності адміністрування, тінізації економіки і дієвості податкового контролю, і особливі – окупності роботи фіскальних органів, інвестиційної віддачі податкових пільг, ефективності використання податкових пільг) та якісні (рівень податкової культури та моралі, рівень якості податкового законодавства, морально-етичний рівень персоналу фіскальної служби, його самооцінка інтенсивності зусиль з підвищення власної репутації) [10, 161-162].

Причиною значної частки тіньової економіки в Україні можна назвати високий рівень фіскального навантаження на працю, який породжує скорочення заощаджень населення, зниження його реальних доходів та платоспроможного попиту. Сумарне податкове навантаження на працю, включаючи рівень надходжень з податку на доходи фізичних осіб та єдиного соціального внеску, збільшилося з 11,3 % ВВП у 2016 р. до 14,1 % у 2021 р. Посилення фіскального навантаження на економічних суб'єктів в Україні загострюється внаслідок того, що в умовах запровадження карантинних обмежень та скорочення доходів великої кількості власників і працівників малого бізнесу населення підпадає під надмірну фіскалізацію через оподаткування доходів фізичних осіб, сплату єдиного податку та оподаткування споживання (фактично витрат населення).

Визначальними у коливанні показника еластичності податків є більш високі темпи приросту видатків бюджету відносно ВВП та порівняно нижчі темпи приросту податкових надходжень.

Значення коефіцієнта вище 1 означає, що податкові надходження зростали вищими темпами, ніж збільшувався ВВП. За розрахунками Мінекономіки рівень тіньової економіки у 2021 р. становив 30 % від обсягу офіційного ВВП, що на 2 в.п. більше від показника 2020 р.

Зростання витрат на утримання фіскальних органів не варіює зі зростанням величини податкового боргу та станом у сфері ухилення від оподаткування. Навантаження на утримання органів податкового адміністрування лягає на економічно активне населення: тільки за 5 останніх років витрати на одну особу збільшилися майже вдвічі: з 348,4 грн до 663,3 грн. Загальнонагранична чисельність державних службовців у всіх структурах ДФС, ДПС, ДМС – 41178 осіб, у тому числі за окремими службами: ДПС – 24866 осіб (60,4 % загальної чисельності), ДМС – 11308 осіб (або 27,5 %) та ДФС – 5004 особи (або 12,2%)

Про низьку ефективність адміністрування податків свідчать наступні дані: сума податкового боргу за період 2016-2020 рр. збільшилася на 50 %: з 69,6 млрд грн до майже 104 млрд грн, причому зріс і рівень списання безнадійної податкової заборгованості (з 0,4 % на початок 2017 р. до 14,5 % на початок 2021 р.).

Сума списаної безнадійної заборгованості на 01.01.2022 р. склала 15,1 млрд грн, порівняно з 2017 роком вона збільшилася у 52 рази. Рівень податкового боргу суттєво перевищує порогове значення (від 11,7% у 2019 р. до 9,1 % у 2020 р. порівняно з 5 %), що негативно характеризує стан безпеки. Державним аудитом, проведеним за результатами діяльності фіскальних органів із 01.01.2018–01.05.2020 рр., виявлено, що заходи, проведені органами ДФС і ДПС щодо погашення та упередження зростання податкового боргу, виявилися неефективними. Наявний податковий борг лише на третину забезпечено вартістю описаного в податкову заставу майна платників податків-боржників, це спричинює ризики того, що більша частина нагромадженого податкового боргу не буде погашена шляхом надходження коштів до бюджету від реалізації майна, яке перебуває у податковій заставі, а списуватиметься як безнадійний борг [5, 115].

Якщо запровадження досить обтяжливих процедур адміністрування ПДВ, таких як депонування коштів на ПДВ-рахунках, введення єдиного реєстру податкових накладних та автоматична система моніторингу, призвели до тимчасового зниження обсягів формування схемного податкового кредиту, то будь-яких позитивних зрушень у сфері боротьби з конвертаційними центрами («податковими ямами») досягнуто не було.

Проблема шокової акцизної політики та надмірного рівня податкового навантаження у поєднанні зі слабкістю правоохоронних та контролюючих інституцій призвели до втрати контролю держави над ринком підакцизної продукції. Разом з тим, тривале зволікання з ліквідацією вкрай неефективної податкової міліції, низька ефективність розслідування податкових злочинів, кадрова нефаховість частини працівників ДФС і запізнілий старт Бюро економічної безпеки України не змінили стану ухилення податків в Україні у 2021 році.

Отже, за результатами проведених розрахунків стану податкової безпеки України за 2016-2020 рр. було виявлено: позитивну динаміку мають показники сумлінності сплати податків, результативності (збирання) податків та еластичності податків. Перевищено порогове значення та посилюється критичний стан за показниками витратності адміністрування, рівня податкового боргу й загального податкового навантаження. У безпечній зоні перебуває рівень тінізації економіки за 2018-2020 рр., проте у 2020 р. порівняно з 2019 р. рівень тіншової економіки зріс на 2 відс. пункти. Тінізація стає закономірною відповіддю економіки на посилення податкового тиску. Найбільшими схемами зловживань у сфері оподаткування є: виплата заробітної плати “у конвертах”, порушення митних правил, контрабанда та корупція на кордоні; не вдалося подолати проблеми з уникненням від сплати ПДВ, “скрутками” та конвертаційними центрами. Доповнюють негативний вплив на стан податкової безпеки зволікання з ліквідацією неефективної податкової міліції, низька розслідуваність податкових злочинів, кадрова турбулентність у фіскальних органах, запізнілий старт Бюро економічної безпеки України. Для посилення фінансової безпеки держави та її важливої податкової складової необхідним є завершення інституційної реформи митної служби, підвищення ефективності та дієвості податкового контролю, посилення відповідальності платників податків за уникнення від оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранецька О., Мартинюк В. Національні інтереси України в сфері фіскальної безпеки. *Наука молода*. 2008. № 9. С. 83–87.
2. Бюджетно-податкова безпека : навч. посіб. / за ред. Г. В. Миських. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 276 с.
3. Голюков С. С. Податкова складова фінансової безпеки України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 25, ч. 2. С. 122–125.

4. Голіков С. С. Сутність податкової безпеки. *Економіка та держава*. 2015. № 9. С. 130–136.

5. Звіт про результати аудиту ефективності діяльності Державної фіскальної служби України, Державної податкової служби України та Державної митної служби України : затверджено рішенням Рахункової палати від 22.12.2020 № 34-3. К., 2020. 186 с.

6. Іванишина О. С., Прокопенко І. А., Панура Ю. В. Удосконалення податкової системи як фактор підвищення фінансової безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/>

7. Іщенко В. В. Податкова складова фінансової безпеки держави. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 37. С. 35–40.

8. Лісовий Г. Система загроз податковій безпеці: постановка проблеми. URL : http://irbibin/irbis_nbuiv/cgiirbis_64.exeC21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pp_2017_3_18.pdf

9. Лукановська І. Р. Теоретичне обґрунтування місця податкової безпеки в системі фінансової безпеки України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 6. С. 40–45.

10. Луценко І. С. Методичний підхід до оцінювання рівня податкової безпеки держави. *Вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 12, ч. 2. С. 159–163.

11. Мартынюк В. П., Баранецкая О. В. Оценка отдельных показателей фискальной безопасности государства. *Бізнес Інформ*. 2013. № 8. С. 15–21.

12. Подік І. І., Гончаров Ю. В. Податкова складова економічної безпеки України : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2017. 210 с.

13. Тимофеева И. Ю. Налоговая безопасность государства, бизнеса и общества: концепция методология : автореф. дисс. на соискание уч. степени д-ра экон. наук : 12.00.14. М., 2011. 53 с.

14. Цимбалюк І. О. Податкова безпека в системі фінансової безпеки держави : кол. монографія / за заг. ред. О. В. Кендюхова // Стратегічне управління національним економічним розвитком : монографія : в 2 т. Т. 2. Донецьк : ДВНЗ «ДонНТ», 2013. 392, [13–23] с.

Циганкова Софія Леонідівна,
здобувачка групи ОМП-22-4
Науковий керівник:
Прокопенко І. А.,
канд. екон. наук

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

В економіці будь-якої держави важливе місце посідає бюджетно-податкове регулювання, за допомогою якого держава створює умови для мобілізації необхідного обсягу фінансових ресурсів та їх ефективного використання з метою забезпечення сталого економічного зростання. Податкова система є одним з ключових елементів державної політики у сфері економіки.

Досліджували податкове регулювання держави багато вітчизняних й зарубіжних вчених та науковців, зокрема Бойко О.Я. [1], Варналій З.С. [2], Кузь В.І. [3] та інші.

Обираючи правильну стратегію управління державою, необхідно враховувати всі фактори, що можуть зміцнити бюджет і привести країну до економічного зростання. Одним з найважливіших факторів є податки, які перш за все регулюють державний бюджет і при правильній податковій політиці здатні вивести країну з кризи та забезпечити сталий економічний розвиток. Проводячи прямий перерозподіл результатів економічної діяльності, пряме та непряме оподаткування безпосередньо впливає на основні пропорції економічного розвитку.

Таблиця 1 – Чинники, що впливають на податкове регулювання

№ п/п	Чинники
1.	рівень законодавчого забезпечення стягнення податків
2.	рівень дотримання податкового законодавства як платниками податків, так і фіскальними органами
3.	готовність платників податків до співпраці з податковими органами
4.	рівень професійної підготовки працівників фіскальних органів
5.	рівень фінансово-економічних знань платників податків
6.	зацікавленість владних органів управління у підтримці чи взагалі збереженні життєдіяльності підприємств
7.	тіньовий сектор економіки

Джерело: складено за даними [1].

Найважливішою функцією держави в умовах ринку є формування та реалізація бюджетного регулювання за допомогою прямих та непрямих податків. Функціонування тіньової економіки поряд з легальною економікою призводить до реального зменшення частки податкових надходжень у структурі доходів бюджету, що ставить під загрозу реалізацію важливих державних програм.

Нинішніми недоліками існуючої податкової системи залишається нормативно-правова база для оподаткування, яка постійно змінюється. Податкове законодавство є нестабільним, занадто складним і неоднорідним, а якщо розглядати законодавчі норми, то багато з них неузгоджені між собою. Більшість норм несуть неоднозначне тлумачення, що вкрай негативно відображається на діяльності підприємницького сектору і загалом викликає пониження привабливості нашої національної економіки для іноземних інвесторів.

Існуючі серйозні недоліки оподаткування призвели до таких проблем системного характеру, «як

1) податкова заборгованість платників перед бюджетом і державними цільовими фондами;

2) ухилення від оподаткування та сплати податків. Ця проблема є однією з найгостріших в Україні. На масштаби ухилення від сплати податків впливає нерівномірний розподіл податкового навантаження; порушення принципу рівності платників перед законом; складність і недосконалість законодавства, яким регулюється підприємницька діяльність, а також неефективність державної бюджетної політики;

3) нерівномірне податкове навантаження, наслідком чого є найбільше навантаження покладене на законослухняних платників, позбавлених податкових пільг» [2]:

Існуюча система оподаткування, а особливо регулююча функції податків потребує змін. Регулююча функція оподаткування, що знаходиться на макрорівні полягає у забезпеченні економічного зростання, зайнятості, стабільності цін, а на мікрорівні — у коректуванні екстерналій, перерозподілі доходів з позицій соціальної справедливості. Проте варто мати на увазі, що втілення реформи мусить бути системним, відкритим, цілеспрямованим, виваженим і, не менш важливо, поступовим у часі, що звичайно посприє створенню стабільних умов для діяльності підприємців.

Регулююча властивість податків відіграє важливе значення у державному регулюванні економіки. Вона чинить вплив на перебіг

економічних процесів держави за допомогою їхнього коригування, встановленого відповідно до поставлених цілей та напрямків соціально-економічного розвитку в інтересах суспільства. Варто зазначити, що «система державного регулювання шляхом реалізації регулюючих властивостей податків являє собою принципи, виконання яких є загальнообов'язковим для всіх суб'єктів господарської діяльності, а також включає в себе відповідальність, яку несуть платники за дотримання правил та принципів оподаткування» [3].

В свою чергу, «регулююча функція податків проявляється у зміні умов оподаткування. Збираючи податки, держава постійно чинить вплив на прояви поведінки економічних суб'єктів – фізичних та юридичних осіб. Держава здатна встановлювати доволі різні умови оподаткування для кожної категорії платників, для здійснення реалізації одних й тих самих видів діяльності на вже окремих територіях. Визначені умови оподаткування можуть або посприяти, або ж перешкоджати концентрації виробництва та капіталу» [3].

Мета цієї функції може бути визнана як забезпечення безперервності процесів інвестування, збільшення фінансових результатів у бізнесі, сприяння збільшенню коштів. Під час своєї діяльності державі необхідно виконувати такі завдання: забезпечення необхідних податкових зборів, активізації конкурентних сил ринкової економіки, регулювання процесів розширення і модернізації виробництва, стимулювання інвестиційної активності підприємців, забезпечення соціальної стабільності в суспільстві.

Щоб досягти максимальної ефективності функціонування регулюючої функції потрібно вдосконалити наступні напрямки ведення податкової політики:

1. Засади визначення системи оподаткування. Система оподаткування змушена завжди адаптуватися до усіх особливостей економічного розвитку держави, ситуацій, що раптово склались, а також реформ, які були заплановані тощо. Саме так вкрай важливе не лише реформування, але і вдосконалення системи оподаткування, зміна існуючих податків, методики їх сплати, розрахунку тощо.

2. Визначення податкових пільг. Так, «ефективність реалізації процесу стягнення податків є залежним від прогресивності, можливостей одержання різних пільг й в загальному зниження в межах діючого законодавства. З допомогою застосування податкових пільг держава може регулювати структуру загальнодержавного ринку товарів й

послуг. Використання податкових пільг надає можливість підприємствам підвищити свої доходи, в тому числі і прибуток, зменшити витрати та взагалі ціну виробу, сприяти реалізації продукції. Так само, навпаки, підвищення розмірів податків, що сплачуються, призводить до збільшення ціни та зниження обсягу виробництва» [2].

3. Встановлення податкових ставок. Держава визначає ставки оподаткування і змінює їх у відповідності до чинної податкової системи і особливостей розвитку економіки. Зміна ставок запроваджується в залежності від видів підприємницької діяльності, форм власності підприємств, обсягів виробництва чи надання послуг, попиту даного виду діяльності у споживачів або держави, а також від проміжків часу діяльності суб'єкта оподаткування.

Таким чином, податкове регулювання - це економічний метод управління фінансами держави, що реалізується через економічні інтереси суб'єктів податкового процесу. Здійснення податкової політики у аспектах регулюючих властивостей оподаткування має багато проблем, спричинених багатьма різносторонніми факторами. Для того, щоб збільшити надходження до бюджету потрібно удосконалити регулюючу функцію податків шляхом максимальної мобілізації держави у напрямку проведення економічних реформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко О. Я. Теоретичні підходи та методи формування сучасної податкової системи. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 3(58). С. 1–8. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2017_3_16
2. Варналій З. С. Податкова система України: інституціонально-функціональна структура та шляхи модернізації. *Економічний дискурс: Міжнародний науковий журнал*. 2018. Випуск 2. С. 15–24.
3. Кузь В. І. Податкова система : навч. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 240 с.
4. Податковий кодекс України : редакція від 21.11.2021 № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

Чепіль Софія Олександрівна,
здобувачка групи ОПБ-20-1
Науковий керівник:
Калита Т. А.,
канд. екон. наук

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЙОГО В УКРАЇНІ

Малі та середні підприємства (МСП) є основою будь-якої національної економіки і відіграють безцінну роль у розвитку підприємництва. Вони виступають як гарантія стабільності економічного розвитку та базовою ланкою економіки будь-якої держави, адже саме ними відбувається забезпечення робочими місцями населення, формування і підтримка оптимальних господарських пропорцій завдяки гнучкості до вимог і потреб ринку, розвиток науково-технічного прогресу. Малий бізнес є базою ринкових відносин завдяки здатності швидко реагувати на зміни економічних умов. Саме тому більшість країн світу, а особливо розвинутих, за допомогою фінансових інструментів і використання різноманітних пільгових систем у податковій сфері всіляко сприяють підтримці і розвитку малого бізнесу на рівні мікро-, малих та середніх підприємств. Українському сектору МСП не вистачає продуктивності й потужності, які могли б забезпечити успіх на національному або міжнародному рівні, незважаючи на те що структура практично не відрізняється від аналогічних підприємств у розвинутих країнах світу.

Дослідженням теоретичних аспектів малого та середнього бізнесу займалися такі науковці як: А. Маршалл, Й. Шумпетер, Ж.Б. Сей, С. Сімонді та ін. Значну увагу сучасні автори приділяють розгляду ролі й місця малих підприємств в економіці, проблемам їх функціонування і розвитку: А.С. Даниленко, О.М. Варченко.

Підтримка малого бізнесу в багатьох країнах світу безпосередньо здійснюється через систему оподаткування шляхом використання таких податкових механізмів: спрощеної системи оподаткування та створення для них особливих умов оподаткування шляхом уведення спеціальних податкових правил.

В Україні частиною спеціального податкового режиму, який є головною причиною для малого бізнесу, виступає спрощена система оподаткування. Підприємства, що перебувають на спрощеній системі оподаткування, звільняються, від нарахування, сплати та подання податкової звітності з: податку на прибуток підприємств; податку на додану вартість з операцій із постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України, крім податку на додану вартість, що сплачується, зокрема, юридичними особами 3 групи, які вибрали ставку єдиного податку 3 %; земельного податку, крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються ними для провадження господарської діяльності; збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності; збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства.

Вчений С. Лайчук, до переваг спрощеної системи оподаткування в Україні відносить можливість ведення спрощеного обліку і звітності; добровільну реєстрацію платником ПДВ; звільнення від сплати деяких податків; звільнення від використання реєстратора розрахункових операцій і розрахункових книжок, а до недоліків – обмеження в оборотах і певних видах діяльності, чисельності найманих працівників для груп I і II єдиного податку, у негрошових формах розрахунків [1, с. 50].

Також до переваг слід віднести зменшення паперової роботи, тобто подання однієї форми звітності замість різноманітних форм податкової звітності за різними податками та зборами, а також полегшення розрахунків, пов'язаних із визначенням сум необхідних податків. Недоліками, на думку Н.В. Рудик, є відтермінованість процесу отримання відповіді від податкової служби та незрозумілість часу нарахування та зарахування сплачених податків [2, с. 321].

Основний недолік, який пов'язаний з обмеженням розміру доходу підприємства для вибору спрощеної системи оподаткування це уникнення податків. Він часто призводить до пошуку власниками МСП шляхів уникнення переходу на загальну систему оподаткування, зокрема шляхом створення на базі одного підприємства двох чи більше юридичних осіб. Особливість цього способу мінімізації є те, що платник податків надає свою звітність податковим органам, тобто працює легально. Подібні випадки повинні більш ретельно перевірятися контролюючими органами.

Станом на 2021 рік в Польщі у секторі «підприємництво» малий та середній бізнес створює понад 50 % ВВП. З усіх груп малі підприємства мають найменшу частку у формуванні ВВП – 8 % і найменшу частку у створенні робочих місць – 12,2 % (приблизно 1,1 млн працюючих). Попри те, держава підтримує малий бізнес, адже він відіграє важливу роль в економічному розвитку Польщі, сталому функціонуванні економіки та сприятливішому прискоренню економічного зростання.

Малі (до 69 працівників і до 7 млн. євро доходу) і середні (до 250 найманих осіб та до 40 млн. євро річного прибутку) компанії складають 98 % від загального числа юридичних осіб. Польські законодавчі норми виділяють чотири основні форми оподаткування бізнесу. Основною та найбільш часто використовуваною є податкова шкала (загальні правила), яка є формою оподаткування доходів від діяльності, а також доходів, отриманих за трудовими відносинами, цивільно-правовими договорами або виплатами, отриманими від Інституту соціального страхування (пільги або пенсії). Іншою формою оподаткування, що не менш часто вибирається, є спрощений податок, який є вигідною альтернативою для підприємців завдяки фіксованій ставці податку на прибуток. Зниження ставки податку на прибуток підприємств для малого бізнесу є однією з найбільш сприятливих податкових змін, запроваджених у 2019 р. в Польщі вона використовується для малих платників податків та стартапів і становить 9 %.

В Польщі лінійний податок, інша назва – єдиний податок, ставка завжди однакова і становить 19 %. Проте цей тип оподаткування не передбачає спільної сімейної декларації та неоподаткованої суми, він представляє інтерес для тих, хто отримує високі доходи, набагато вищі 85 528 злотих (17 319,50 доларів) у рік.

У 2019 році внесок МСП в економіку Німеччини становив 53 % [3, с. 129]. Критерії поділу на малі і середні підприємства аналогічні до критеріїв у більшості країн світу – кількість працівників та оборот праці. До підприємств малого бізнесу, відносять підприємства, у яких обсяг продаж (із ПДВ) за минулий фінансовий рік становив 22 тис. євро і сума продаж у поточному фінансовому році не перевищує 50 тис. євро.

Спеціального податку на малий бізнес у Німеччині не існує і відсутні суттєві податкові переваги. Власники малого бізнесу платять ті ж самі податки, що й усі інші самозайняті та підприємці. Малі підприємства не нараховують ПДВ і податок із продажів, проте вони сплачують: податок на прибуток або податок на прибуток від капіталу; торговий податок (звільнення до 24 500 євро). Малому бізнесу для

виставлення рахунків не потрібен ідентифікаційний номер податкового коду з продажу, натомість у рахунку-фактурі можна зазначити особистий податковий номер власника.

Переваги оподаткування малого бізнесу в Німеччині: звільнення від сплати ПДВ, що сприяє зменшенню ціни для кінцевих споживачів; економія ресурсів завдяки тому, що можливе спрощене виставлення рахунків і відсутність потреби складання попередньої декларації з ПДВ; спрощений облік і проста реєстрація. Недоліком є неможливість відшкодування вхідного ПДВ.

Отже, для вибору оптимальної форми оподаткування і зменшення фіскального тиску малим підприємствам постійно необхідно переглядати фінансові показники та коригувати свою податкову політику за допомогою облікових механізмів. Зусилля України зменшити податковий тиск на підприємства викликає одночасний пошук ними шляхів уникнення переходу на оподаткування на загальній системі, що, до речі, притаманно і підприємствам Польщі.

В умовах сьогоденної невизначеності й фінансової кризи, спричиненої наслідками пандемії, а також умовами війни, слід визначити пріоритетні галузі економіки, розробляти преференції для новостворених підприємств і підприємств, які займаються розробленням стартапів, а також необхідно забезпечити такий механізм оподаткування МСП, який би дав їм змогу перейти на рівень здійснення експортної діяльності, а не лише розвитку всередині країни. Можливість імплементації зарубіжного досвіду для України це саме досвід Німеччини, оскільки там малий бізнес звільняється від сплати ПДВ і податку з продажів, що сприяє зменшенню ціни для кінцевих споживачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лайчук С. М. Податкова політика суб'єктів малого бізнесу. *Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції* : тези доповідей II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Ужгород, 16 квітня 2020 р. Ужгород, 2020. С. 49–51.
2. Рудик Н. В. Фіскальна цифровізація як інструмент партнерства між державою та малим та середнім бізнесом. *Бізнес Інформ*. 2019. № 11(502). С. 316–322. DOI: 10.32983/2222-4459-2019-11-316-322
3. Іванов І. М., Лук'янова Т. В., Орлова Л. В. Проблеми та перспективи малого та середнього бізнесу. *Вісник університету*. 2020. № 2. С. 126–133. DOI: 10.26425/1816-4277-2020-2-126-133

Шейко Наталя Михайлівна,
здобувачка групи ФМФА-21-1
Науковий керівник:
Тучак Т. В.,
канд. екон. наук

ОЦІНКА ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ АДМІНІСТРУВАННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ

В умовах нестабільності та невизначеності соціально-економічної ситуації, впливу ряду факторів внутрішнього й зовнішнього середовища та існування кризових явищ важливою особливістю акцизного оподаткування є забезпечення податкових надходжень задля збалансування та стійкості державного бюджету України. Недосконалий механізм справляння та адміністрування акцизного податку ведуть до ризикованості наповнення дохідної бази бюджетів усіх рівнів. При цьому, фіскальними ризиками є чинники, які можуть призводити до відхилення доходів, видатків, дефіциту державного бюджету та державного боргу від запланованих показників.

Повне представлення інформації про наявні фіскальні ризики у сфері адміністрування акцизного податку підвищує ступінь обґрунтованості наукових пропозицій і створює підґрунтя для вжиття адекватних заходів, спрямованих на мінімізацію можливого негативного впливу на бюджетні показники та забезпечення повного і вчасного фінансування зобов'язань держави [1].

Одним із основних показників оцінки ефективності адміністрування акцизного податку залишається рівень його мобілізації до бюджету країни. Як показують дані табл. 1 акцизний податок є одним із важливих бюджетоформуючих податків упродовж 2016–2021 рр. Зокрема, його доходи до державного бюджету у 2021 р. становили 180,3 млрд грн або 12,4 % податкових надходжень і 10,8 % загальних доходів бюджету. Надходження акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання підакцизних товарів до місцевих бюджетів (5 % від продажу алкогольних напоїв та тютюнових виробів) у 2021 р. становили 8,2 млрд грн, що на 14,9 %, або на 1,1 млрд грн, більше надходжень 2020 р. При цьому, частка загального акцизу в структурі податкових надходжень протягом періоду дослідження коливалась в інтервалі від 13,8 % до 12,4 %, а в загальних доходах

бюджету від 11,5 до 10,1 %, що свідчить про нестабільність формування структури доходної частини бюджету.

Основними категоріями підакцизних товарів в Україні є тютюнові вироби, спирт, алкогольні напої, пальне, електрична енергія та транспортні засоби. У структурі доходів від акцизного оподаткування найбільші частки забезпечують надходження акцизного податку на тютюн і тютюнові вироби – 36 %, та акциз на пальне – 42%. Зокрема, надходження акцизного податку з пального упродовж періоду дослідження мали тенденцію до зростання з 37 млрд грн в 2016 р. до 62,4 млрд грн в 2020 р., що зумовлено збільшенням обсягів реалізації пального та курсу гривні по відношенню до євро.

Таблиця 1 – Динаміка надходжень та частка акцизного податку в податкових надходженнях та доходах державного бюджету України упродовж 2016–2021 рр.

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Доходи державного бюджету, млрд грн	782,9	1017,0	1184,3	1289,8	1376,7	1662,2
Податкові надходження, млрд грн	650,8	828,2	986,3	1070,3	1136,7	1453,8
Акцизний податок всього, млрд грн, т.ч.:	90,1	115,4	126,8	130,8	153,9	180,3
<i>Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)</i>	55,1	67,8	72,7	71,3	82,3	85,0
<i>Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)</i>	35,0	47,7	54,1	59,4	64,4	87,0
<i>Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів</i>	11,6	6,0	5,9	6,3	7,2	8,2
Частка АП у податкових надходженнях, %	13,8	13,9	12,9	12,2	13,5	12,4
Частка АП у доходах державного бюджету, %	11,5	11,4	10,7	10,1	11,2	10,8

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України.

У 2018-2020 рр. ставки акцизного податку на пальне не змінювались і залишались на рівні 2017 р. При цьому відбувалось поступове заміщення бензину скрапленим газом та дизельним паливом внаслідок різниці в розмірі ставок акцизного податку. Варто відмітити, що ринок пального наповнювався в основному за рахунок імпортованого пального. Зокрема, у зазначений період частка імпортованого пального становила 79,0% від загального обсягу реалізації пального [2].

Зростання надходжень акцизного податку з вітчизняних товарів до зведеного бюджету передусім пояснюється збільшенням специфічних ставок та мінімального акцизного податкового зобов'язання з тютюнових виробів. Варто відзначити, що з 2015 р. ставки акцизного податку на тютюн і тютюнові вироби зазнають перманентного підвищення. І економічна криза 2020-2021 рр. жодним чином не вплинула на цей процес. Так, мінімальну податкову ставку на 1000 шт. сигарет було підвищено з 1011,35 грн у II півріччі 2019 р. до 1456,33 грн у 2021 р. та до 1747,6 грн у 2022 р. Крім того, у 2017 р. Законом України №2245-VIII про внесення змін до ПКУ [3] та деяких законодавчих актів було введено 7-річний план підвищення акцизу на тютюнові вироби до рівня ЄС відповідно до вимог Директиви Ради ЄС 2011/64/ЄС [4]. Зокрема, передбачалося щорічне зростання специфічної ставки акцизу на тютюнові вироби на 20% до 2025 р. Показово, що «просідання» доходів бюджету від акцизу в 2018-2019 рр., як і кризові події 2020-2021 р., не спонукали державу до перегляду цього рішення [5].

Експерти ринку стверджують, що занадто швидке та стрімке підвищення ставок оподаткування тютюнових виробів і неспроможність держави протидіяти їх нелегальному виробництву та продажу призводять до зростання нелегального обігу підакцизної продукції. Так, за даними Kantar TNS у травні 2021 р. частка незаконного ринку тютюнових виробів склала 15,9%, що на 10 в. п. вище ніж у аналогічному періоді минулого року [6]. Висока рівень тіньового обігу, у свою чергу, пов'язаний з низькою купівельною спроможністю населення та слабкою адміністративною спроможністю держави. Поряд з цим, протягом 2020–2021 рр. спостерігається зростання надходження акцизного податку з ввезених тютюнових виробів більше ніж у 2 рази до попереднього року. Відбулося це за рахунок збільшення обсягів імпорту тютюновмісних виробів для електричного нагрівання (далі – ТВЕН), в т. ч. у 2019 р. – в 3,4 рази, у 2020 р. – ще у 1,5 рази. Суттєве збільшення імпорту ТВЕН витісняє споживання сигарет, які оподатковуються за вищою ставкою акцизного податку [2].

Також варто відмітити, що найбільше збільшення надходжень акцизного податку в розрізі видів підакцизних товарів у 2021 р. порівняно з 2020 р. забезпечено за рахунок електричної енергії (37,9 %, або 1,1 млрд грн) та лікєро-горілчаної продукції (9,0 %, або 0,57 млрд грн) [7].

Більш глибокий аналіз фіскальних ризиків доцільно здійснювати за допомогою відносних статистичних показників, що дозволяють проводити зіставлення різних явищ за їх структурою та динамікою. Для бюджетних показників важливим є співвідношення між плановими та фактичними значеннями. Розрахунок ризику невиконання запланованих показників бюджету включає статистичний аналіз з використанням показників дисперсії, стандартного відхилення та коефіцієнта варіації [8]. На підставі опрацьованих звітних даних розрахуємо показники ризику надходжень акцизного податку в табл. 2.

Таблиця 2 – Оцінка ризиків загальних податкових надходжень та доходів від сплати акцизного податку до Державного бюджету України упродовж 2016–2021 рр.

Показники	Коефіцієнт виконання і-тої статті бюджету						Стандартне відхилення	Коефіцієнт варіації
	2016	2017	2018	2019	2020	2021		
Податкові надходження	1,29	1,31	1,30	1,27	1,38	1,56	0,109	8,05%
Акцизний податок	1,10	1,02	1,02	1,00	1,20	1,30	0,119	10,73%

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України.

Оскільки єдиної методики для оцінки ризиків доходів бюджетів не існує, тому за основу шкали оцінки бюджетних ризиків обрано запропоновану науковцями [9] градацію, згідно з якою виділяються чотири зони бюджетного ризику:

- безризикова зона (абсолютний збіг планових і фактичних значень бюджетних показників);
- зона допустимого ризику (рівень бюджетного ризику – до 10%);
- зона критичного ризику (рівень бюджетного ризику – 10%-25%);
- зона катастрофічного ризику (рівень бюджетного ризику – понад 25%).

Аналіз ризиків податкових доходів показав, що акцизний податок в зоні допустимого бюджетного ризику (8,05 %), а загальні податкові надходження – у зоні критичного ризику (10,73 %). Проте низьке зростання акцизних доходів упродовж 2017–2019 рр. свідчить про негативний вплив фіскальних ризиків унаслідок спаду економіки, зростання безробіття, інфляції, пандемії COVID-19 тощо. Відповідно,

фіскальними ризиками є чинники, які можуть призводити до відхилення доходів, видатків, дефіциту державного бюджету та державного боргу від запланованих показників.

Основними факторами, що впливають на ризики доходів бюджету від акцизного податку, як свідчить аналіз, є наступні:

- економічні, фінансові кризи, зниження ділової активності, інфляційні процеси, воєнні конфлікти;
- зміни у споживанні підакцизних товарів, збільшення та зменшення обсягів їх легального виробництва, розмір ставок акцизного податку, податкові пільги;
- значний тіньовий сектор, що веде до скорочення податкової бази, ухилення від оподаткування;
- недосконалість бюджетного планування й прогнозування доходів, завищення планових показників інколи з політичною метою;
- низька ефективність механізму справляння та адміністрування акцизного податку.

Вважаємо, що з урахуванням хронічних інституційних проблем України, невисокого рівня доходів населення та кризи, зумовленої повномасштабним вторгненням РФ, у найближчі роки варто було б відмовитися від перманентного зростання ставок акцизного податку та скерувати зусилля на покращення системи контролю за виробництвом і обігом підакцизних товарів. Підвищення інституційної спроможності національних податкових і правоохоронних органів, введення нових технологій в їх роботу, модернізація інструментів ідентифікації та управління ризиками, як і впровадження зваженої системи акцизного оподаткування, мають поступово нівелювати хронічні проблеми на ринку підакцизних товарів та знизити фіскальні ризики за доходами акцизного податку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформація про фіскальні ризики та їх вплив на показники Державного бюджету в 2022 році / Міністерство фінансів України. 2022. URL : <https://mof.gov.ua/uk/download/page/3524>
2. Доходи Зведеного бюджету за 2020 рік / Міністерство фінансів України. 2021. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/zvit_2020_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 р. : Закон України від 07.12.2017 № 2245-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-19#Text>
4. Директива Ради 2011/64/ЄС від 21 червня 2011 року про структуру і ставки акцизів, що застосовуються до тютюнових виробів. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/EU110048>
5. Богдан Т. Антикризова фіскальна політика та проблеми акцизів. *Бізнес Цензор*. 2021. URL : https://biz.censor.net/columns/3296145/antikrizova_fskalna_poltika_ta_problemi_aktsizv
6. Моніторинг нелегальної торгівлі тютюновими виробами в Україні (2 хвиля 2021). *KANTAR*. 2021. URL : <https://tns-ua.com/news/monitoring-nelegalnoyi-torgivli-tyutyunovimi-virobami-v-ukrayini-2-hvilya-2021>
7. Звіт про виконання Плану роботи Державної податкової служби України на 2021 рік / Державна податкова служба України. 2022. URL : <https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/396505.html>
8. Бабіченко В. В., Глухова В. І., Колотій Ю. С. Аналіз формування дохідної бази Державного бюджету України та оцінка бюджетних ризиків. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2019. № 14. С. 19–25. URL : <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Babichenko-V.-V.-Gluhova-V.-I.-Kolotij-YU.-S..pdf>
9. Карагозлю Ю. Кількісна оцінка ризику бюджетів міст з врахуванням рівня їх депресивності. *Економічний простір*. 2013. № 75. С. 163–171.

Яковчук Альона Віталіївна,
здобувачка групи ОПБ-19-1
Науковий керівник:
Герасименко О. М.,
канд. екон. наук

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЧЕРЕЗ ЗМІНУ НОРМ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Активні бойові дії та збройна агресія росії завдали масштабних збитків українській економіці. В одному із звітів Світового банку загальна сума цих збитків оцінюється у 349 мільярдів доларів США. Однак, розуміємо, що вона не є сталою, а щоденно збільшується.

З початку повномасштабного вторгнення росії багато підприємств зупинилися або значно скоротили виробництво. Деякі великі підприємства були фізично знищені, як, наприклад, Кременчуцький нафтопереробний завод або «Азовсталь». За розрахунками Міністерства економіки падіння ВВП у вересні та серпні оцінюється в межах 35 % [± 2 %]. Загалом, за підсумками перших трьох кварталів 2022 року падіння ВВП в Україні оцінюється на рівні 30 %.[1]. Це зумовило необхідність вжиття Урядом низки заходів для підтримки економіки. Зокрема, низка таких заходів запроваджена і в сфері оподаткування.

Першочергово були прийняті Закони України від 3 березня 2022 р. «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни»[2] та «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану»[3]. Основними новаціями стали звільнення платників податків від відповідальності у разі відсутності можливості своєчасно виконати податковий обов'язок, мораторій на проведення податкових перевірок, зупинення перебігу визначених податковим законодавством строків, продовження терміну дії ліцензій, звільнення від санкцій за порушення вимог застосування реєстраторів розрахункових операцій тощо.

В подальшому, радикальні податкові зміни ухвалено Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15 березня 2022 р. [4].

Найбільш суттєві зміни стосуються наступного:

- єдиний податок з обороту зменшено до 2 % (дотепер – 3 % доходу - у разі сплати ПДВ, або 5 % доходу - у разі включення ПДВ до складу єдиного податку);

- до таких платників не застосовується обмеження щодо кількості осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах. Також знято обмеження щодо видів діяльності (крім діяльності з підакцизними товарами, грального бізнесу, обміну валют та видобутку та реалізації корисних копалин);

- підприємства зможуть сплачувати єдиний податок за правилами, встановленими для III групи платників єдиного податку, тобто із звільненням від податку на прибуток, ПДВ та інших платежів. Для цього до 10 млрд грн підвищено ліміт доходу для використання єдиного податку (дотепер він становив 1167 розмірів мінімальної заробітної плати, або 7 млн. 585,5 тис. грн у 2022 р.);

- встановлено нульову ставку акцизу та 7 % ПДВ на пальне;

- визначено, що упродовж 12 місяців з 1 березня ФОПи можуть не сплачувати ЄСВ за себе, а ЄСВ за мобілізованих осіб сплачуватиметься з бюджету;

- штрафи та пеня по ЄСВ не застосовуються, а перевірки не проводяться;

- не стягується плата за землю, яка розташована в зонах бойових дій;

- не сплачується ПДВ за товари, що були знищені в результаті бойових дій, або передані на потреби оборони;

- спрощено зарахування податкового кредиту по ПДВ на основі первинних документів (без реєстрації податкових накладних);

- відновлено фактичні перевірки можливості розраховуватися карткою, за порушення визначено штраф 8600 грн.

Проте уже в травні уряд зобов'язав платників податків, які мають можливість своєчасно виконувати зобов'язання, дотримуватися термінів сплати податків, подання звітності та реєстрації податкових накладних.

Було поновлено Роботу Системи електронного адміністрування ПДВ, також зобов'язали суб'єктів господарювання до 15 липня зареєструвати податкові накладні та розрахунки коригування, термін реєстрації яких спливає між 24 лютого та 27 травня, у Єдиному реєстрі податкових накладних.

До кінця липня потрібно було сплатити податки та збори, які на сплачені в березні-травні 2022 року. Також частково поновили терміни, які стосуються податкових перевірок.

Деякі із вищезгаданих змін виявились доволі суперечливими та дискусійними. Суперечливою зміною стала можливість усім підприємствам з оборотом до 10 млрд грн перейти на спрощену систему оподаткування зі сплатою 2% від обороту замість податку на прибуток (18%) та ПДВ (20%). ФОПи третьої групи на спрощеній системі отримали можливість сплачувати 2% від доходів замість 5%.

З квітня урядом було дозволено переходити на цю систему й компаніям з понад 10 млрд грн річного доходу, за винятком тих, хто працював у галузях азартних ігор, обміну валюти, виробництва й торгівлі підакцизними товарами, видобутку, виробництва й реалізації дорогоцінних металів і каміння, діяльності з управління підприємствами, надання послуг пошти та зв'язку.

У середині квітня парламент дозволив перехід на 2-відсоткову систему особам, які організовують азартні ігри, виробляють та продають ювелірну продукцію, займаються фінансовою діяльністю.

Таке рішення знизило податкові платежі тоді, коли в цьому не було необхідності. До того ж, підприємства, які зазнали збитків, і так не платили б податок на прибуток, а розширювати спрощену систему на всіх у довгостроковій перспективі шкідливо і для бюджету, і для розвитку бізнесу [5].

Від нововведень перевагу отримали імпортери, які перестали платити ПДВ. Це погіршило конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників.

Протягом квітня-червня надані пільги зі сплати податків на митниці майже вдвічі перевищили суми надходжень від митниці за цей період до загального та спеціального фондів державного бюджету.

Наприклад, сума пільг із ввізного мита, акцизу та ПДВ на ввезення автомобілів за три місяці становила 26,1 млрд грн, у 14,8 млрд грн обійшлися пільги на пальне – нульовий акциз та зниження ПДВ до 7%.

При цьому в умовах фіксованого валютного курсу фактичне захоплення імпорту призводило до виснаження валютних резервів. Тому з 1 липня податки на імпорт відновили, одночасно скасувавши обмеження на імпорт товарів.

Для створення сприятливих умов для надання благодійної допомоги під час війни 15 березня парламент передбачив податкові пільги для організацій, які надають благодійну допомогу. Так, пальне, передане ЗСУ або ТРО, а також як гуманітарна допомога не оподатковується ПДВ.

Не оподатковується податком на доходи фізичних осіб та військовим збором цільова благодійна допомога, надана учасникам бойових дій та особам, які проживають на території бойових дій, вимушеним переселенцям та особам, які постраждали від нападу РФ.

Крім того, дозволено отримувати податкову знижку в обсязі благодійної допомоги на суму не більше 16 % річного доходу (раніше – 4%) та відносити благодійну допомогу на витрати у 2022 р.

Також 1 квітня парламент уточнив, що гуманітарна допомога, завезена громадськими організаціями, не буде оподатковуватися ПДВ.

З вересня набули чинності зміни до законодавства, які звільняють від оподаткування благодійну допомогу, виплачену членам сімей поранених та загиблих учасників бойових дій.

Крім того, зміни визначили перелік послуг і коштів, які не включаються до оподаткованого доходу волонтера чи учасника неурядової організації, якщо вони отримані від цієї організації (мова про кошти, надані благодійними організаціями та громадськими об'єднаннями з Реєстру неприбуткових установ та організацій).

Отже, можна зробити висновок, що податкові відносини в умовах воєнного стану – справа непроста, але вкрай необхідна для підтримки економіки країни. Проте, варто врахувати, що радикальне зниження податків шкодить бюджету. Підтримка бізнесу та суспільства, безумовно, дуже необхідні, проте можна стимулювати бізнес не лише методами зниження податкового тягаря, а й наприклад сприяти виходу українських підприємств на зовнішні ринки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство економіки України. URL : [https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4725f89d-00a3-4d63-941e-4dac3018ab07&title=PadinniaVvpUkrainiZa9-Misiatsiv2022-RokuOtsiniutsiaNaRivni30-\(дата звернення: 13.10.2022\).](https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4725f89d-00a3-4d63-941e-4dac3018ab07&title=PadinniaVvpUkrainiZa9-Misiatsiv2022-RokuOtsiniutsiaNaRivni30-(дата звернення: 13.10.2022).)

2. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни : Закон України від 3 березня 2022 р. № 2115-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text> (дата звернення: 13.10.2022).

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 3 березня 2022 р. № 2118-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#n5> (дата звернення: 13.10.2022)

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : проект Закону України від 14.03.2022 № 7137-д. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39235> (дата звернення: 13.10.2022).

5. Гришко А., Бетлій О. Податкові послаблення для парків, ФОПів та інших під час війни. *Економічна правда*. URL : <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/10/18/692753/>

Яцунь Юлія Віталіївна,
здобувачка групи ОМП-22-4
Науковий керівник:
Прокопенко І. А.,
канд. екон. наук

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Фіскальна політика є однією з домінуючих складових системи на середньо та довгострокову перспективу. Важливим в процесі розробки і реалізації фіскальної політики є її адаптація до змін структури фінансових відносин і модернізованої фінансової системи, які оновлюються під впливом екзогенних та ендогенних чинників.

Варто зазначити, що «глобальні цілі сталого розвитку кінцевою метою мають створення та збереження можливостей для існування людства. Фіскальна політика в сучасних умовах дає змогу оперувати державними фінансами задля досягнення визначених цілей. Актуальним у досягненні цілей фіскальної політики є їх узгодження з цілями сталого розвитку» [3].

За своєю суттю фіскальна політика передбачає використання фіскальних інструментів (податкового регулювання, видаткового та трансфертного регулювання, боргових інструментів) з метою вирішення конкретних стратегічних і тактичних завдань. Як правило, такі завдання фіскальної політики пов'язані з соціально-економічним розвитком країни. Тобто «кінцевою ціллю фіскальної політики має бути покращення якості життя населення країни, а не зростання обсягів виробництва чи покращення стану платіжного і торгового балансу. Але науково-технічний прогрес та прагнення до соціально-економічного росту створили дисбаланси в соціально-економічному розвитку різних країн, а також призвели до виснаження природних ресурсів планети і, як наслідок, до появи природних катаклізмів та аномалій» [2].

Фіскальну політику сталого розвитку можна визначити, як сукупність дій і заходів, спрямованих на забезпечення стійкості економіки та фінансової системи до екологічних, соціальних та управлінських ризиків. Саме завдяки спільній роботі різних країн світу вдалося розробити не тільки спільне бачення самої політики, а й визначити її цілі, узгодити інструменти їх досягнення.

Зауважимо, що «розробка та реалізація фіскальної політики сталого розвитку потребує врахування існуючих фіскальних та квазі-фіскальних інструментів, які дають можливість в повній мірі адресувати існуючі ризики та забезпечити досягнення цілей сталого розвитку. Зокрема, наявність лише фіскальних інструментів не дає можливості продемонструвати навіть незначні результати в боротьбі та адаптації до зміни устрою держави. Лише комбінація податків та ринкових інструментів забезпечує найкращий можливий результат» [1].

Ефективне функціонування фіскальної політики сталого розвитку залежить від композиції відповідного механізму та обов'язкового формування елементів фінансового забезпечення та фінансового регулювання. Системний характер ризиків визначає наявність специфічних елементів цих складових. Так, «важливим елементом фінансового регулювання є інноваційні фінансові інструменти квазіфіскального характеру (наприклад, зелені облігації, облігації сталого розвитку, облігації катастроф) та адміністративні інструменти» [1].

Національна фіскальна політика найбільшою мірою може сприяти досягненню глобальних цілей сталого розвитку, однак потенціал її інструментарію в Україні реалізується у не найраціональніший спосіб. «Фіскальна політика має регресивний характер, а механізми використання її інструментарію не сприяють досягненню таких цілей сталого розвитку, як боротьба зі зміною клімату, подолання бідності та голоду, скорочення нерівності, якісна освіта, гідна праця та економічне зростання. Відтак перспективи подальших наукових розробок пов'язані із пошуком оптимального поєднання використання інструментів фіскальної політики, коли результатом податкового, видаткового та боргового регулювання буде досягнення прогресу у досягненні усіх без винятку цілей сталого розвитку» [2].

Отже, фактичний стан впливу фіскальної політики України на сталий розвиток країни характеризується наявністю ряду проблем та навіть негативних тенденцій загального характеру і тому потребує більш детального осмислення даної проблематики у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сущенко О. М. Фіскальна політика України в парадигмі сталого розвитку : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Київ, 2021. 430 с. URL : http://projects.dune-hd.com/bitstream/handle/2010/35865/dys_sust.pdf?sequence=1&isAllowed=y

2. Луцик А. Обґрунтування пріоритетності досягнення цілей сталого розвитку у здійсненні фіскальної політики. *Світ фінансів*. 2021. № 1(66). URL : <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1419/1425>

3. Слатвінська М. Фіскальна політика як інструмент державного регулювання. *Evropský časopis ekonomiky*. 2019. № 327. URL : https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_1/eujem_2019_5_1.pdf#page=327

Наукове електронне видання

**Фіскальна політика:
досягнення, інновації та перспективи розвитку**

ЗБІРНИК ТЕЗ
кафедральної наукової інтернет-конференції

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Тези подано в авторській редакції

Укладачі:

Іванишина О. С.,
Тучак Т. В.,
Яруш М. В.

Відповідальні за випуск

Лавренюк А. В.

Форматування та
комп'ютерна верстка

Завальницька Д. П.

Здано до друку 09.06.2023

Друк. арк. 12.01

Замовлення № 1062

*Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром
«Державний податковий університет»
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна*

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022*